

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Veronika Kovářová

**Limity svobody projevu ve světle judikatury Evropského soudu pro
lidská práva**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. PhDr. Veronika Bílková, E.MA., Ph.D.

Katedra mezinárodního práva

Datum vypracování práce (datum uzavření rukopisu): 30. 4. 2015

Prohlášení o autorství a původnosti díla

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací na téma: Limity svobody projevu ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. JUDr. PhDr. Veronice Bílkové, E.MA., Ph.D. za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěla k vypracování této diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	1
1 Meze svobodného projevu v souvislosti s ochranou národní bezpečnosti, územní celistvosti a veřejné bezpečnosti.....	4
1.1 Národní bezpečnost.....	5
1.2 Územní celistvost.....	15
1.3 Veřejná bezpečnost.....	21
2 Ochrana veřejného pořádku a předcházení zločinnosti jako právem chráněné zájmy a jejich vzájemné působení při důrazu na zachování svobody projevu.....	27
2.1 Ochrana pořádku.....	28
2.2 Předcházení zločinnosti.....	34
3 Střet práva na svobodu projevu se zájmem na ochranu zdraví nebo morálky.....	45
3.1 Ochrana zdraví.....	46
3.2 Ochrana morálky.....	51
4 Ochrana práv jiných a zabránění úniku důvěrných informací jako limitační klauzule svobodného projevu.....	60
4.1 Ochrana práv jiných.....	61
4.2 Zabránění úniku důvěrných informací.....	68
5 Svoboda projevu a zachování autority a nestrannosti soudní moci.....	77
5.1 Soudní moc.....	78
5.2 Autorita soudní moci.....	80
5.3 Nestrannost soudní moci.....	80
Závěr.....	86
Seznam zkratk.....	89
Použitá literatura.....	90
Resumé.....	96
Abstract.....	98

Úvod

Při úvahách nad tématem diplomové práce jsem se dlouze nezamýšlela, protože téma svobody projevu mě fascinuje již léta. Svoboda projevu, tedy právo vyjádřit názor představuje nezbytný atribut demokracie. Teze obsahu svobodného projevu se mohou pyšnit dlouhověkou historií. Již ve starověkých Athénách lidé věřili, že síla přesvědčování je nejtrvalejší silou v kultuře lidstva, a jako taková tudíž nemůže a nesmí být potlačována.¹ Podle anglického myslitele Johna Stuarta Milla svoboda projevu představuje nejúplnější svobodu, protože svobodný projev je nezbytný ke stlačení argumentů do logických limitů, namísto limitů společenských překážek.²

V dvacátém prvním století by se mohlo zdát snad až překonaným přemýšlet nad možnostmi neexistence svobody projevu. Obsah pojmu svoboda není neměnný, je výsledkem vývoje a neustálého pokroku, který trvá už od počátku civilizace, navíc v různých částech světa se jak kvalita, tak kvantita svobody hodně odlišuje. To, co se jevílo přijatelným ještě před dvěma sty lety (nevolnictví, mučení) se po druhé světové válce stalo již dále neakceptovatelným. Stejně tak nelze říci, že současné standardy lidských práv budou stejně široce sdílené za několik desítek let.³ Striktní nemožnost svobodně vyjádřit názor v absolutní podobě se nevyskytuje, avšak svobody a práva imanentně obsahují též povinnost nést odpovědnost za uskutečněná jednání.

V různých státech světa je nahlíženo na svobodu vyjadřování v různých světlech s ohledem na historický vývoj států a lidských práv, také je nutno brát ohledy na rozdílnosti jednotlivých kultur. V diktátorských režimech bývá svoboda projevu značně omezovaná, důraz je kladen na proklamovanou ideologii. Naopak v některých státech bývá svoboda projevu absolutní v tom smyslu, že osoby mohou vyjadřovat své názory svobodně do té míry, kdy tato vyjádření již jsou způsobilé vyvolat jasné a přítomné nebezpečí.⁴ Zlatý střed v názorovém přístupu představují státy Rady Evropy, které přijaly závazky plynoucí z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) kdy svoboda projevu je zaručena, nicméně s uplatněním

¹ LAUREN, P. G. *The Evolution of International Human Rights: Visions Seen*, 3. vydání, Pennsylvania Studies in Human Rights, 2011, ISBN-13: 978-0812221381.

² Mill, J. S. *On Liberty*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2015, ISBN-10: 1505852919. s. 22.

³ Alston, P., *The Universal Declaration at 35: Western and Passé or Alive and Universal*, International Commission of Jurists Review, No.31/1983, s. 60.

⁴ Takové pojetí svobody projevu zastává například judikatura v USA.

možných limitačních opatření. Článek 10 Úmluvy stanoví:

„Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.

Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“⁵

Nejlépe lze demonstrovat aktuální stav dodržování svobody projevu v mezích legitimních omezení na rozhodovací praxi soudů. Rada Evropy pověřila Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Soud“) řešením sporů, které vznikají v souvislosti s aplikací vnitrostátních norem, které odporují jednotlivým ustanovením Úmluvy či duchu Úmluvy jako celku.

Svobodu projevu deklaruje článek 10 odst. 1 Úmluvy, článek 10 odst. 2 Úmluvy pak stanovuje limitační klauzule, při jejichž naplnění lze svobodný projev omezit. V rozsahu této práce se zabývám jednotlivými dílčími aspekty kritérií ospravedlňujících limitaci svobody projevu tak, jak je vytyčuje Soud. Co se týče mnou zvolených Soudem posuzovaných případů, vybírala jsem vždy taková rozhodnutí, která dle mého názoru představovala určité novum s ohledem na přístup Soudu k řešení sporné záležitosti, potažmo jsem volila taková rozhodnutí, která danou limitační klauzuli vyčerpávajícím způsobem obsahově rozebírala, či vyjasňovala pojmy, o nichž nepanoval obecný konsenzus, čímž sjednotila rozhodovací praxi jak svou, tak sekundárně i vnitrostátních orgánů.

V rámci odborné literatury, z níž jsem při práci vycházela, bych ráda vyzdvihla tituly, které se mi staly bohatým zdrojem poznání. Šlo o publikace zabývající se problematikou mezinárodních lidských práv obecně, z nichž bych zdůraznila význam *International Human Rights Thomase Buergenthala*,⁶ dále vývojem lidských práv, kde

⁵ Článek 10 Úmluvy ve znění Protokolu 11 s Protokoly č. 1, 4, 6, 7, 12 a 13 uloženou v Kanceláři Soudu (dostupnou na http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf)

⁶ BUERGENTHAL, T. *International Human Rights*, 2. vydání. St. Paul, Minnesota: West Publishing Co.,

přední místo zaujala *The Evolution of International Human Rights P. G. Laurena*.⁷ S ohledem na jednotlivé limitační klauzule jsem shledala velmi přínosnými publikace *Acces to Justice as Human Right F. Francoiniho*,⁸ *Gender and Human Rights K. Knopa*⁹ a *International Human Rights in context law, politics, morals H. J. Steinerja, P. Alstona*.¹⁰

Jednotlivé kapitoly se zaměřují postupně na dílčí limitační klauzule zajištění národní bezpečnosti, územní celistvosti a veřejné bezpečnosti, ochrany zdraví a morálky, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany práv jiných a zabránění úniku důvěrných informací a konečně pak zachování autority a nestrannosti soudní moci. V rámci jednotlivých limitačních klauzulí vždy též musí být splněna podmínka zákonné úpravy zásahu dle vnitrostátního práva toho kterého státu a požadavek nezbytnosti v demokratické společnosti. Tento úvahový postup se zpravidla označuje jako test legality, legitimacy a proporcionality.

V závislosti na mém právním i soukromém názoru se stanoviskem Soudu buď souhlasím, nebo poukazuji na důvod mého nesouladného postoje. Dlužno podotknout, že mnohdy ani Soud není jednotný, naopak hojným počtem soudců bývají k rozsudkům přikládány odlišné názory.

Cílem této práce je přiblížení limitujících kautel svobodného projevu s ohledem na úvahové postupy Soudu v návaznosti na právní argumentaci soudu případně nesouhlasících soudců. Aby práce nepůsobila neobjektivním dojmem, mé vlastní analytické dedukce jsou ve struktuře práce zasazeny vždy v rámci kapitol až pod Soudem shledaným závěrem.

1995, ISBN-13: 978-0314065322.

⁷ LAUREN, P. G. *The Evolution of International Human Rights: Visions Seen*, 3. vydání, Pennsylvania Studies in Human Rights, 2011, ISBN-13: 978-0812221381.

⁸ FRANCONI, F. *Access to Justice as a Human Right*. Collected Courses of the Academy of European Law. OXFORD, 2007, ISBN-13: 978-0199233090.

⁹ KNOP, K. *Gender and Human Rights*, 2004, 1. Vydání, OXFORD, ISBN-13: 978-0199260911.

¹⁰ ALSTON P., GOODMAN R., *International Human Rights in Context: Law, Politics, Morals*, 3. vydání, OXFORD, 2007, ISBN-13: 978-0199279425.

1 Meze svobodného projevu v souvislosti s ochranou národní bezpečnosti, územní celistvosti a veřejné bezpečnosti

Zasahování do svobodného projevu jednotlivce v zájmu ochrany národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti se jeví jako problematické a skýtá značná úskalí. Na straně jedné stojí požadavek chránit základní práva a svobody jednotlivce deklarovaný Úmluvou, na straně druhé pak svrchovanost státu při výkonu moci. Stát aplikuje vnitrostátní právo a nezbytnost případného zásahu (omezení svobody projevu) ze strany této vrchnosti v zájmu ochrany vnitřní bezpečnosti je stanovena jeho vlastními předpisy.

Státy, jež se zavázaly dodržovat Úmluvu, se dobrovolně jejím schválením omezily v aplikaci takových norem vnitrostátního práva, které by ustanovením Úmluvy odporovala. Může však nastat situace, kdy aplikace vnitrostátních bezpečnostních předpisů by mohla ohrozit výkon práv a svobod jednotlivce deklarovaný Úmluvou.

Určité omezení práv daných Úmluvou za splnění přesných podmínek sama Úmluva předpokládá. „*Výkon svobody projevu může v souladu čl. 10 odst. 2 Úmluvy podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti.*“¹¹ Každé takové omezení svobody projevu musí být přiměřené sledovanému účelu.

V rámci posuzování případného omezení svobody projevu je nutno splnit požadavek zákonnosti, tedy omezení musí být stanoveno normou, která má právní sílu zákona.¹² Dalším předpokladem je přítomnost materiální složky omezení, a sice ospravedlnitelnosti omezení v zájmu deklarovaném limitačními klauzulemi dle odst. 2 článku 10, a konečně musí se jednat o opatření nezbytné v demokratické společnosti.

¹¹ Článek 10 odst. 1 Úmluvy: „*Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.*“

¹² Posuzování splnění požadavku zákonné formy není vždy jednoznačné. Při určování, zda je příslušná norma zákonná či nikoliv, je nutno klást požadavek zákonné úpravy na materiální (obsahovou) stránku formy pramene práva. Státy, které se zavázaly dodržovat Úmluvu, mají různé právní řády a různé formy pramenů práva.

Právní teorie při posuzování omezení svobody projevu standardně používá aplikace tzv. trojčlenného testu legality-legitimity-nezbytnosti v demokratické společnosti.

Určení toho, jaké opatření je nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti a územní celistvosti toho kterého státu, je zvláště citlivá záležitost, protože svým obsahem přesahuje do rámce vnitřních bezpečnostních záležitostí státu. Méně komplikované bude toto posuzování z hlediska ochrany veřejné bezpečnosti. Soud se zabýval několikrát otázkou, zda svoboda projevu daná článkem 10 odst. 1 byla porušena, zda omezení bylo v souladu s článkem 10, případně jestli je příslušnost Soudu k posuzování otázky vůbec dána. Vybraná rozhodnutí týkajících se výše uvedené problematiky zásahů do svobody projevu jsou analyzována dále.

1.1 Národní bezpečnost

Zajištění bezpečí pro obyvatele je úkolem vnitrostátního uspořádání, jeho výkon provádí státem k tomuto úkolu ustanovený aparát. Střet práva na svobodný projev názoru se zájmem na ochraně určitého veřejného statku nebývá ojedinělý. Na pomyslné misce vah bude na jedné straně právo jednotlivce garantované Úmluvou, na straně druhé pak nalezneme důležitý veřejný zájem. Takovým veřejným zájmem je například politicky neutrální a nezájatý výkon služby státních zaměstnanců, kdy je dána možnost omezit svobodu projevu v rámci zachování hodnoty řádného fungování státní služby. Podobným takovým veřejným statkem může být ochrana citlivých bezpečnostních nebo vojenských informací státu nebo zachování veřejné svobodné politické diskuze. Na jednotlivé aspekty a hranice svobody projevu bych ráda poukázala v některých rozhodnutích Soudu.

Státní služba

V souvislosti se státní službou státy dbají zvýšené opatrnosti při výběru osob, které by potenciálně mohly být vhodné pro tuto práci, také pak při samotném výkonu služby tyto osoby většinou musí splňovat určitá kritéria, která prokazují způsobilost těchto lidí. Podmínky, které by měl uchazeč splňovat, se liší v závislosti na druhu práce. Na příslušníky ozbrojených složek budou zpravidla kladeny vyšší nároky než na učitele

nebo úředníky.

Zákonnost nepřijetí do státní služby posuzoval Soud v rozsudku ve věci **Glaserappová proti Německu**.¹³ Jednalo se o zrušení jmenování středoškolské učitelky ve zkušební lhůtě pro úmyslné klamání paní Glaserappové. Problém byl spatřován v opakované změně stěžovatelčiných postojů ke Komunistické straně Německa (dále také jen „KDP“). Veřejně se distancovala od politiky KDP, pak tutéž politiku podpořila a následně při vyzvání zemským úřadem k tomu, aby se zmiňované politiky zřekla, odmítla tak učinit. Příslušný zemský úřad zpochybnil věrnost učitelky k principům Základního zákona.

Soud konstatoval, že Úmluva ani žádný z jejích Protokolů právo na vstup do státní služby nepřiznává. Dodává ale, že *„státní zaměstnanci nevybočují z působnosti Úmluvy v dalších ohledech. Proto statut státní zaměstnankyně, který stěžovatelka získala jmenováním do funkce, nezabývá dotýcnou ochrany poskytované jí čl. 10.“* V tomto případě se *„podmínka, kterou stěžovatelka nesplňovala, týkala náboru do státní služby, což je oblast, jež byla úmyslně ponechána mimo úpravu Úmluvy. Nemůže pak být posuzována sama o sobě jako s Úmluvou neslučitelná.“* Dle názoru Soudu je předloženým problémem právě vstup do státní služby. Tím, že *„stěžovatelce bylo odmítnuto přijetí do služby, vzal příslušný zemský úřad v úvahu její názory a postoj pouze pro účely posouzení předpokladů pro výkon funkce. Nedošlo tedy k zásahu do výkonu práva chráněného čl. 10 odst. 1.“*¹⁴

S rozhodnutím Soudu souhlasím v tom ohledu, že případ se skutečně týkal náboru do služby, čili problematiky Úmluvou neupravenou, nicméně odpovědi na otázku, která visela ve vzduchu, a sice zda může být svoboda projevu omezena z důvodu výkonu státní služby, se Soud vyhnul. Tato konkrétní otázka mu byla však předložena v jiném případě.

¹³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (dále také jen „Soud“) ze dne 28. srpna 1986 ve věci Glaserappová proti Německu, stížnost číslo 9228/80 (pokud zde cituji z rozsudků Soudu, používám, není-li uvedeno jinak, vlastní překlad z originálního anglického nebo francouzského znění. To platí i o všech v textu použitých citacích ze sekundární literatury).

¹⁴ Rozsudek Soudu ze dne 28. srpna 1986 ve věci Glaserappová proti Německu, stížnost číslo 9228/80, paragrafy 47-53.

Právo svobodně zastávat názor střetávající se s možností výkonu státní služby řešil Soud v rozsudku ve věci **Vogtová proti Německu**.¹⁵ Paní Vogtová vyučovala němčinu a francouzštinu v Dolním Sasku na státním lyceu jako státní zaměstnankyně s definitivou. Z důvodu výkonu politických aktivit ve prospěch KDP byla dočasně suspendována. Následně byla paní Vogtové příslušným správním soudem uložena disciplinární sankce spočívající ve zrušení jejího jmenování¹⁶. V tomto případě nebylo jádrem sporu přijetí do státní služby, ale zrušení jmenování dotyčné. Je zde tedy dána působnost Soudu.

Omezení svobody projevu bylo stanoveno zákonem¹⁷ a sledovalo legitimní cíl¹⁸ z hlediska čl. 10 odst. 2 Úmluvy. Stanovená sankce pro stěžovatelku ale nebyla nezbytná v demokratické společnosti. V tomto případě se Soud zabýval poměřováním požadavku na přísnější nároky na státní zaměstnance s ohledem na předchozí „výmarskou“ zkušenost na jedné straně s absolutním charakterem trestu a značně obtížnou možností znovunalezení odpovídajícího zaměstnání pro dotyčnou na straně druhé. Soud spatřuje zrušení jmenování jako příliš přísné, tedy nepřiměřené sledovanému legitimnímu cíli a uzavírá, že čl. 10 byl v tomto případě porušen.

V rámci posuzování výše uvedeného případu již Soud byl konfrontován přímo s problémem výkonu práva svobodného projevu při střetu s plněním povinností plynoucí ze státní služby.

Obě stěžovatelky zastávaly shodně funkci vyučujících na středních školách. Domnívám se, že v prvním případě, tedy ve věci paní Glasenappové, protože se spor týkal přijetí do služby, Soud nemohl rozhodnout jinak. V opačném případě by si sám svévolně přiřknul roli rozhodce ve věcech, k nimž nemá oprávnění. Pakliže by paní Glasenappová již byla jmenována s definitivou, Soud by, domnívám se, měl rozhodnout ve stěžovatelčin prospěch. Co se týče věcného sporu, protože obě dotyčné vyučovaly na

¹⁵ Rozsudek Soudu ze dne 26. září 1995 ve věci Vogtová proti Německu, stížnost číslo 17851/9, paragrafy 42-61.

¹⁶ Disciplinární senát správního soudu v Oldenburgu dospěl k závěru, že se stěžovatelka zpronevěřila své povinnosti politické loajality tím, že se aktivně angažovala ve straně, která má protiústavní cíle.

¹⁷ Požadavek politické loajality státních zaměstnanců ukládal ustanovení na úrovni Spolku i jednotlivých spolkových zemí (§61 odst. 2 zákona o státní službě Dolního Saska).

¹⁸ Soud zohlednil zvláštní důraz kladený na státní zaměstnance a zkušenosti Výmarské republiky, která v roce 1949 vyústila ve vůli vytvořit „demokracii schopnou bránit se“.

středních školách, jejich soukromé názory již nebyly primárně způsobilé, dle mého názoru, ovlivnit zdravý vývoj studentů. Tato obava by byla na místě u učitelů mateřských a základních škol. Ztotožňuji se tedy se závěrem Soudu o převážení práva svobody projevu nad právním statkem národní bezpečnosti v případě paní Vogtové.

Politickou činnost příslušníků ozbrojených sborů posuzoval Soud v rozsudku ve věci **Rekvényi proti Maďarsku**.¹⁹ Policista a generální tajemník Nezávislých policejních odborů László Rekvényi se domáhal stížností u maďarského Ústavního soudu zrušení novely zákona,²⁰ která zakazovala příslušníkům ozbrojených sborů být členy politické strany a vyvíjet politickou činnost. Stěžovatelem podaná ústavní stížnost byla zamítnuta. Následně se obrátil se stížností na Komisi. Ve stížnosti tvrdí, že dotčená ustanovení Ústavy porušují jeho právo na svobodu projevu a mají diskriminační charakter.

Soud má za to, že „*se čl. 10 vztahuje na vyvíjení činností politické povahy, a to v míře, v níž svoboda politické diskuze představuje zvláštní aspekt svobody projevu. Záruky obsažené v čl. 10 se vztahují na příslušníky ozbrojených sborů (policisty nevyjímaje)*“.²¹ Došlo k zasahování do stěžovatelovy svobody projevu. Podmínky omezení, a sice zákonnost a přiměřenost omezení v zájmu dosažení legitimního cíle, splněny byly. Účelem sporného omezení byla depolitizace ozbrojených složek a zachování pluralitní demokracie. Soud vzal v potaz vliv historicky nedávné totalitní minulosti Maďarska. Převážná část příslušníků Policie se přímo angažovala po boku jedné vládnoucí strany. Soud s ohledem na výše uvedené konstatoval, že prostředky použité k dosažení cíle odpovídaly naléhavé společenské potřebě v demokratické společnosti a čl. 10 nebyl porušen.

Na případě Rekvényi je patrný rozdíl v úvaze Soudu v souvislosti s výkonem toho kterého druhu služby. U učitelů spíše převládá zájem na svobodě projevu osob, nicméně u příslušníků bezpečnostních sborů, které mimo jiné bývají též ozbrojeny, nikoliv.

¹⁹ Rozsudek Soudu ze dne 20. května 1999 ve věci Rekvényi proti Maďarsku, číslo stížnosti 25390/94.

²⁰ Zákon č. 107 z roku 1993, kterým se mění Ústava. Tento zákon mění čl. 40/B odst. 4 Ústavy tak, že nově stanoví, že *počínaje 1. lednem 1994 je příslušníkům ozbrojených sil a policejních a bezpečnostních sborů zakázáno, aby byli členy politické strany a vyvíjeli politickou činnost*.

²¹ Rozsudek Soudu ze dne 20. května 1999 ve věci Rekvényi proti Maďarsku, číslo stížnosti 25390/94, paragraf 26.

Přestože vláda argumentovala také historickou zkušeností s politicky orientovanými ozbrojenými sbory, myslím si, že takové ospravedlňování (historický aspekt) nebylo ani třeba. Již z podstaty věci bezpečnostní sbory mají být apolitické a imunní vůči extremismu, z čehož vyplývá imanentní požadavek na takové osobní a profesní kvality příslušníka sboru, které zaručují vhodnost osoby. S rozsudkem Soudu v této záležitosti plně souhlasím.

Zákaz publikace v zájmu uchování citlivých státních informací

Ochrana utajovaných informací má z hlediska zachování mezinárodních pokojných vztahů významnou hodnotu. Státy se starají o to, aby se jejich občané cítili v bezpečí, a za tímto účelem zřizují různé organizace, jejichž úkolem je zjišťování informací a potencionálních hrozeb. Únik nashromážděných údajů může mít velmi silný dopad na pole mezinárodních vztahů, jak na lokální, tak na celosvětové úrovni. K požadavku loajálnosti státních zaměstnanců Soud opakovaně sděluje,²² že je možné prolamovat deklarovanou ochranu svobodného projevu. Požadavek loajality osob, které jsou v zaměstnaneckém poměru ke státu, bývá zpravidla odstupňována dle pracovního zařazení konkrétního zaměstnance.²³

Otázku případného úniku utajovaných skutečností Soud řešil v rozsudku ve věci **Observer a Guardian proti Spojenému království**.²⁴ Jednalo se o předběžný zákaz vydání knihy pamětí bývalého agenta státní tajné služby uložený britskými soudy v zájmu zachování národní bezpečnosti. Tento zásah byl dočasný, a to z důvodu vyčkávání na výsledek soudního řízení týkající se dané věci v jiném státě. Soud shledal zákaz nezbytným v demokratické společnosti, avšak pouze do doby publikace sporné knihy v jiném státě. Do doby vydání pamětí daný zásah neporušoval čl. 10, od publikace už zásah nebyl přiměřený sledovanému cíli. K předběžným opatřením Soud dodává, že „*čl. 10 apriorně nezakazuje předběžná omezení. Nicméně zprávy a tisk jsou vnímány jako zkazitelné zboží, přičemž prodlení s publikací je připraví o hodnotu.*

²² Rozhodnutí Soudu ve věci, Glasenappová, Kosiek, Rekvényi, uvedeni výše.

²³ Státy obvykle pro služební přístup k státním utajovaným informacím vyžadují bezpečnostní prověrky osvědčující spolehlivost dotyčného člověka.

²⁴ Rozsudek Soudu ze dne 26. listopadu 1991 ve věci *Observer a Guardian Newspapers Ltd. proti Spojenému království*, stížnost číslo 13585/88.

Nezbytnost omezení je třeba přesvědčivě dokázat a musí být vykládáno restriktivně. ²⁵

Se závěry učiněnými Soudem v této věci se ztotožňují v obou částech, čili tedy, jak v přípustnosti zákazu před vydáním sporné publikace, tak v nelegitimitě opatření v době následující od zveřejnění inkriminovaných opatření. Na výše rozebíraném rozhodnutí Soudu spatřuji velmi efektivní pružnost argumentace Soudu v tom ohledu, kdy totéž jednání může být v rámci zasazení do jedněch okolností v souladu s Úmluvou a v jiných situačních podmínkách již v rozporu s právem výkonu svobodného projevu.

Nenávistné projevy v masmédiích

Svoboda jednoho by měla končit tam, kde začíná svoboda jiného. Stanovení hranic míry tolerance bývá často obtížné. Evropský kontinent prošel postupem dějin událostmi, které jsou v paměti národů hluboko zakořeněny. Po světových válkách, genocidách, a totalitárních vládách států je pochopitelné, že svoboda projevu nemá být bezbřehá. Některá omezení se mohou jevit v současnosti obsoletní. Demokracie není samozřejmostí, je důležité mít všeobecnou společenskou diskusi, zároveň však dodržovat respektování individualit či skupin obyvatelů. Soud rozhodoval spory týkající se xenofobních a nenávistných projevů různých druhů opakovaně.

V rozsudku ve věci **Jersild proti Dánsku**²⁶ Soud řešil otázku nezbytnosti pokuty novináři za napomáhání k trestnému činu šíření rasistických výroků. Stěžovatel v televizní reportáži vedl rozhovor s představiteli skupiny mladých lidí o jejich rasistických postojích vůči přistěhovalcům. Soud vyzdvihuje důležitost boje proti rasové diskriminaci ve všech jejích formách a projevech.²⁷ Stěžovatel nepronesl inkriminovaná slova sám, měl se podílet na pomoci při jejich rozšiřování z pozice novináře. Soud konstatoval, že *„reportáž jako celek se objektivně nejevila tak, že by jejím cílem bylo šíření rasistických myšlenek nebo názorů. Média plní nepostradatelnou úlohu hlídacího psa a trestání novináře, za to, že napomáhal šířit výroky třetím osobám,*

²⁵ Rozsudek Soudu ze dne 26. listopadu 1991 ve věci Observer a Guardian Newspapers Ltd. proti Spojenému království, stížnost číslo 13585/88, paragraf 61.

²⁶ Rozsudek Soudu ve věci Jersild proti Dánsku ze dne 23. září 1994, stížnost číslo 15890/89.

²⁷ Mezinárodní Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace z roku 1965.

by bránilo tisku v přispívání do diskuzí v otázkách veřejného zájmu“²⁸ Zásah do omezení svobody projevu v tomto případě nebyl Soudem shledán jako nezbytný v demokratické společnosti, užití prostředky nebyly přiměřené sledovanému cíli.²⁹

Soud rozhodl v sporné věci dle mého mínění správně a s nejvyšší pečlivostí co se týče úvah při posuzování. Věcně se jednalo o závažný problém, nicméně, přímí viníci činů, osoby, které inkriminovaná slova pronesly, potrestáni byli. Navíc pořad, v němž slova zazněla, byl dokumentárního charakteru. Relace zamýšlela přinést sledovatelům názory jejich spoluobčanů na diskutovanou politiku migrace, sic extrémního rázu, a za tímto účelem takovým osobám byl dán prostor ve vysílání. Z rozhovoru nevyplývalo, že by stěžovatel souhlasil s názory dotyčných, naopak pouze vykonával typickou reportérskou činnost.

Se zvyšující se migrací obyvatel, s níž se Evropa v posledních letech potýká, roste počet útoků na členy různých komunit. Takovou vyostřenou situaci posuzoval Soud ve stížnosti ve věci **Norwood proti Spojenému království**.³⁰ V posuzované záležitosti byl stěžovatel pokutován za umístění plakátu Britské národní strany do svého okna. Tento plakát prohlašoval muslimské obyvatelstvo za viníky terorismu. Stěžovatel poukazoval na porušování své svobody poté, co byl odsouzen za podněcování k nenávisti vůči skupině obyvatelů pro jejich náboženské přesvědčení. Soud deklaroval, že pokud se jedná o „*nenávistné akty vůči skupině obyvatelů, které zahrnují důrazné ataky proti dané skupině jako celku, pak takové jednání nemůže požívat ochrany čl. 10.*“³¹ Stěžovatel veřejně označil spoluobyvatele muslimy za vinné z terorismu a volal po jejich vyhnání ze země. Chování, které se snažil stěžovatel charakterizovat jako takové, požívající ochrany svobodného projevu, odporuje duchu Úmluvy a zneužívá ochranu svobodného projevu stanoveného Úmluvou. Soud posuzoval porušení článku 10 společně s ohledem na aplikaci článku 17, který stanoví zákaz zneužití práva.

²⁸ Rozsudek Soudu ve věci Jersild proti Dánsku ze dne 23. září 1994, stížnost číslo 15890/89, paragrafy 28-31.

²⁹ Sami řečníci sporných projevů byli potrestáni dle příslušných dánských trestních předpisů

³⁰ Stížnost ve věci Norwood proti Spojenému království ze dne 16. listopadu 2004 shledal Soud nepřijatelnou, stížnost číslo 23131/03.

³¹ Stížnost ve věci Norwood proti Spojenému království ze dne 16. listopadu 2004, stížnost číslo 23131/03.

Obdobných jednání v současnosti narůstá. V posledních několika letech je hodně diskutovaným tématem islámské náboženství a jeho striktní výklady práv sakrálního charakteru. Soud již posuzoval³² také otázku legitimacy omezení svobody projevu s ohledem na náboženství křesťanské a okrajově i židovské, přičemž se nejedná pouze o nenávislné akty z důvodu náboženství, ale též odlišností vůbec (například sociálních či etnických). Rozhodnutí o náboženských sporech bývají často předmětem agresivních společenských debat, s ohledem na náboženskou pluralitu a nepochopení těch kterých náboženských norem ostatními obyvateli. V této věci zastávám názor, že svoboda projevu náleží všem bez rozdílu například v náboženství, dodržování povinností omezení dle článku 10 platí obecně pro všechny, nicméně nelze, než podotknout, že právě rozdíl v chápání okolního světa jednotlivci s ohledem na respektování pravidel víry, je víc než patrný.

Vyjadřování příslušníků vojenských jednotek

U členů vojenských útvarů bývají kladeny vyšší nároky na disciplínu a kázeň jednotlivých příslušníků. Vojenské jednotky jsou hierarchicky uspořádány a z této organizace pramení povinnosti dodržovat nejen právní řád, ale také vnitřní instrukce funkčně nadřízených osob a plnit přikázané služební úkoly. Skutečnost, že se jedná o nelehké poslání, prokazují striktní výkonnostní a zdravotní normy již při posuzování přijetí na vojenské akademie. V armádních vztazích, protože vojsko zajišťuje nezbytně důležitou obrannou úlohu ve státě, panují přísná pravidla chování. Například je stanovena povinnost řídit se rozkazy služebně nadřízených osob, zakazují se urážky vojáků mezi sebou navzájem.

Soudu bylo předloženo ve věci **Grigoriades proti Řecku**³³ posouzení oprávněnosti potrestání (nově rekrutovaného) vojáka za urážku armády a za urážející

³² Například Rozsudek Soudu ve věci Otto Preminger Institut proti Rakousku, ze dne 20. září 1994, číslo stížnosti 13470/87, rozsudek Soudu ve věci Wingrove proti Spojenému království ze dne 25. listopadu, rozsudek Soudu ve věci Balsyté-lideikiené proti Litvě, ze dne 4. listopadu 2008, stížnost číslo 72596/01, 1996, stížnost číslo 17419/90, rozsudek Soudu ve věci Leroy proti Francii ze dne 2. října 2008, číslo stížnosti 36109/09.

³³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Grigoriades proti Řecku ze dne 25. listopadu 1997, stížnost číslo 121/1996/740/939.

dopis zasláný velícímu důstojníkovi.

Stěžovatel tvrdil, že v průběhu své vojenské služby objevil řadu trestné činnosti páchané na nově rekrutovaných vojínech, v důsledku čehož se dostal do konfliktu se svými nadřízenými. Z toho důvodu s ním bylo zahájeno disciplinární řízení, ve kterém mu byla uložena sankce prodloužení služby v armádě o tři měsíce. Následně po nesplnění povinnosti návratu ke své jednotce ve stanoveném čase proti stěžovateli bylo vedeno trestní řízení a byl prohlášen za dezertéra. Pak poslal dopis velícímu důstojníkovi své jednotky, v němž si stěžoval na prodloužení svého výkonu služby a kritizuje armádu jako celek, označuje armádu za zločineckou a teroristickou organizaci.

V tomto případě Soud dovodil, že sankce prodloužení služby o tři měsíce, která byla stěžovateli uložena, představovala zásah do svobody projevu. Podmínka zákonnosti³⁴ zákroku proti stěžovateli splněna byla. Existoval také předpoklad legitimního cíle, v tomto případě účinná vojenská obrana vyžadující zachování vhodného opatření disciplíny v ozbrojených silách. Dále Soud zkoumal přítomnost proporcionality provedeného řešení a dospěl k závěru, že zásah nebyl nezbytný v demokratické společnosti. *„Přestože takové jednání se považuje za urážlivé v ozbrojených silách,“* Soud je toho názoru, že *„urážlivé poznámky byly provedeny v souvislosti s obecným a zdlouhavým projevem, byť kritizujícím způsob života vojáků a existence armády jako instituce, dopis nebyl zveřejněn nebo šířen pro širší publikum. Neobsahoval ani urážky namířené proti adresátovi dopisu, nebo jiné osobě, tedy dopad na vojenskou disciplínu zanedbatelný a trestní stíhání a trestání stěžovatele nejsou nutnými v demokratické společnosti.“*³⁵ O obtížnosti předložené záležitosti svědčí četná odlišná i konkurenční stanoviska, kde někteří soudci nesouhlasí se shledáním porušení článku 10 vůbec,³⁶ jiní souhlasí, ale dodávají například, že *„urážka, která nebyla posouzena jako na konkrétní osobu útočící, nemůže být urážkou. Urážka v právním jazyce totiž útočí na čest nebo postavení konkrétní osoby, což by nebylo možné, pokud by nekritizoval jednotlivce, ale armádu jako instituci.“*³⁷

³⁴ Článek 74 vojenského trestního zákoníku upravoval trestní postih dostatečně.

³⁵ Rozsudek Soudu ve věci Grigoriades proti Řecku ze dne 25. listopadu 1997, stížnost číslo 121/1996/740/939, paragrafy 33-43.

³⁶ Disentující stanoviska soudců sira Johna Freelanda, Russoa, Valticose, Louizoua, Morenilla, Gölcüklüa, Pettitia a soudce Casadevalla v zásadě poukazovaly na nutnost pořádku, dodržování disciplíny v armádě a na tehdejší výjimečný stav lokálně probíhající mobilizace, přičemž použité prostředky shledaly nezbytnými v demokratické společnosti.

³⁷ Rozsudek Soudu ve věci Grigoriades proti Řecku, konkurenční stanovisko soudce Jambreka.

Výše uvedené rozhodnutí Soudu svědčí o preciznosti argumentačních a interpretačních dovedností soudců Soudu. Projev stěžovatele byl vhodně shledán pod tíhou výše uvedených argumentů Soudu ne tolik radikálním, aby bylo nezbytné jej omezit bez dalšího, aniž by bylo nutné poměřovat projev s ohledem na normálnost obdobných projevů v armádních záležitostech. Též je zde patrný prvek aplikovaný Soudem v otázkách posuzování národní bezpečnosti, a sice nevměšování se do vnitrostátních bezpečnostních záležitostí.

V rámci řešení vojenských záležitostí, konkrétně zveřejnění tajných státních informací Soud rozhodl ve prospěch řeckého státu v případě **Hadjianastassiou proti Řecku**.³⁸ Spor spočíval v tom, že pan Hadjianastassiou, řecký státní příslušník a letecký inženýr, v rozhodné době působící jako kapitán letectva, z pozice důstojníka zodpovědného za projekt pro návrh a výrobu řízené střely podal zprávu o vývoji střely, na které pracoval, Leteckému technologickému výzkumnému středisku a následně komunikoval se soukromou společností o dalších technických studiích o řízených střelách, které připravil. Poté byl státními (leteckým a odvolacím) soudy odsouzen k trestu odnětí svobody.

Soud poukazuje na fakt, že sloužící důstojník byl odsouzen za to, že zveřejnil vojenské informace menšího významu. Vojenskou studii poskytnul za poplatek soukromé společnosti vyrábějící zbraně. Svoboda projevu zaručená článkem 10 se týká vojáků stejně jako ostatních osob. Uložené omezení spočívající ve výkonu trestu odnětí svobody představuje zásah do svobodného projevu. Poté Soud přistoupil k posuzování oprávněnosti takového zákroku. Omezení bylo uloženo zákonem,³⁹ sledovalo legitimní cíl, který spočíval v potrestání zveřejnění tajných informací o projektu se zbraněmi, směřovalo tedy k ochraně národní bezpečnosti. K otázce nezbytnosti opatření v demokratické společnosti Soud uvádí, že *„zveřejnění zájmu státu v otázce zbrojení a tomu odpovídající technické znalosti, které jsou způsobilé poskytnout údaj o stavu pokroku v jeho výrobě, mohou způsobit značnou škodu státní bezpečnosti. Je také nutné brát v úvahu zvláštní podmínky vojenského života, a povinnosti a odpovědnost, které pro*

³⁸ Rozsudek Soudu ve věci Hadjianastassiou proti Řecku ze dne 16. prosince 1992, stížnost číslo 12945/87.

³⁹ Vojenský trestní zákoník upravuje jako *lex specialis* spory týkající se vojenských záležitostí.

*členy ozbrojených složek přináší. Vztah mezi použitými prostředky a dosažením legitimního cíle byl adekvátní.*⁴⁰

Také v tomto případě se ztotožňují se stanoviskem Soudu, v tomto případě zásah vůči stěžovateli skutečně byl přiměřený, protože jeho jednání bylo způsobilé ohrozit národní bezpečnost. Je důležité, aby zbrojní průmysl v oblasti státních zájmu by striktně oddělen soukromoprávních obchodní záležitostí.

1.2 Územní celistvost

Obdobně jako zajištění národní bezpečnosti je také státní územní organizace velmi citlivou záležitostí států. Systém rozdělení výkonu správy a samosprávy je záležitostí vnitřního uspořádání. Státní orgány prostřednictvím vojenského aparátu zajišťují ochranu uvnitř státu, také vykonávají obranu státu vůči nepřátelským jednotkám. Limity svobodu projevu v případě zájmu na zachování územní celistvosti budou záležet ve způsobilosti inkriminovaného projevu vyvolat účinek porušení územní celistvosti. Určování mezí, kdy obsah sdělení je politický projev, a tedy spadá pod ochranu svobodného projevu a jaké vyjádření už této ochrany nepožívá, rovněž přináší značné obtíže. Schopnost narušit celistvost území mohou mít separatistické tendence příslušníků některých menšinových skupin.⁴¹ Tyto skupiny jsou často extremistického rázu a používají k dosažení svých cílů násilí, v krajních případech i terorismus. V níže uvedených rozhodnutích Soudu týkajících se zmiňované problematiky bych ráda uvedla bližší osvětlení na konkrétních případech.

(Ne)chráněná vyjádření politiků

Veřejně činné osoby, především politici mají ve svých projevech široké pole působnosti. Tito volení reprezentanti společnosti plní funkci zástupců voličské základny a z tohoto titulu promlouvají ústy veřejnosti, která si je prostřednictvím voleb

⁴⁰ Rozsudek Soudu ve věci Hadjianastassiou proti Řecku ze dne 16. prosince 1992, stížnost číslo 12945/87, paragrafy 39-47.

⁴¹ Mezi oblasti se separatistickými tendencemi řadíme dlouhodobě Katalánsko ve Španělsku, Donbas na Ukrajině. Mezi nechvalně proslulé separatistické skupiny patří Irská republikánská armáda, baskická organizace ETA a další.

delegovala pro řešení záležitostí obecného zájmu. Případný zásah do svobodného projevu takových osob musí být opodstatněný. Obzvláště pak u opozičních politiků, kde je kladen vyšší zájem na kontrolu spravování veřejných otázek vládní reprezentací. Do jaké míry je sdělení v mezích svobodného projevu a kdy již vybočuje z tohoto rámce, Soud posuzoval opakovaně. Pomyslná hranice přípustnosti projevu bude záležet ve vztahu konkrétní informace k otázkám veřejného zájmu. V mezích, v nichž budou vyjadřovat myšlenky veřejnosti, tedy kdy budou promlouvat jako reprezentanti zájmů společnosti, budou tyto ideje v mezích svobodného projevu.

V rozsudku ve věci **Castells proti Španělsku**⁴² Soud posuzoval otázku slučitelnosti s Úmluvou v případě odsouzení militantního baskického politika jako sankci za publikaci článku kritizujícího španělskou vládu. V tomto článku upozorňoval veřejnost na vraždění a násilí páchané ozbrojenými skupinami proti baskickým občanům a beztrestnost takového jednání kladl za vinu vládě. V následně probíhajícím řízení před Nejvyšším a poté i Ústavním soudem se dovolával presumpce neviny a práva předložit důkazy prokazující pravdivost jeho výroků. V trestním řízení byl odsouzen k trestu odnětí svobody a trestu pozastavení výkonu veřejného zaměstnání či funkce.

Dle Soudu taková sankce pro stěžovatele představuje zásah do svobody projevu. K nezbytnosti zásahu dále dodává, že svoboda projevu je zvláště důležitá pro osobu volenou lidem, který reprezentuje, upozorňuje na jeho obavy a brání jeho zájmy. Soud vyzdvihuje prvořadou roli tisku a politické debaty v právním státě. *„Meze přijatelné kritiky jsou širší ve vztahu k vládě, než ve vztahu k soukromé osobě ba dokonce než ve vztahu k politikovi. Dominantní postavení, které vláda zaujímá, jí přikazuje, aby projevovala zdrženlivost v užívání trestního práva.“*⁴³ Zasahování nebylo v demokratické společnosti nezbytné, článek 10 byl v tomto případě porušen.⁴⁴ O složitosti při posuzování nutnosti takových zásahů svědčí i konkurenční stanoviska⁴⁵ tří

⁴² Rozsudek Soudu ve věci Castells proti Španělsku ze dne 23. dubna 1992, stížnost číslo 11798/85.

⁴³ Rozsudek Soudu ve věci Castells proti Španělsku ze dne 23. dubna 1992, stížnost číslo 11798/85, paragraf 40.

⁴⁴ Příslušné státní orgány mohou přijmout i opatření trestní, aby vhodným a přiměřeným způsobem reagovaly na útoky, které jsou nepodložené nebo za nimi stojí zlý úmysl. Nicméně taková opatření mají nastupovat až v případě nezbytně nutném.

⁴⁵ Konkurenční stanovisko představuje odlišnost v názoru konkrétního soudce s odůvodněním výroku rozhodnutí Soudu. V souladu s Úmluvou a Pravidly Soudu se uvádí jako příloha k rozhodnutí.

soudců uvedená v rozhodnutí.⁴⁶ Dle názoru soudce Carrila Salceda je „*stát nejen oprávněn a zároveň povinen přijmout opatření, a to i trestněprávní povahy, za účelem přiměřené reakce na pomlouvačná obvinění postrádající faktické založení.*“⁴⁷

Těž se stejně jako Soud domnívám, že zásah vůči stěžovateli nebyl nezbytným v demokratické společnosti, protože nebyl přiměřený sledovanému cíli. Kritika vládnoucí strany je předvídatelná. Ministři se mohli ze svých pozic vyjadřovat, činit prohlášení, dementovat či jakkoliv komentovat stěžovatelova vyjádření. Tím spíše, že v rukou vlády je soustředěna výkonná moc, je vláda povinna prvky omezení obecně užívat až jako prostředek *ultima ratio*. Navíc, co se vlády týče, různých příspěvků padajících nechvalně na její hlavu se denně objevuje velké množství a informace v nich obsažené, byť i extrémnějšího ražení, se rozmělní v bouřlivých vlnách kritiky.

Soud posuzoval jednání političky také v rozhodnutí ve věci **Piermont proti Francii**.⁴⁸ V tomto případě bylo jádrem sporu vyhoštění stěžovatelky, německé členky Evropského parlamentu a ekologické aktivistky, po účasti na demonstraci organizované nezávislými a protijadernými hnutími,⁴⁹ z území Francouzské Polynésie a následný zákaz návratu na toto území a zákaz vstupu na území Nové Kaledonie.

Stěžovatelka pohlížela na své vyhoštění spolu se zákazem znovu vstupovat do Francouzské Polynésie jako na prostředek cenzury jejích politických názorů a možnosti vyjádřit je na polynéské půdě. Argumenty předložené vládou spočívaly hlavně v napjaté místní politické atmosféře dohromady s probíhající parlamentní volební kampaní. Soud připomněl, že svoboda projevu je jedním ze základních pilířů demokratické společnosti, jedna ze základních podmínek jeho pokroku. S výhradou odstavce 2 článku 10, je použitelný nejen na informace nebo myšlenky, které jsou příznivě přijaty nebo jsou shledány neškodnými nebo bezvýznamnými, ale i na ty, které urazí, šokují nebo znepokojují. Soud považuje za

⁴⁶ Konkurenční stanovisko vyjádřili soudci De Meyer, Pekkanenn a Carillo Salcedo.

⁴⁷ Konkurenční stanovisko soudce Carrila Salceda tvoří přílohou rozsudku ve věci Castells proti Španělsku, číslo stížnosti 11798/85.

⁴⁸ Rozsudek Soudu ve věci Piermont proti Francii ze dne 27. dubna 1995, stížnost číslo 15773/89 a15774/89.

⁴⁹ Na případné následky nežádoucího vystupování byla stěžovatelka upozorněna již na letišti. Demonstrace proběhla bez incidentů. V nedalekém městě, kde se měl taktéž pochod uskutečnit, byla tato akce zakázána z důvodu vážného ohrožení veřejného pořádku.

důležité „dosáhnout přiměřené rovnováhy mezi právními statky, které představuje veřejný zájem předcházení nepokojům a dodržování územní celistvosti na straně jedné a právo na svobodu projevu stěžovatelky na straně druhé.“⁵⁰ Soud k jednáním ze strany Francouzské Polynésie dodává, že opatření nebylo nutné v demokratické společnosti, došlo tím k porušení článku 10. K obdobným závěrům Soud dospěl při posuzování souladu jednání území francouzské Nové Kaledonie vůči stěžovatelce. Toto rozhodnutí bylo přijato v poměru hlasu pět ku čtyřem. V odlišném stanovisku čtyř soudců nesouhlasících s výrokem soudci kromě jiného poukazují na problematiku nezbytnosti provedeného zásahu a vyzdvihují výhradu místních okolností, kdy „značné napětí ve společnosti v souvislosti s možnými událostmi stěžovatelkou podporovanými, mohou vyvolat porušení chráněného zájmu veřejného pořádku.“⁵¹ Stěžovatelka byla požádána o diskretnost v případném vyjadřování se k citlivým záležitostem nezávislosti území a jaderných zkoušky v Tichém oceánu, a nečinila tak.

V tomto případě Soud rozhodl ve prospěch stěžovatelky, nicméně dle mého názoru též úvahy nesouhlasících soudců jsou více než přesvědčivé. Rozhodnutí bylo přijato těsnou převahou a záviselo na hlasování jednotlivých soudců. V případech se přikláním k názorům jedné ze stran, ale v tomto případě jsem na pochybách a nezaujímám žádný postoj, protože v obou stranách spatřuji části pravdy, které tvoří celek pouze v souhrnu. Stěžovatelka skutečně mohla jednat jiným způsobem, také byla upozorňována, vláda však nemusela přijímat tak přísná opatření.

Integrita státu a meze přijatelné kritiky

Legitimní diskuze nad otázkami veřejného zájmu je jedním z pilířů demokratických právních států. Politická debata týkající se mimo jiné záležitostí spravování státu a územních celků se zaručuje. Takové projevy široké veřejnosti, byť mohou být i značně kritického rázu, požívají ochrany deklarované článkem 10. Nicméně zjevné zneužití práv ochrany nepožívá, jak Úmluva v článku 17 také

⁵⁰ Rozsudek Soudu ve věci Piermont proti Francii ze dne 27. dubna 1995, stížnost číslo 15773/89 a 15774/89, paragraf 85.

⁵¹ Částečně disentující stanovisko k rozsudku Soudu ve věci Piermont proti Francii uvedli soudci Ryssdal, Matscher, sir John Freeland a soudce Jungwiert.

stanovuje. Meze přijatelné kritiky v rámci celospolečenských rozhovorů budou mít velmi neostré hranice. V okamžiku kdy se projev vyznačuje vlastnostmi způsobilými vyvolat porušení nebo ohrožení státní integrity, s velkou pravděpodobností nebude takové vyjádření již požívat ochrany deklarované Úmluvou, nýbrž se na něj bude aplikovat výhrada dle článku 10 odstavce 2.

Soud posuzoval legitimitu otázky jednání směřujícího proti státní integritě v rozsudku ve věci **Incal proti Turecku**.⁵² Jednalo se o sporné odsouzení stěžovatele za účast na přípravě letáku, který obsahoval kritiku místních úřadů, konkrétně jejich politiky vůči pracovníkům především kurdského původu. Stěžovatel byl v rozhodné době členem výkonného výboru sekce politické Lidové strany práce. Výbor rozhodl v izmirském volebním obvodu distribuovat volební leták kritizující opatření přijatá místními orgány, zejména proti drobnému nelegálnímu obchodu a rozrůstajícím se přístřeškům nahromaděným ve městě (tzv. squatty). Text, který byl uveden slovy "Vlasteneckému a demokratickému veřejnému mínění", kritizoval mimo jiné kampaň směřující k očištění metropolí od Kurdů, vytváření rasistické a šovinistické atmosféry proti Kurdům, státní teror proti tureckým a kurdským proletářům. Národní bezpečnostní soud zahájil trestní stíhání stěžovatele, následně byly výtisky konfiskovány a stěžovateli byl uložen trest odnětí svobody.

Soud deklaroval existenci zásahu do svobody projevu stěžovatele, spočívající v sankcionování stěžovatele, omezení bylo uloženo zákonem⁵³ a také směřovalo k ochraně legitimního cíle, tedy k zajištění veřejného pořádku. Byl zde požadavek, aby se předešlo pokusům o podporu teroristických aktivit v návaznosti na podněcování k nenávisti prostřednictvím letáků. Následně Soud přikročil k testu proporcionality. Soud vzal v úvahu faktory a specifika místních podmínek spojené s prevencí boje proti terorismu, nicméně okolnosti projednávané věci nenasvědčují tomu, že by pan Incal byl odpovědný za problémy terorismu v izmirském obvodu. Opatření aplikované vůči stěžovateli nebylo přiměřené sledovanému cíli, a proto nebylo nutné v demokratické společnosti.

Odsouzení stěžovatele za rozšiřování propagandy proti územní celistvosti státu

⁵² Rozsudek Soudu ve věci Incal proti Turecku ze dne 9. června 1998, stížnost číslo 41/1997/825/1031.

⁵³ Článek 312, § 2 a 3, trestního zákoníku.

posuzoval Soud v rozhodnutí ve věci **Süreks proti Turecku**.⁵⁴ Stěžovatel, turecký občan žijící v Istanbulu byl v rozhodné době hlavním majitelem společnosti, která publikuje týdenní tisk „Pravda o událostech a komentáře“. V této publikaci byl otištěn článek,⁵⁵ který tureckou armádu označuje za fašistickou, obviňuje ji z atentátů, masakru a surovostí způsobených Kurdům v „Kurdistanu“.⁵⁶ Postup turecké armády označuje za účelové s cílem vyhladit kurdské obyvatelstvo. V řízení před tureckými orgány bylo zjištěno, že články popisující Kurdskou stranu pracujících (dále jen „PKK“) jako národní osvobozené hnutí, které má vést „národní válku o nezávislost“ proti tureckému státu, naplňuje skutkovou podstatu propagandy zaměřené na zničení územní celistvosti tureckého státu.

Odsouzení stěžovatele představuje zásah do jeho svobody projevu. Na otázku, zda tento zákrok byl stanoven zákonem, Soud odpovídá kladně.⁵⁷ Citlivost bezpečnostní situace na jihovýchodě Turecka vyžadovala, aby orgány byly v pohotovosti, aby byly připraveny zasáhnout proti násilí, opatření přijatá vůči stěžovateli směřovala k dosažení vládních cílů, tedy k ochraně národní bezpečnosti a územní celistvosti. V době projednávané věci na tomto území působila separatistická hnutí, proto se státní orgány uchýlily k metodám, které jsou založeny na použití násilí. Soud v tomto případě shledal stěžovateli uložená opatření nutnými v demokratické společnosti k dosažení vládních zájmů. Důvody pro odsouzení předložené státními orgány žadatele jsou relevantní a dostačující. Dlužno podotknout, že články byly zveřejněny v souvislosti se stavem bezpečnostní situace v jihovýchodním Turecku, kde od roku cca 1985 probíhaly nepokoje mezi bezpečnostními silami a členy PKK, při kterých byly počítány ztráty na životech, a byl vyhlášen výjimečný stav v regionu. V tomto kontextu je třeba obsah sdělení vnímat jako schopný podněcování k dalšímu násilí. Ze článku pro čtenáře plyne, že Kurdové se mají uchýlit k násilí, že je to nezbytná a opodstatněná sebeobrana. Článek 10 nebyl tedy porušen.

O složitosti posuzování zásahu do svobody projevu v této situaci hovoří početná disentující stanoviska.⁵⁸ Odlišně hlasující soudci poukazovali v zásadě na přílišnou přísnost vyhodnocení slov jako vyzývajících odvetu. Také na skutečnost, že sám

⁵⁴ Rozsudek Soudu ve věci Sürek proti Turecku (č.1) ze dne 8. července 1999, číslo žádosti 26682/95.

⁵⁵ Článek „Zbraně proti svobodě nemohou zvítězit“ ze dne 30. srpna 1992.

⁵⁶ Osm okresů na jihovýchodě Turecka označuje stěžovatel jako nezávislý stát Kurdistan.

⁵⁷ §8 zákona o předcházení terorismu z roku 1991.

⁵⁸ Rozhodnutí o neshledání porušení článku deset bylo přijato v poměru jedenácti ku šesti.

stěžovatel nebyl autorem článku, nýbrž majitelem vydavatelství publikovaného článku.

Dle mého názoru rozhodnutí, která posuzují otázku způsobilosti sdělení vyvolat požadovanou reakci, jsou už z podstaty problematická. Jakou odezvu informace vyvolá nelze předvídat. Skutečnost, že taková reakce závisí na místních politických kulturách, by neměla být apriorně přisuzována k důvodu ospravedlnění vládou přijatých opatření. Domnívám se, že dva výše posuzované případy neobsahovaly natolik odlišné situace svědčící pro rozdílné rozhodnutí o nutnosti zásahu do chráněných práv jednotlivce. Konec konců jednalo se o stejný stát, a ani jednotlivá rozhodování Soudu od sebe neodděloval delší časový horizont. Domnívám se, že lze předpokládat, že se místní poměry v Turecku za dobu jednoho roku, oddělujícího dvě rozhodnutí nezměnily tak podstatně.

1.3 Veřejná bezpečnost

Pojem veřejnost naznačuje, že se jedná o skupinu obyvatel v daném okamžiku se v místě vyskytujících bez ohledu na jejich státní příslušnost a jiné specifické vlastnosti osob.

Posuzuje-li Soud zachování veřejné bezpečnosti, nebude zohledňovat vnitrostátní zájmy v takovém měřítku jako u národních problémů. Státní moc působí k lidem uvnitř územního státního celku, tudíž budou záležitosti právní úpravy veřejné bezpečnosti konkretizovány právními normami toho kterého státu. Aplikovány budou normy zákona limitované ustanoveními Úmluvy.

Omezení svobody projevu v zájmu zachování veřejné bezpečnosti připadá v úvahu u takových sdělení, která jsou způsobilá ohrozit veřejnou bezpečnost. Bude se jednat o různé formy činů výtržnictví, narušování veřejného pořádku v průběhu uskutečňování veřejných akcí, nebezpečného vyhrožování. Veřejná bezpečnost může být narušena také formou publikací novinových článků nebo knih. V takových případech bývá posuzován kontext inkriminovaných vět, je třeba posoudit, jaký význam má informace v zasazení do dějové linie knihy či jaký celkový dojem z psaného sdělení pro čtenáře vyplývá. Takové posuzování skýtá značná úskalí, neboť pocit, jaký v konkrétním čtenáři sdělení vyvolá, závisí na mnoha faktorech osobního charakteru. Je nutné, aby byly splněny předpoklady omezení svobody projevu, musí zde být střet

s jiným chráněným zájmem, v tomto případě, zájmem na ochraně veřejného bezpečí.

Narušování pokojného průběhu veřejných akcí

Každý má právo vyjadřovat své názory a postoje mimo jiné k otázkám veřejného zájmu dle vlastního uvážení. Často se tak děje ve vztahu k otázkám politické diskuze ve formě účasti na demonstracích, pochodech, podávání peticí. Toto právo není neomezené. Při počínání jednatel není bez mantinelů, nýbrž v možnostech svého chování je omezen limity stanovenými Úmluvou. Veřejná bezpečnost na akcích výše zmiňovaného typu se vyžaduje mimo jiné z důvodu ochrany ostatních účastníků takových akcí. Pakliže by ochrana zajištěna nebyla, bylo by znemožněno ostatním lidem fakticky se účastnit takových podob vyjádření vlastních názorů z důvodu obav o své bezpečí, ale také by byly ohroženy ostatní osoby akce se neúčastníci, nacházející se v daném čase a stejném místě ať už z jakékoliv příčiny.

Legitimitu zadržení a odsouzení stěžovatele za rušení veřejného pořádku při jeho účasti na vojenské přehlídce Soud posuzoval v rozsudku ve věci **Chorherr proti Rakousku**.⁵⁹ V tomto případě se jednalo o sporný zásah policistů vůči stěžovateli. Během vojenské ceremonie, která se konala u příležitosti třicátého výročí rakouské neutrality a čtyřicátého výročí konce druhé světové války, stěžovatel distribuoval letáky vyzývající k referendu o nákupu stíhacích letounů ze strany rakouských ozbrojených sil. Vyčnívaje asi půl metru nad hlavami přítomných nesl stěžovatel slogan "Rakousko nepotřebuje stíhačky". Činnost způsobila rozruch mezi diváky, jejichž výhled byl tímto blokován. Policisté upozornili dotyčného, že narušuje veřejný pořádek a následně mu bylo nařízeno ukončení těchto aktivit, čemuž stěžovatel odmítl vyhovět. Po dalším upozornění ze strany policie a nepříznivém ohlasu diváků byl stěžovatel zadržen a ve správním řízení mu byla uložena pokuta.

Skutečnost namítanou stěžovatelem, a sice tu, že zadržení a pokutování stěžovatele bylo zásahem do svobodného projevu, rakouské státní orgány nepopírají, s čímž Soud souhlasí a dále se zabývá tím, zda bylo omezení stanoveno zákonem. Pan Chorherr namítal nepředvídatelnost a nejasnost právního předpisu, který zásah

⁵⁹ Rozsudek Soudu ve věci Chorherr proti Rakousku ze dne 25. srpna 1993, stížnost číslo 13308/87, paragrafy 6-12, 22-32.

opravňoval,⁶⁰ Soud se však ztotožňuje s názorem rakouské vlády, která tvrdí, že výklad a aplikace vnitrostátních norem přísluší vnitrostátním orgánům.

S ohledem na všechny okolnosti související činnosti stěžovatele a policie Soud nevidí žádné důvody k pochybnosti, že zadržení dotyčného sleduje alespoň jeden z legitimních cílů uvedených v článku 10, a to předcházení nepokojům. Povaha, význam a rozsah akce byly shledány důvodnými k vyšším bezpečnostním opatřením ze strany policie. Chování stěžovatele bylo způsobilé narušit nejen poklidný průběh události, ale taky podstatně znesnadňovalo práci policistů ve výkonu služební povinnosti. Ve světle těchto zjištění, nelze říci, že státní orgány překročily meze uvážení a dotčená opatření jsou nezbytné v demokratické společnosti. Existuje přiměřený vztah proporcionality mezi použitými prostředky a legitimním cílem. Článek 10 nebyl porušen.

Z rozhodnutí je patrné, že svoboda projevu byla omezena v zájmu jak bezpečnosti, tak pokojného průběhu akce. Také výkon práv ostatních účastníků byl narušen stěžovatelovými činy. Možnostem výkonů práv korelují také nutnosti dodržovat povinnosti. Svoboda projevu nesmí být vnímána jako možnost chovat se jakkoliv. Tím by byla popřena svoboda druhých chovat se určitým způsobem. Proto opatření aplikované vůči stěžovateli bylo přiměřené sledovanému cíli ochrany veřejné bezpečnosti na společenské události.

Zákonnost nedobrovolného ukončení účasti stěžovatelky a dalších osob na demonstraci Soud posuzoval také v případě ve věci **Steel a další proti Spojenému království**.⁶¹ Stěžovatelka, paní Steel se zúčastnila protestní akce proti střílení tetřevů a rozšíření dálnice v oblasti Yorkshire. Demonstranti se zde pokusili bránit účastníkům akce ve střelbě. Následně po příjezdu policie, kdy důstojník začal vyzývat demonstranty k ukončení akce rozhlasem, část protestujících tento příkaz ignorovala, pročež se uskutečnilo zatýkání osob. Paní Steel byla zatčena pro podezření z výtržnictví, spočívající v záměrném blokování postupu střelce chůzí před ním v okamžiku, kdy zvedl brokovnici k zamíření, čímž mu bránila v uskutečnění střelby. Stěžovatelce byla uložena pokuta a podmíněný trest odnětí svobody, který následně byl pro porušení

⁶⁰ Section IX(1), sub-paragraph 1, Introductory Law of the Administrative Procedure Laws.

⁶¹ Rozsudek Soudu ve věci Steel a další proti Spojenému království ze dne 23. září 1998, stížnost číslo 67/1997/851/1058.

podmínky stěžovatelkou vykonán.

Případ se vztahoval také na akci konanou v jiném místě, a to v kongresovém centru ve čtvrti Westminster v Londýně u příležitosti konference bojových helikoptér. V této části případu se jedná o stěžovatele paní Needham, pana Poldena a pana Cola, kteří se na protest proti prodeji bojových helikoptér jali rozdávat letáky a vztyčili transparenty hlásající „Pracuj pro mír, ne pro válku“. Stěžovatelé byli zadrženi pro rušení veřejného pořádku, následně byli sedm hodin drženi, poté propuštěni. Žádné další řízení vůči nim neproběhlo.

Všichni stěžovatelé shodně namítají porušení svého práva na svobodný projev, deklarovaného článkem 10, s čímž se shodují i úvahy Soudu. K zákonnosti omezení na osobní svobodě stěžovatelů, které je představováno uvězněním dotyčných, Soud uvádí, že v případě stěžovatelky Steel byl uložený zásah zákonný a byl předvídatelný, u dalších třech stěžovatelů již nebyl důvod k omezení osobní svobody, vyjadřovali svůj názor klidně.

S ohledem na nelegální omezení osobní svobody vůči třem stěžovatelům, právo svobody projevu těchto tří osob bylo porušeno. V posuzování stěžovatelky Steelové se Soud dále zabýval otázkou legitimacy zásahu, přičemž dospěl k závěru, že opatření oprávněné bylo, protože sleduje dokonce více cílů uvedených v článku 10, a to předcházení nepokojů a ochranu práv druhých osob. Poté Soud přikročil k řešení otázky nezbytnosti omezení v demokratické společnosti a dospěl k závěru, že uložené opatření bylo přiměřené. O proporcionalitě svědčí mimo jiné vyzývání rozhlasem k ukončení obstrukcí důstojníkem policie, zadržení po dobu nezbytně nutnou a také skutečnost, že uvěznění stěžovatelky bylo uskutečněno až z důvodu porušení podmínky dotyčnou. Článek 10 v tomto případě nebyl porušen.

V posuzovaném případě je kladen důraz na rozdílnost v chování stěžovatelů, tedy v tom, jakým způsobem tito jednali, protože byl jejich výkon svobodného projevu omezen. Rozdávání letáků představuje pokojné vyjádření názorů a myšlenek, kdežto pochodování před hlavními puškami pro dosažení účelu nestřílení ptactva se jeví již jako radikální projev idejí. Soud výtečně řešil tento rozdíl, z čehož pak vyvodil závěry pro posouzení legitimacy omezení sporných činů.

Činy páchané tiskem

Novinové články, knihy a blogy, jiné formy zpráv vyskytujících se ve sdělovacích prostředcích, kdy informace od autora přichází k širokému okruhu adresátů, mohou obsahovat různá sdělení. Svoboda projevu se vztahuje nejen na takové příspěvky, které jsou přijímány kladně, ale i na takové, které mohou vzbuzovat negativní reakce. K případnému omezování je nutno přistupovat s náležitou opatrností, neboť právě vznik celospolečenské diskuze bývá zamýšleným cílem.

Soud posuzoval oprávněnost odsouzení novináře za údajné ovlivňování probíhajícího trestního řízení v rozsudku ve věci **Worm proti Rakousku**.⁶²

Stěžovatel byl v rozhodné době novinář politicky zaměřeného časopisu Profil. Po dobu několika let se zabýval a průběžně informoval o sledované kauze pana Hannese Androsche, bývalého vicekancléře a ministra financí, který byl stíhán a odsouzen za daňové delikty. O řízení před soudem napsal stěžovatel článek hodnotícího charakteru o procesu, v němž vyzýval čtenáře k zamyšlení. Tento článek byl publikován v době přerušování řízení před soudem. Za publikaci článku byl stěžovatel odvolacím soudem odsouzen a pokutován za to, že se prostřednictvím publikace pokoušel ovlivnit trestní řízení, když z pozice člověka, který dlouholetým zjišťování stavu situace si přisvojil úlohu soudu tím, že veřejnost upozorňuje na jím zjištěné skutečnosti. Sankcionování stěžovatele, deklaroval Soud, bylo porušením svobody projevu stěžovatele. Uložení opatření oporu v zákoně mělo.⁶³

Poté Soud přistoupil k posouzení existence právem chráněného cíle, spočívající, a to zájmu na zachování autority a nestrannosti soudní moci. Omezení také bylo nezbytné v demokratické společnosti v zájmu dosažení účelu. Soud dále dodává, že jeho úlohou v rámci výkonu kontrolní funkce není nahradit vnitrostátní orgány, ale spíše přezkoumat v souladu s článkem 10 státy přijatá rozhodnutí. Přitom je namísto zkoumat na porušení chráněného zájmu stěžovatelem ve světle případu jako celku a zjistit, zda důvody předložené vnitrostátními orgány k ospravedlnění jsou zásahu relevantní a dostatečné. Závěr o přiměřenosti užitého opatření v době probíhajícího řízení, toho času ve fázi přerušování, je skutečně nezbytný, protože v opačném případě by byla popřena

⁶² Rozsudek Soudu ve věci Worm proti Rakousku ze dne 29. září 1997, paragrafy 35-59.

⁶³ § 23 rakouského zákona o sdělovacích prostředcích (Mediengesetz).

zásada presumpce nevinny a také principu, že o vině a trestu rozhoduje pouze soudní orgán. Stěžovatel přímo vybízel čtenáře k zamyšlení, což evokuje přisvojení si funkce soudů tiskem. Navíc po skončení procesu již nebránilo nic zveřejňování obdobných závěrů.

Při přemýšlení nad případem se mi vybavila situace pana doktora Davida Ratha,⁶⁴ kdy ač řízení probíhá, jednání bylo odročeno, tisk často zkoumá či vybízí čtenáře k zaujetí stanovisek k jeho případu.⁶⁵ Přestože i v tomto případě jako v každém jiném platí princip presumpce nevinny, široká veřejnost je přesvědčena o jeho protizákonném jednání a tisk taktéž. Je tady situace podobná případu ve věci Worm? Myslím si, že ano. Nicméně musím se zklamáním dodat, že právě z toho důvodu, že společnost je již o jeho vině přesvědčena, široké veřejnosti se tudíž bude jevit toto jednání (rozebírání procesu okolo pana Ratha s přesvědčením o jeho vině) správným.

⁶⁴ Přistižen bezprostředně po trestném činu, nyní s ním je vedenou trestní řízení, jednání již bylo nařízeno.

⁶⁵ http://www.rozhlas.cz/plus/nazory/_zprava/petr-honzejk-david-rath-jako-dobre-umisteny-obesenec--1477011, <http://tn.nova.cz/clanek/zpravy/domaci/jaky-bude-trest-pro-ratha-jeho-proces-se-blizi-a-rozhodne-nebude-kratky.html>

2 Ochrana veřejného pořádku a předcházení zločinnosti jako právem chráněné zájmy a jejich vzájemné působení při důrazu na zachování svobody projevu

Veřejný pořádek, klid a nepřítomnost zločinného jednání představují významnou společenskou hodnotu každého státu. Státy se mnohdy potýkají se závažnými problémy, kterými jsou chudoba, korupce, různé formy diskriminace. Státy nejsou samy někdy schopny zajistit řádný právní prostředek vynucení žádoucího chování, pročež probíhá spolupráce na různých úrovních mezi státy formou vytváření společných orgánů, jak na úrovni lokální, tak na stupni nadnárodním.⁶⁶ Příkladem takové instituce je Světová banka. Důležitý zájem je též spatřován v nerušeném výkonu práva na svobodu projevu. Pakliže se tyto dva požadavky dostanou do vzájemného rozporu, pomocí metody vyvažování těchto hodnot převáží pro konkrétní případ vždy jedna z nich. Co představuje pojem veřejný pořádek? Dle názoru Soudu náleží bližší určení obsahu pojmu veřejného pořádku a zamezení protispoločenských aktivit do působnosti vnitrostátních právních norem. Kupříkladu Spolkový ústavní soud vymezuje pojem veřejný pořádek jako „*souhrn nepsaných pravidel, jejichž dodržování je nutné s ohledem na společenské a etické názory převládající v dané době, jakožto nezbytnou podmínku pro řádnou existenci lidské komunity v daném území.*“⁶⁷ Je zde přítomna důležitá limitace, uplatňovaná v případě, kdy osoba dotčená opatřeními státu, byť takovými, která jsou shledána legitimními zásahy, nesmí být zbavena garancí ve prospěch svévole. Musí být dodržena možnost přezkumu rozhodnutí a obhajoby dané osoby.⁶⁸

K účelu dosažení stavu veřejného pořádku a klidu se aplikují právní normy především preventivního charakteru. Již ohrožení (nikoliv až porušení) právem

⁶⁶ BUERGENTHAL, Thomas. International Human Rights, 2. vydání. St. Paul, Minnesota: West Publishing Co., 1995, ISBN-13: 978-0314065322., str. 27-28.

⁶⁷ Kühn, Z., K výkladu shromažďovacího práva německým Spolkovým ústavním soudem; k interpretaci trestněprávních norem a otázce hranic ústavně konformní interpretace zákona. Jurisprudence, 2000, č. 6-7, s. 7.

⁶⁸ Rozsudek Soudu ve věci Lupsa proti Rumunsku ze dne 8. Června 2006, stížnost č. 10337/04.

chráněného zájmu, může představovat situaci, která bude obsahově spadat pod vymezení legitimního cíle ochrany pořádku a předcházení zločinnosti dle čl. 10 odst. 2.

Výkon práva na svobodu projevu může být podobně jako výkon jiných práv deklarovaných Úmluvou omezen. Z dikce ustanovení odst. 2 článku 10 plyne možnost omezení svobody projevu mimo jiné v zájmu zachování ochrany pořádku a předcházení zločinnosti. Posuzování konkrétního jednání bude spočívat ve způsobilosti projevu ohrozit stav pořádku a bezpečí společnosti. Z gramatického výkladu pojmu předcházení zločinnosti lze také dovodit preventivní charakter případných opatření. V rámci předcházení zločinnosti státní orgány přijímají opatření za účelem eliminovat kriminogenní faktory, ale také spolupracují s ostatními státy v případech přeshraničních forem kriminality. Z judikatury Soudu lze dovodit, že spíše budou podléhat přísnějšímu přezkumu takové projevy, které byly sděleny, uvedeny či publikovány v hromadných sdělovacích prostředcích nebo způsobem, kdy sporný projev byl učiněn s úmyslem seznámení s ním širší veřejností.

2.1 Ochrana pořádku

Zajistit bezpečné zázemí pro pokojný život obyvatel náleží do působnosti bezpečnostní politiky států a územních celků. V rámci zajištění stavu fungování společenského pořádku a bezpečí státní orgány používají prověřovacích a vyšetřovacích metod policejních a jiných bezpečnostních orgánů. Tyto prostředky slouží jako opatření pořádku často represivního a nápravného charakteru. Aplikují se tedy až po té, co byl útok na právem chráněný zájem uskutečněn. V případech, kdy bude porušen veřejný pořádek, není tolik problematické posouzení relevance a proporcionality mezi opatřením omezujícím svobodu projevu a Úmluvou deklarovaným zájmem. Jak je však uvedeno výše, případný spor často nespočívá v porušení, ale v ohrožení chráněného zájmu, tedy v právně relevantní existenci zvýšení možnosti vzniku porušení. Dlužno dodat, že právní zájem na dodržování ochrany pořádku má obsahově podobné prvky s chráněným statkem veřejné bezpečnosti. V následujících řádcích bych ráda poukázala na jednotlivé aspekty omezování svobody projevu v zájmu ochrany pořádku ve světle judikatury Soudu.

Přístup k informacím v možném rozporu se zájmem na ochranu pořádku

Pro hromadné sdělovací prostředky je typické široké spektrum možných diváků, posluchačů a čtenářů. Informace sdělená prostřednictvím médií bude mít svým obsahem přívlastek veřejná téměř vzápětí. Příjemce sdělované informace v určitých případech předpokládá jistou mírou nadhodnocení (například u reklamních spotů) nebo nadsázky. Je důležité, aby existovala možnost při výběru informací příjemcem, aby si on sám selektoval, jaký obsah přijímat bude a který nebude. Z důvodu velkého neomezeného množství adresátů informací, mohou některá sdělení působit obtíže. Může se jednat kupříkladu o zásah do osobnostních práv jednotlivce, narušování v rámci soutěžního práva, ve větším rozsahu pak i o trestnou činnost.

Soud v rozsudku ve věci **Markt Intern Verlag GmbH a Klaus Beermann proti Německu**⁶⁹ posuzoval zákonnost opatření spočívajícího v zákazu opakování výroků kritizujících obchodní praktiky zásilkové firmy. Za opakované zveřejnění kritiky v odborném periodiku byla stěžovatelům uložena sankce podle ustanovení německých předpisů upravujících nekalou soutěž.

Stěžovatel, nakladatelství Markt Intern, je obchodní korporace se sídlem v Düsseldorfu, druhým stěžovatelem je pan Klaus Beermann, editor této korporace. Korporace Markt Intern, která je provozována novináři, propaguje zájmy malých a středních maloobchodních závodů proti konkurenci velkých distribučních korporací. Nakladatelství je financováno výhradně z výnosů z předplatného pro odběratele. Poskytuje rady spotřebitelům a veřejně vystupuje jako seriózně hodnotící publikace. Hlavní činnost společnosti představuje podpora a vydávání řady bulletinů zaměřených na specializované obchodní sektory.

Ve sporné záležitosti se jednalo o publikaci týdenních novinek, které poskytují informace o vývoji služeb na trhu, se zaměřením na obchodní zvyklosti velkých korporací a jejich dodavatelů. Následně společnost čelila nařčení z provozování nekalé soutěže, které vznesl subjekt, na který korporace Markt Intern v článcích upozorňovala čtenáře kvůli podezření na nepřípustné obchodní praktiky. Autorem sporného článku je pan Klaus Beermann. Článek poukazoval na zkušenosti zákazníků služby internetového objednávání lékárenských výrobků od konkrétní společnosti. Ze stížností více

⁶⁹ Rozsudek Soudu ve věci Markt Intern Verlag GmbH a Klaus Beermann proti Německu ze dne 20. listopadu 1989, stížnost číslo 10572/83.

spotřebitelů na nefungující proces reklamací výrobků a také z vágní komunikace mezi stěžovatelem a lékárenskou společností autor článku dovedl nepřijatelné jednání společnosti spočívající v neschopnosti splnit sjednané závazky řádně a včas. Na tuto informaci údajně nepoctivosti lékárenské společnosti také čtenáře upozorňoval.

Následně lékárenská společnost podala žalobu, na základě které bylo stěžovatelům uloženo předběžné opatření zákazu dalšího zveřejňování již uvedených tvrzení. Stěžovatelé spatřují v zákazu publikace porušení jejich svobody projevu.

Podle názoru Soudu představoval zásah orgánu veřejné moci (aplikace předběžného opatření zákazu publikace) zásah do svobody projevu. Dále se Soud zabýval tím, zda přijaté opatření splňuje požadavky legitimního cíle dle odstavce 2 článku 10 a dospěl ke kladnému závěru. Co se týče legality zásahu, Soud dovedl, že omezení bylo stanoveno zákonnou normou.⁷⁰

Německou vládou a následně i Komisí byl spatřován zásah do svobody projevu ospravedlnitelný v zájmu předcházení nepokojům a zajištění ochrany práv a svobod druhých. Soud se ztotožnil jako s legitimujícím kritériem zásahu důvod ochrany práv a svobod druhých. Byl zásah nezbytným v demokratické společnosti v zájmu zachování výše legitimního cíle?

K posouzení nutnosti Soud opakovaně zastává názor, že „*pokud prostor pro uvážení vnitrostátních orgánů nepřesahuje rámec daný Úmluvou, Soud neposuzuje rozhodnutí vnitrostátních orgánů. Je zřejmé, že názory na vhodnost zásahu se mohou odlišovat. Soud však nenahrazuje vlastním rozhodnutím rozhodnutí vnitrostátních orgánů, kdy tyto orgány (soudy) z rozumných důvodů považují omezení za nutné.*“⁷¹ A s ohledem na existenci takového rozhodnutí Soud sdělil, že v tomto případě článek 10 porušen nebyl.

O složitosti případu svědčí konkurující i disentující stanoviska, kde soudci poukazovali na obecné právní principy, kterými podpořili právo na svobodný projev stěžovatele, který zařadili nad zájem na ochranu veřejného pořádku a práv a svobod druhých osob, a také na skutečnost, že každým dnem vychází velké množství různých článků, tedy vysoký počet kritizujících sdělení, a apelovali na důležitost svobody

⁷⁰ Ustanovení německého zákona o nekalé soutěži z roku 1909 a díkce §824 německého občanského zákoníku.

⁷¹ Rozsudek Soudu ve věci Markt Intern Verlag GmbH a Klaus Beermann proti Německu ze dne 20. listopadu 1989, stížnost číslo 10572/83 paragraf 37.

projevu a na to, že v tomto případě měl zájem na svobodě projevu převážet na pomyslné míse vah nad Soudem preferujícím legitimním zájmem ochrany veřejného pořádku a práv a svobod druhých. S tímto názorem se také osobně ztotožňuji.

Samotné právo přijímat a vyhledávat informace bez dalšího práva šířit informace dále Soud posuzoval v rozsudku ve věci **Autronic AG proti Švýcarsku**.⁷² Ve zmiňovaném případě šlo o sporný zákaz omezování obchodní korporace Autronic AG při přijímání sovětského satelitního televizního spojení mimo jiné v rámci výstavy telekomunikačních technologií v Curychu za účelem reprezentace korporace Autronic AG.

Stěžovatelem byla obchodní společnost Autronic AG sídlící ve švýcarském kantonu Curych, která se specializuje na prodej elektroniky, především pak na antény pro domácí použití. Stížnost se týkala zákazu přijímání signálu z nekódovaného televizního vysílání, které poskytoval sovětský satelit G-Horizont. Společnost měla v záměru předvést výkonnost své elektroniky, na což poukazovala mimo jiné skutečností, že její výrobky dovedly přijímat signál přímo ze sovětské družice v době probíhající výstavy. Za tímto účelem dostala společnost povolení k přenosu od sovětské strany, nicméně následně žádala o další povolení na jiné časové období a této další žádosti již vyhověno nebylo.

Stěžovatel se domníval, že právo na svobodu projevu zahrnuje právo přijímat informace z dostupných zdrojů, pokud je tato možnost určena široké veřejnosti například prostřednictvím přenášeného telekomunikačním satelitu, a že Úmluvou je chráněna nejen materiální stránka informace, ale také proces komunikace. Dále společnost zpochybnila systém povolovacího řízení, v rámci kterého uděluje vysílající stát satelitu s napojením na družici souhlas a předkládá Soudu posouzení, zda takový postup je v souladu s článkem 10.

Na otázku existence zásahu do svobodného projevu Soud odpovídá pozitivně. K posuzování poskytování licenčních opatření se Soud vymežil již v dřívějších rozhodnutích,⁷³ a to tak, že „*licence nesmí být předmětem požadavků uvedených v*

⁷² Rozsudek Soudu ve věci Autronic AG proti Švýcarsku, rozsudek ze dne 22. května 1990, stížnost číslo 12726/87.

⁷³ Rozsudek Soudu ve věci Groppera Radio AG a další proti Švýcarsku ze dne 28. března 1990, stížnost číslo 10890/84.

*odstavci 2, takový přístup by směřoval k výsledku v rozporu s předmětem a účelem článku 10.*⁷⁴

Dále Soud posuzoval stanovení zásahu normou na úrovni zákona, přičemž dospěl k závěru, že omezení bylo uloženo zákonem,⁷⁵ sledovalo Úmluvou předpokládaný legitimní cíl, a to předcházení nepokojům, konkrétně v oblasti telekomunikací.

Argument švýcarské vlády, která poukazovala na nebezpečí při neoprávněném příjmu vysílání z telekomunikačních satelitů a na to, že jediný způsob zajištění utajení mezinárodní korespondence představoval plošný zákaz příjmu ze satelitu, dle názoru Soudu nebyl uspokojivý a omezení nebylo nezbytné v demokratické společnosti v zájmu zachování legitimního cíle dle Úmluvy a dodává, že článek 10 v tomto případě byl porušen.

Zajišťování klidného průběhu společenských událostí

Zásahem do svobodného projevu novináře během manifestace v zájmu zachování pořádku se Soud zabýval ve věci **Pentikäinen proti Finsku**.⁷⁶ Stěžovateli byl přikázán pracovní úkol spočívající ve zpracování reportáže a fotografování povolené demonstrace.

Šlo o událost, kde byli žurnalisté zastoupeni v hojném počtu, bylo pro ně určeno i speciální bezpečné místo viditelně ohraničené. Stěžovatel nedbal upozornění na zhoršující se bezpečnostní situaci v davu a rozhodl se zůstat s demonstranty v těsné blízkosti. Mezi účastníky akce propuklo násilí. Došlo k zásahu policejního orgánu, který nařídil demonstrantům, aby se rozešli. Většina přítomných příkaz uposlechla, ale na místě zůstalo asi dvacet lidí včetně stěžovatele. Následovala další výzva a poté upozornění na možnost případného zadržení, pokud dotyční neuposlechnou. Stěžovatel zůstal s přesvědčením, že policejní příkaz se vztahoval pouze na demonstranty, načež byl zatčen, držen na policii více než sedmáct hodin. Posléze byl shledán vinným z neuposlechnutí policejního příkazu.

⁷⁴ Rozsudek Soudu ve věci Groppera Radio AG a další proti Švýcarsku ze dne 28. března 1990, stížnost číslo 10890/84 paragraf 61.

⁷⁵ The Federal Act of 1922, Ordinance No. 1

⁷⁶ Rozsudek Soudu ve věci Pentikäinen proti Finsku ze dne 4. února 2014, stížnost č. 11882/10.

Soud konstatoval, že stěžovatelovo zatčení a odsouzení bylo zásahem do jeho práva na respektování svobody projevu. Opatření však bylo uloženo zákonem⁷⁷ a sledovalo legitimní cíl ochrany veřejného pořádku a předcházení zločinnosti. Dle Soudu měl dotyčný novinář i jiné možnosti pro uskutečnění svého záměru dokumentování demonstrace pro potřeby svého zaměstnavatele, mohl pořizovat fotografie účastníků manifestace z místa vyhrazeného pro reportéry k tomuto účelu a svobodně se rozhodl zůstat s demonstranty. Neuposlechl policejní rozkaz, ač k tomu byl vyzýván opakovaně. „*Chování stěžovatele bylo potrestáno nikoli z důvodu výkonu činnosti novináře, ale jako následek neuposlechnutí policejního příkazu v okamžiku, kdy povolená demonstrace přerostla ve vzpouru.*“⁷⁸

K nezbytnosti zásahu Soud argumentoval právě existencí místa vyhrazeného pro novináře. Společenská manifestace je věcí veřejného zájmu a veřejnost o ní má být informována, ale v nastalé situaci zmatku stěžovatel měl uposlechnout příkaz policejního orgánu. Na pomyslné míse vah převážil zájem státu na ochraně pořádku, a tudíž zásah nebyl nepřiměřený a k porušení článku 10 nedošlo.

Domnívám se, že zajišťování pokojného uskutečňování veřejných akcí, které jsou přístupné širokému okruhu účastníků, obsahově úzce souvisí s výkonem funkce bezpečnostních složek státu. V souvislosti se zajišťováním bezpečného průběhu veřejných shromáždění bych poukázala také na jiná rozhodnutí Soudu, která jsou obsažena v rámci kapitoly 1, podtitulu Veřejná bezpečnost. Konkrétně se jedná o případy rozhodování ve věci Chorherr proti Rakousku a Steel a další proti Spojenému království.

Jak s posouzením Soudu v případě týkající se ochrany přenosu informací, tak případu týkající se zadržení novináře souhlasím s názorem Soudu v plném rozsahu.

Řešení volného přístupu k satelitnímu přenosu ukazuje na velmi důležitou součást svobody projevu, a sice za praktickou možnost jejího výkonu. Toto rozhodnutí spatřuji velmi významným, neboť řeší reálné fungování výkonu práva. Tento aspekt se může jevit méně důležitým, protože se jedná pouze o zajištění výkonu právního statku svobodného projevu, ale bez tohoto přenosu bychom nemohli mluvit o svobodném

⁷⁷ Finský trestní zákon č. 39/1889 Sb., ve znění zákona č. 563/1998.

⁷⁸ Rozsudek Soudu ve věci Pentikäinen proti Finsku ze dne 4. února 2014, stížnost č. 11882/10, paragraf 47.

projevu, protože by z podstaty věci nebyl možný.

Co se týče řešení legitimacy zadržení novináře pro neuposlechnutí policejního rozkazu, kladu si otázku, z jakého titulu se novinář domníval, že může zůstat přítomen, když výzva se týkala všech přítomných? Neměl důvod si myslet, že protože je novinář, nemůže být z určitého místa vykázán. Vždyť pro účely televizního a jiného přenosu bylo vyhrazeno speciální místo. Opačným výkladem, tedy domněnkou, že měl novinář právo dokumentace právě provedeným způsobem, dojdeme k pokroucení významu úlohy svobody projevu, protože by představovala svévoli a přístup, kdy čin jednoho člověka by nebyl posuzován stejně jako srovnatelné jednání jiného, což odporuje jednomu ze základních principů demokratického právního státu, zásadě legitimního očekávání.

2.2 Předcházení zločinnosti

V závislosti na ukazatelích míry trestné činnosti ve státech i v regionech je důležité dbát na prevenci předcházení zločinnosti. Ryze represivní přístup k pachatelům již byl překonán a panuje obecná shoda nad principem převýchovy a možnosti následného začlenění v účelu ukládání trestů.

Metody preventivních opatření ve společnosti spočívají v osvětě nejširší veřejnosti, přičemž je kladen důraz na pozitivní ovlivňování mládeže. V rámci praktického prosazování trestních politik států je kladen důraz na včasné rozpoznávání vytváření kriminogenních podmínek. Snažíme-li se zločinnosti předcházet, je významným aspektem boj s recidivou. Prevence spočívá také v resocializaci kriminálně již narušených osob, s čímž souvisí rekonstrukce nefunkčního sociálního prostředí.

Obecnou snahou je dosažení stavu rovnováhy ve společnosti, kdy preventivní programy jsou dodržovány a nevytváří se prostor pro vybočení z norem. Nicméně taková představa je ideální a v reálném prostředí se téměř nevyskytuje.

Může dojít ke střetu hodnot, a to zájmu státu na předcházení zločinnosti a práva na výkon svobodného projevu. Ve skutečnosti osoby často balancují na hranici právem dovoleného chování. V případech nelegálního jednání je jasná nepatřičnost počínání a není třeba rozvíjet úvahy nad případným ospravedlněním případného omezování. Jak to ale bude v případě, kdy bude pouze hrozit právem zakázaná situace? Mohlo by se jevit neadekvátní limitovat svobodu projevu z důvodů možného vzniku nežádoucího stavu,

neboli omezovat projev za účelem, aby nenastala určitá situace? Za určitých okolností je možné omezit svobodu projevu z důvodu předcházení zločinnosti. Přípustnost takového zásahu je nutno vždy důkladně posoudit, položit na jednu misku vah zájem na zachování svobody projevu a zájem na předcházení zločinnosti na druhou.

Podněcování k nenávisti

Učiněný projev, jehož sporné omezení je posuzováno, musí být v původní (nelimitované) formě takové povahy společenské závažnosti, aby byl způsobilý stát se významně příčinným vzniku zločinného chování. Z důvodu takové hrozby může být projev omezen. K takovým projevům v obecné rovině řadíme vyjádření zaměřená proti různým menšinám a jejich příslušníkům, která útočí na důstojnost člověka. Dále mezi takové skutky lze zahrnout projevy sympatií s hnutími směřujícími k potlačení práv a svobod člověka a jejich propagace, různé formy výtržnictví, hanobení rasy a národa. Státy se takovými nežádoucími projevy zabírají různě. Některé státy přímo stanoví v právních úpravách postihy za tzv. verbální delikty, příkladem takového postoje jsou zákony České republiky. Jiné státy formou výkladu dovodí nepřípustnost nežádoucího jednání jako například Spojené království a některé země tyto projevy nepovažují za trestné vůbec. Zárným příkladem beztrestnosti verbálních deliktů je USA. Verbálními delikty rozumíme takové formy urážejících projevů, zaměřené zejména proti určité odlišné skupině či menšině, například rasové či etnické. Jedná se o diskriminující formu agrese, která ponižuje důstojnost jednotlivců náležejících k napadané skupině z důvodu skutečné či domnělé příslušnosti jedince ke skupině. Velká část zemí patří mezi signatáře Úmluvy OSN o odstranění všech forem rasové diskriminace.⁷⁹

Na následujících rozhodnutích Soudu lze spatřovat úvahové postupy vedoucí k závěru, kdy sporná jednání budou považována za nepřípustná omezení svobody projevu a kdy naopak nikoliv. Hranice ještě dovoleného a již zakázaného projevu je neostrá.

Soud posuzoval konfiskaci publikace a odsouzení vydavatele pro podněcování k nenávisti v případě ve věci **Öztürk proti Turecku**.⁸⁰ Stěžovatel byl spoluvlastníkem vydavatelství, které vydalo knihu autora N. Behrama s názvem „Výpověď ze života-Deník smrti při mučení.“ Kniha podávala zprávu o životě Ibrahima Kaypakkaya, který

⁷⁹ Mezinárodní úmluva OSN o odstranění všech forem rasové diskriminace, New York, 21. 12. 1965

⁸⁰ Rozsudek Soudu ve věci Öztürk proti Turecku ze dne 28. září 1999, stížnost č. 22479/93.

byl jedním ze zakládajících členů komunistické strany Turecka - marxisticko-leninské, nelegální maoistické organizace (dále také „TKP-ML“). Kniha byla doplněna také fotografiemi a na konci každé z kapitol byla báseň. Kniha byla vyprodána vzápětí a následovala publikace druhého vydání (dotisk). Po dotisku publikace bylo zahájeno trestní stíhání proti autorovi knihy panu Behramovi a také proti vydavateli publikace, tedy stěžovateli.

V důsledku uložení předběžného opatření byly výtisky druhého vydání knihy zabaveny a následně byl stěžovatel obviněn z trestného činu šíření komunistické propagandy, separatistických tendencí a podněcování k nenávisti a nepřátelství na základě rozdílné společenské třídní příslušnosti. TKP-ML byla považována za teroristickou organizaci, která také prováděla ozbrojené útoky s cílem svrhnout ústavní pořádek státu za účelem zřízení komunistické diktatury.

Turecký soud knihu označil za oslavný text diktatury, který uctívá komunismus a teroristické činy, a že kniha výslovně podněcuje lidi k nenávisti a nepřátelství na základě rozdílu mezi regiony, společenskými třídami a rasami. Stěžovatel byl odsouzen k pokutě a výtisky byly zabaveny.

Stěžovatel se obrátil na Soud s domněním, že zásah proti němu provedený tureckými orgány představoval porušení jeho práva na výkon svobody projevu. Soud předně konstatoval, že článek 10 zaručuje svobodu projevu všem, fyzickým i právnickým osobám. To se týká nejen obsahu informací, ale také způsobu šíření, protože jakákoli omezení uložená na prostředcích nutně zasahují do práva přijímat a rozšiřovat informace. Avšak skutečností, že se vydavatelé publikací obecně v podstatě podíleli na autorově výkonu svobody projevu, přebrali roli zprostředkovatele nejenom práv, ale také povinností a odpovědnosti, když šířili projevy na veřejnosti.

Dle zhodnocení Soudu pokuta a konfiskace, které byly stěžovateli uloženy tureckými orgány, představují zásah do svobody projevu vydavatele. Dále se Soud zabýval otázkou, zda omezení užitá vůči dotyčnému vydavateli, bylo stanoveno normou zákonné úrovně, na což odpověděl kladně.⁸¹

K existenci legitimního cíle omezení Soud uvádí, že je třeba důrazně dbát na citlivý postup v rámci boje s terorismem a je důležité zachovat vyšší míru obezřetnosti. Pokud se jedná o opatření, která by mohla zhoršit násilí, státní orgány jsou oprávněny

⁸¹ Příslušná ustanovení tureckého trestního zákona.

přijmout patřičná opatření. V tomto případě byl přítomen legitimní cíl spočívající v předcházení nepokojům a zločinnosti.

Co se týče nezbytnosti omezení svobody projevu za účelem dosažení legitimního cíle, je Soud toho názoru, že opatření užitá vůči stěžovateli nebylo přiměřené a představuje tedy nepřípustný zásah do výkonu jeho práva.

Soud není přesvědčen, že v dlouhodobém horizontu vydání knihy mohlo mít nepříznivý vliv na předcházení nepokojům a zločinnosti v Turecku. První vydání knihy v roce 1988 nevyvolalo nepokoje ani po třech letech, kdy byl stěžovatel odsouzen. *„Kniha tedy zřejmě nezhoršila separatistické tendence, pro jejichž šíření byl stěžovatel souzen. Soud neshledává přítomnost důvodů, které by činily stěžovatele odpovědným za teroristické útoky. Soud neuznal argument Turecka týkající se naléhavé společenské potřeby zásahu a učinil závěr, že zásah nebyl přiměřený sledovanému cíli,“⁸²* tudíž článek 10 byl porušen. V této věci Soud rozhodl jednomyslně a stěžovateli byla nahrazena způsobená škoda.

Na první pohled obdobná by se mohla jevit s ohledem na určení přípustnosti obsahu záležitost sporných výtisků kalendáře. Zabavení publikace urážející etnikum posuzoval Soud v případě ve věci **Balsyté-Lideikiené proti Litvě**⁸³ přičemž tentokrát dospěl k odlišnému závěru.

Stěžovatelkou byla občanka Litvy paní Danuté Balsyté-Lideikiené, majitelka nakladatelství. Nakladatelství vydalo tzv. „Litevský kalendář“, jednalo se o roční kalendář obsahující poznámky stěžovatelky a dalších přispěvatelů s historickými daty vyloženými z pohledu autorů. Kalendář byl k dostání v knihkupectvích v Litvě a v okruhu litevských imigrantů žijících v zahraničí.

Poslanec litevského parlamentu vydal veřejné prohlášení, že kalendář urazil osoby židovského, polského a ruského původu. Kalendář vyzdvihoval litevské státní příslušníky a občany jiných států hrubě urážel, místy označoval mimo jiné za vrahy, válečné zločince, komunisty, extremisty a okupanty. Zadní strana kalendáře obsahovala mapu tzv. Litevské republiky, přičemž sousední země byly označeny jako „země etnicky litevské pod dočasnou okupací.“ Ze strany parlamentní komise byl dán podnět

⁸² Rozsudek Soudu ve věci Öztürk proti Turecku ze dne 28. září 1999, stížnost č. 22479/93, paragraf 69.

⁸³ Rozsudek Soudu ve věci Balsyté-lideikiené proti Litvě, ze dne 4. listopadu 2008, stížnost číslo 72596/01.

k přezkoumání, zda kalendář neobsahuje prvky násilí vůči etnické a rasové rovnosti osob. Obdobné stížnosti zaslali také zástupci Běloruska, Polska a Ruska.

Oslovení odborníci z univerzity ve Vilniusu konstatovali, že publikace se vyznačuje podporou radikální ideologie nacionalismu, který odmítá myšlenku integrace občanské společnosti, podněcuje etnocentrismus a obsahuje xenofobní prohlášení útočící zejména na židovskou a polskou část populace a na jiné etnické skupiny. Nicméně kalendář přímo nepodněcuje k násilí vůči židovskému obyvatelstvu ani obhajuje diskriminační politiku vůči této etnické skupině. Následně litevská bezpečnostní služba zabavila výtisky a zakázala další prodej publikace v Litvě.

S odkazem na závěry odborníků v oblasti politických věd litevský soud konstatoval, že jednostranné zobrazení vztahů mezi národy bylo zaměřeno na poškození občanské společnosti a podporu etnické nenávisti. Publikací byla vyvolána negativní reakce jak ze strany společnosti, tak i z diplomatických zastoupení některých sousedních států, včetně Polska, Běloruska a Ruska, která vyjadřovala obavy z mapy označující území jejich států za „litevské území pod dočasnou okupací“. Znalci z oboru psychologie text shledali vyzdvihujícím litevské občany, ale ne přímo dehonestujícím státní příslušníky ostatních států a text označili za autorský názor, byť radikálnějšího charakteru.

Stěžovatelce byla uložena správní sankce v podobě varování a zabavení neprodaných výtisků. Následně se stěžovatelka obrátila na Soud s žádostí o posouzení existence a oprávněnosti zásahu do její svobody projevu.

Soud považuje za bezpochybné, že konfiskace a uložení správní sankce představují zásah do svobody projevu stěžovatelky. Omezení bylo stanoveno zákonem⁸⁴ a sledovalo legitimní cíl, který představoval zájem na ochraně veřejného pořádku a práv etnických skupin žijících v Litvě. K nezbytnosti uloženého opatření Soud dle ustálené judikatury opakuje, že svoboda projevu je jedním ze základních základů demokratické společnosti a vztahuje se i na projevy, které nejsou vnímány kladně, nicméně existují výjimky, kdy svoboda projevu musí ustoupit. Tyto výjimky mají být vykládány striktně a přesvědčivě.

Nezbytnost předpokládá existenci naléhavé společenské potřeby. Soud uznává, že smluvní státy mají prostor pro uvážení při posouzení, zda taková naléhavá potřeba

⁸⁴ Články 30 a 214 litevského správního řádu.

existuje, ale zároveň se zavázaly umožnit výkon společného dohledu v souvislosti s dodržováním Úmluvy.

„Soud je oprávněn učinit konečné rozhodnutí, zda omezení nebo sankce, jsou slučitelná s dodržováním práva svobody projevu tak, jak jej předpokládá Úmluva. Potřeba případné limitace svobodného projevu musí být chápána striktně a má být stanovena přesvědčivě. Přiměřenost zásahu má být zohledněna ve světle případu jako celku.“⁸⁵

Soud souhlasí se zohledněním zdravotního stavu stěžovatelky a se sankcí mírnějšího charakteru při posuzování činu litevskými soudy. Sankci vůči stěžovateli shledává přiměřenou Úmluvou chráněnému zájmu a dodává, že článek 10 nebyl v tomto případě porušen.

Dle mého mínění dva výše uvedené případy vykazují znaků podobnosti více než znaků odlišnosti. Opatření použitá vůči stěžovateli paní Balsyté-Lideikienė se mi jeví jako příliš přísná. Extremistické až nenávist vzbuzující názory nejsou žádoucí, nicméně jsou stále pouze názory a myšlenková pluralita je jedním ze základních pilířů demokratických právních států. Také ve mně vzbuzuje dojem vyšší míry závažnosti skutečnost, že v případě paní Balsyté-Lideikienė Úmluvou chráněný zájem přesahoval obsahem hranice státu, což ve věci stěžovatele pana Öztürka nehrálo roli. V této distinkci spatřuji i možné úvahové postupy Soudu, byť nevyřčené. Domnívám se, že oba případy měly být vyřešeny stejným závěrem, přičemž se přikláním k závěru převážení práva na svobodný projev stěžovatelů nad Úmluvou stanovenými limity dle odst. 2 čl. 10.

V rámci stížnosti ve věci **Donaldson proti Spojenému království**⁸⁶ Soud posuzoval přípustnost zákazu nosit potenciálně pobuřující symboly mimo prostory vězeňské cely uloženého vězňům. Stěžovatel vykonával trest odnětí svobody v oddělené části věznice, která byla určena výkon trestů republikánských vězňů v Severním Irsku.

Vězňům nebylo dovoleno nosit mimo cely žádné symboly, kromě jetelového lístku na Den Svatého Patrika a květu máku na Den válečných veteránů. Na Velikonoční

⁸⁵ Rozsudek Soudu ve věci Balsyté-lideikienė proti Litvě, ze dne 4. listopadu 2008, stížnost číslo 72596/01, paragraf 76.

⁸⁶ Rozhodnutí o nepřipustnosti stížnosti ve věci Donaldson proti Spojenému království ze dne 25. ledna 2011, číslo žádosti 56975/09.

neděli si stěžovatel připnul na svůj venkovní oděv velikonoční konvalinky, aby si připomněl irské republikánské bojovníky, kteří zemřeli během povstání v roce 1916. Po vyzvání k odložení symbolu, takto odmítl učinit a následně byl shledán vinným z kázeňského přestupku a odsouzen k třídnímu pobytu zvláštní cele.

Podle názoru Soudu vězeňská politika označovaná stěžovatelem za zasahující do jeho práva na svobodu projevu sledovala legitimní cíl, a to zabránění nepokojům. Pokud šlo o přiměřenost opatření, Soud opakovaně sděluje, že stát disponuje širokou mírou volného uvážení při posuzování, jaké symboly mohou potenciálně roznítit existující tlak. Velikonoční konvalinky byly považovány za symbol nevyhnutelně spojený se společenským konfliktem, neboť byl nošen za účelem uctění památky zavražděných republikánů. Byl tedy jedním ze symbolů, které byly považovány za nevhodné v pracovnách a společenských místnostech ve věznicích v Severním Irsku. Ve stěžovatelově případě šlo o zásah relativně omezený, protože se vztahoval na prostor mimo cely. Byl proto přiměřený k dosažení sledovaného účelu. Soud stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou.

Při vyhledávání zdrojů k případům týkajícím se problematiky nesnášenlivosti a k opatřením přijatým za účelem zamezení společensky škodlivého vlivu zasahujícího do svobodného projevu jednotlivce mě zaujala skutečnost, že v mnohých ze Soudem posuzovaných případů byl stranou řízení turecký stát.⁸⁷ Tento závěr přisuzuji mimo jiné lokální politicky nestabilní situaci, přeshraničním neblahým důsledkům občanských válek zmítajících okolní státy a také napjatým vztahům tureckého obyvatelstva s kurdskou menšinou obývající převážně jihovýchodní část země.

Podpora a schvalování terorismu a jiných činů potlačujících lidská práva

Terorismus jako forma užití násilí nebo hrozby násilím za účelem zastrašování společnosti a dosažení politických cílů se vyskytuje s dlouhodobě klesající četností útoků ze strany radikálů. Může se jednat o atentáty, únosy, bombové útoky, sebevražedné činy na veřejnosti, a jiné formy násilí za účelem dosažení politických cílů.

⁸⁷ Například rozsudky Soudu ve věcech Erdogdu a Ince proti Turecku, ze dne 8. července 1999, čísla stížností 25067/94 a 25068/94, Sürek a Özdemir proti Turecku ze dne 8. července 1999, stížnosti číslo 23927/94 a 24277/94, Sürek proti Turecku (č. 4) ze dne 8. července 1999, stížnost číslo 24762/94.

Skupiny páchající teroristické aktivity by ve svobodných volbách s velkou pravděpodobností neuspěly, tudíž se uchylují k takovým činům. Protože následky takových činů bývají závažné, terorismus je celosvětově označován za nepřípustný prostředek a za nebezpečné vydírání.

Schvalování terorismu a podpora takových aktivit je nežádoucí, také bývá považována za trestnou, přestože se nejedná v podstatě o čin samotný, nýbrž o formy pomoci v širším slova smyslu. Mnohdy je však nelehké rozpoznat, kdy se jedná o schvalování terorismu a kdy pouze o nevhodná slova, protože svoboda projevu zahrnuje i nepříznivá vyjádření.

Soud posuzoval odsouzení karikaturistky za veřejné ospravedlňování terorismu v případě ve věci **Leroy proti Francii**.⁸⁸ Stěžovatel, francouzský občan a karikaturista pan Leroy, přispíval jako autor karikatur do lokálního baskického týdeníku. Ve zveřejnění výkresu, který znázorňoval a zesměšňoval teroristické útoky ve Spojených státech amerických dne 11. září 2001, příslušné francouzské orgány shledaly spoluúčast na trestném činu ospravedlňování terorismu.

Stěžovatelova kresba představující útok na dvě věže Světového obchodního centra s titulkem, který parodoval reklamní slogan slavné značky: "Všichni jsme o tom snili,.. Hamas to udělal.", byla zveřejněna v novinách dne 13. září 2001. V příštím čísle pak noviny zveřejnily také výňatky z korespondence přijaté v reakci na výkres. Francouzský soud stěžovateli, poté co jej shledal vinným z ospravedlňování terorismu, uložil jako trest pokutu a uveřejnění rozsudku. Následně se stěžovatel obrátil na Soud s žádostí o posouzení oprávněnosti zásahu do jeho práva svobodného projevu.

Dle názoru Soudu bylo přesvědčení stěžovatele o existenci zásahu do výkonu svého práva na svobodu projevu správné. Tento zásah byl předepsán francouzským zákonem a s ohledem na citlivou povahu boje proti terorismu sledoval hned několik legitimních cílů, a to udržování veřejného bezpečnosti a předcházení nepokojům a zločinu.

Poté Soud přistoupil k úvahám, zda byl tento zásah nezbytným v demokratické společnosti. Soud předeslal, že tragické události z 11. září 2001, které byly na počátku sporného vyjádření, daly vzniknout globálnímu chaosu, a že otázky vznesené při této

⁸⁸ Rozsudek Soudu ve věci Leroy proti Francii ze dne 2. října 2008, číslo stížnosti 36109/09.

příležitosti byly projednávány jako záležitosti veřejného zájmu.

Stěžovatel poukazoval na to, že francouzské soudy přehlíží skutečný záměr vyjádření, a to anti-amerikanismus, který byl představován obrázkem údajně znázorňujícím pokles amerického imperialismu.

Soud dodal, že své zjištění vyvodil z textu, v němž stěžovatel vyjadřoval morální podporu pachatelům teroristických útoků, čímž uznale komentoval násilí páchané proti velkému počtu civilistů a snížil tím i důstojnost obětí. Soud dovodil, že kresba byla specifického významu, protože měla dopad, který by se neměl přehlížet, navíc se jednalo o politicky citlivý region (Baskicko). Publikace kreseb vyprovokovaly určitou reakci veřejnosti, byly způsobilé rozdmýchávat násilí a demonstrovaly pravděpodobný dopad na veřejný pořádek v regionu.

Soud shledal opatření vůči stěžovateli za přiměřená sledovanému účelu. S ohledem na posouzení nízké výši pokuty a kontextu vyjádření sporného projevu Soud dodává, že opatření uložená stěžovateli nepředstavovala porušení článku 10.

Odlišný výklad historických událostí řešil Soud v případě ve věci **Lehideux a Isorni proti Francii**.⁸⁹ Soudu byla předložena záležitost týkající se posouzení oprávněnosti odsouzení následující po publikaci projevu veřejně obhajujícího válečné zločiny a zločiny kolaborace. Tato vyjádření popisovala činy maršála Pétaina v podstatně lepším světle, než se skutečně udály.

Stěžovatelé zodpovídali za text reklamního sdělení, které bylo uveřejněno v denním tisku a které vylíčilo maršála Pétaina a v příznivém světle také kroky učiněné v jeho politické kariéře při spolupráce s nacistickým režimem. Pan Lehideux byl předseda Asociace pro obranu památky maršála Pétaina a pan Isorni byl autorem sporného vyjádření. Text byl ukončen výzvou k obraně památky maršála Pétaina. Projev obsahoval zájem na rehabilitaci Pétaina dříve odsouzeného a potrestaného za velezradu.

V návaznosti na stížnost Národní asociace bývalých členů odboje, byli autoři odsouzeni za veřejnou obhajobu válečných zločinů a zločinu spolupráce s nepřitelem. Dle francouzských soudů se veřejnou obhajobou rozumí takový text nebo projev, který směřuje k obhajobě, potvrzení nauky či skutků. Sporné sdělení adorovalo převážnou část Pétainovy obhajoby v tehdejších řízeních. Text ospravedlňoval jednání, která byla

⁸⁹ Rozsudek Soudu ve věci Lehideux a Isorni proti Francii ze dne 23. září 1998, číslo stížnosti 55/1997/839/1045.

shledána velezrádnými.

Stěžovatelé se domnívali, že došlo k porušení jejich práva na svobodu projevu. Soud uznal opatření užitá vůči dotyčným spočívající v odsouzení stěžovatelů skutečně zasahujícím do svobody projevu.

Omezení bylo stanoveno zákonem⁹⁰ a sledovalo legitimní cíl, který představoval mimo jiné ochranu pořádku a předcházení zločinnosti. K nezbytnosti zásahu v demokratické společnosti Soud uvedl, že neshledal nutnost užití sporného prostředku.

Dle názoru Soudu, přestože „*sporné znění mohlo být považováno za polemické, avšak nemožno říci, autoři nebyli při psaní v postavení osob významných odborným názorem, ale jménem sdružení. Dále Soud uvedl, že projev chválil ne tolik pro-nacistické činy, ale maršála jako konkrétního jedince. Soud poukázal na účelové opomenutí některých maršálových činů. V takovém přístupu spatřoval úmysl vzbudit ve čtenáři dojem neexistence takových činů. K událostem uvedeným v textu došlo před více než před čtyřiceti lety a nemohou být posuzovány s naléhavostí, jakou by vyvolaly krátce po válce.*“⁹¹ Soud rozhodl, že v tomto případě zásah vůči stěžovatelům, nebyl přiměřený sledovanému cíli, čímž došlo k porušení článku 10.

Záměrně jsem vybrala dva výše uváděné případy, protože je na nich patrný úvahový postup Soudu v podobných záležitostech, ukazující význam inkriminovaného projevu z hlediska časového a místního. V prvním z posuzovaných případů sporné vyjádření bylo publikováno s odstupem dvou dní od události, jíž se týkal, tedy v reakci na v blízké minulosti nastalé události. Na rozdíl od dotčeného projevu při řešení druhého případu, kdy uběhlo čtyřicet let. Takový projev již dle Soudu nebyl způsobilý vyvolat bouřlivý efekt představovaný nepatřičnou reakcí široké veřejnosti. S takovým závěrem se ztotožňuji pouze v druhém případě. Co se týče karikatur, domnívám se, že z toho důvodu, že jsou míněny a vnímány jako forma humoru, měly by být posuzovány mírněji.

V rámci posuzování případů oprávněnosti omezování svobody projevu za účelem ochrany veřejného pořádku a předcházení zločinnosti jsem shledala tendence přesahů do právních úprav států v tom smyslu, že Soud více bral na zřetel význam toho kterého ustanovení v systému vnitrostátního práva. Ve vztahu k posuzované věci takový

⁹⁰ Zákon o svobodném tisku a trestní zákon.

⁹¹ Rozsudek Soudu ve věci Lehideux a Isorni proti Francii ze dne 23. září 1998, číslo stížnosti 55/1997/839/1045, paragrafy 42, 47 a 52.

postup se jeví logickým, protože je zde zájem na ochraně pořádku konkrétního státu, zájem na předcházení zločinnosti na daném území. Je tedy žádoucí brát více v potaz regionální poměry k dané problematice, protože každá dotčená lokalita má svá specifika v oblastech hospodářství, kultury, náboženství.

3 Střet práva na svobodu projevu se zájmem na ochranu zdraví nebo morálky

Zájem států na dodržování ochrany zdraví a morálky poukazuje na význam oblasti péče o fyzický a psychický stav obyvatel žijících v tom kterém státu a do jisté míry je také ukazatelem vyspělosti společnosti na daném území. Protože pouze za předpokladu, že obyvatelstvu budou zajištěny základní životní potřeby, do kterých relativně dobrý zdravotní stav jednotlivce esenciálně spadá, budou lidé moci řešit jiné záležitosti jako vzdělání, politiku či vědu. Tuto skutečnost dobře popisuje Maslowova pyramida lidských potřeb, která podmiňuje možnost realizace potřeb psychologického charakteru, jako jsou sounáležitost nebo úcta, požadavkem nezbytnosti fungování fyziologického zabezpečení.⁹²

Zdravotní věda je v současnosti na vyspělé úrovni, nebo alespoň do té míry, co se týče určení hranice ohrožení zdraví, tedy toho, zda konkrétní jednání ohrožuje zájem na ochraně zdraví. Je možné omezit svobodu projevu s cílem zabezpečení hodnoty ochrany zdraví. Takový přístup je rovněž žádoucí. Svoboda projevu jako druh politického práva ustoupí při vyvažování hodnot právu na ochranu zdraví. Posuzování otázky aktuálního stavu ohrožení zdraví, nebude tolik problematické s ohledem na vědecký pokrok. Ve všech státech je tento zájem relativně obdobného charakteru, a sice zájem na ochraně obyvatel před nežádoucími vlivy zdravotně závadných látek. Některé státy mají méně příznivé životní prostředí než jiné, ale základní zájem na zajištění ochrany zdraví bude podobný.

U právního statku ochrany morálky konsenzus jako u zajištění zdraví obecně nepanuje. Morálka zahrnuje celkovou představu o správném jednání ve společnosti. Z tohoto dosti abstraktního a vágního obsahu pojmu pramení, že každý, ať už jednotlivec, skupina, stát nebo společnost, má představy o naplnění obsahu tohoto pojmu odlišné. Ne snad úplně jiné, ale značně rozdílné.

Státy disponují širší mírou uvážení při posuzování otázek týkajících se morálky a etiky. Míra volné úvahy představuje způsob vyvažování mezi suverenitou členského státu a kontrolní pravomocí Soudu s přihlédnutím ke skutečnosti, že systém uplatňování

⁹² <http://psychoanalyza.com/maslowova-pyramida/>

a výkonu práv deklarovaných Úmluvou závisí a odvíjí se od pověření a souhlasu signatářů Úmluvy. Reálně existují objektivní odlišnosti pramenící z rozdílných tradic, kultur, náboženství, jazyků. Nevyhnutelnost nalézt spravedlivý a rozumně důvodný kompromis předpokládá i skutečnost, že Úmluva zabezpečuje nejnižší minimální společné standardy lidských práv. Omezení svobodného projevu v zájmu dosažení legitimního cíle zajištění morálky bylo a je předmětem mnoha veřejných politických i celospolečenských diskuzí a dle mého názoru je téměř každé rozhodnutí Soudu obsahující tento důvod omezení svobody projevu kontroverzní, právě proto, že v ostatních členech společností vyvolává nepochopení až odpor.

3. 1 Ochrana zdraví

V obecné rovině způsobilost projevu stát se rizikem pro zájem na ochraně zdraví bude záležet v takových vlastnostech projevu, kdy prvky vyjádření budou obsahovat dle současného stavu lékařské vědy podporu, schvalování, propagaci zdraví ohrožujících látek, nebo činností. Judikatura Soudu je v této oblasti legitimního důvodu omezení ochrany zdraví dosti vzácná.

Při úvahách nad obsahem a formou projevů *de lege ferenda*, které by mohly obsahovat atributy legitimního důvodu omezení a být tedy předmětem možného omezení svobody projevu, jsem si kladla otázku, jaký by takový projev mohl být? Domnívám se, že s ohledem na dodržení kritéria informovanosti širšího okruhu veřejnosti by, co se formy vyjádření týče, takový projev měl být učiněn v rámci televizního, rozhlasového vysílání, v tisku nebo v jiných médiích. V rámci obsahu je představitelné uvažovat nad projevy obsahujícími šíření toxikomanie, podporu nedovolených zdravotních zákroků, nad vyjádřeními, které odporují výsledkům současného stavu vědy.

Propagace tabákových výrobků

Kouření je zdraví škodlivé a projev byť i nepřímé propagace tabáku a kouření je možné omezit. Takový závěr lze dovodit z rozhodnutí Soudu zaměřujících se na tuto problematiku. Právě nežádoucí vliv účinku tabáku na zdraví zde představuje krajní mez, při jejímž překročení Soud svobodu projevu omezí. Není třeba ani přímých výzev

k užívání nebo vyjadřování podpory takových aktivit. Pokud je v sázce zdraví, lze shledat v posuzování Soudu úvahy o nepostradatelnosti funkční úlohy lidského zdraví. I v tichosti vyjádřená reklama zdraví škodlivých látek se nepřipouští.

Soud posuzoval v případě ve věci **Hachette Filipacchi Presse Automobile a Dupuy proti Francii**⁹³ otázku oprávněnosti odsouzení stěžovatelů za nepřímou reklamu na cigarety v časopisu. Stěžovateli byli časopis Akce Auto Moto a jeho editor pan Dupuy. V čísle periodika byla zveřejněna fotografie pilota Formule 1 zachycující okamžik oslavy vítězství na stupni vítězů po závodu Velké ceny Austrálie. Na pravém rukávu jeho obleku byl vyobrazen znak tabákové společnosti, která byla hlavním sponzorem týmu.

Francouzský soud pokutoval hlavního editora pro vyjádření nepřímé nebo skryté reklamy na tabák a tabákové výrobky, v souladu se zákonem o boji proti kouření a alkoholismu. Současně bylo pohnáno k odpovědnosti vydavatelství periodika s odůvodněním, že nese také podíl odpovědnosti, protože umožnilo publikaci. V sankcionování spočívajícím v povinnosti k úhradě pokuty spatřují stěžovatelé zásah do svobodného projevu, deklarovaného Úmluvou.

Stěžovatelé se obrátili na Soud s otázkou, zda použitá opatření představují rozpor s právem na výkon svobodného projevu. Soud skutečně shledal existenci zásahu do svobodného projevu jednotlivce. Co se týče posouzení otázky, zda toto omezení bylo stanoveno zákonnou normou, Soud odpověděl kladně.⁹⁴ Jako legitimní důvod Soud uvedl ochranu zdraví společnosti. Sporné fotografie se týkaly článku o sportovní akci, měly informativní povahu, dokumentovaly sportovní událost. Přiměřenost dotčených opatření s ohledem na účel bylo třeba dále přezkoumat. Stěžovatelé byli odsouzeni za zveřejnění fotografií, na kterých se objevily loga značek cigaret. Nicméně, omezení reklamy na tabák a tabákové výrobků je těžištěm komplexní strategie boje proti sociálně negativnímu fenoménu kouření.

Existencí naléhavých důvodů ochrany veřejného zdraví, které státy a rovněž také Evropská unie mají uzákoněné, může mít za následek přednost ochrany zdraví před ekonomickými imperativy, a dokonce i některými ze základních práv jako například

⁹³ Rozsudek Soudu ve věci Hachette Filipacchi Presse Automobile a Dupuy proti Francii ze dne 5. března 2009, stížnost číslo 13353/05.

⁹⁴ Zákon o boji proti kouření a alkoholismu.

svoboda projevu. Panuje konsensus na požadavku, aby byla přísně regulována reklama na tabákové výrobky podpořený všeobecným trendem stále přísnější regulace.

Soud není oprávněn posoudit skutečný dopad zákazu reklamy na spotřebu tabáku, a to ani té nepřímé. Sporné publikace pravděpodobně podpořily zvýšení spotřeby, zejména u mladých lidí, kteří považovali polita Formule 1 za vzor. Opatření bylo přiměřené sledovanému cíli a jedním dechem Soud dodává, že článek 10 v tomto případě nebyl porušen.

Nežádoucí publikaci Soud posuzoval také v případě ve věci **Společnosti pro koncepci tisku a editace a Ponson proti Francii**.⁹⁵ Časopis, mezi jehož většinové čtenáře patří muži od 15 do 24 let, uveřejnil reportáž o vztahu peněz a sportu. Článek mimo jiné obsahuje fotografie slavného závodníka Michaela Schumachera, kde má oblečen oděv s barvami značky cigaret. Kromě toho, předposlední strana časopisu, náležející do části satirických fotomontáží, obsahovala obrázek dvou krabiček cigaret situovaných tak, aby byly způsobilými vyvolat dojem podobnosti s dvěma lidskými postavami, vykonávajícími sexuální akt, s titulkem "Pozor kouření ... způsobuje rakovinu konečníku." Následovala pokuta editorovi i nakladatelství. Stěžovatelé namítají, že uložení pokuty představovalo zásah do svobody projevu.

Soud předně deklaruje existenci omezení svobody projevu stěžovatelů na základě aplikace přijatých opatření. Omezení bylo stanoveno zákonem⁹⁶ a sledovalo cíl ochrany zdraví.

Loga cigaretových značek umístěná na zvláště viditelných místech vzbuzují domněnku, že přímo souvisí s úspěchem ve sportu. Dle Soudu logo mělo být rozmazané, tento technický proces je poměrně snadno uskutečnitelný, aniž by měnil podstatu fotografie nebo byl způsobilý ovlivnit převzaté přesné informace. Čtenářská základna je složena z mladých lidí, je třeba brát v úvahu dopad toho, co logo představuje, na tyto čtenáře, zvláště citlivé na sport a finanční úspěch.

S ohledem na důležitost ochrany veřejného zdraví je nutno bojovat proti ve společnosti nežádoucímu jevu návykovosti narůstající především v nízkém věku, a sice kouření. V opatření užitém vůči stěžovatelům Soud shledal naléhavou společenskou potřebou.

⁹⁵ Rozsudek Soudu ve věci Společnost pro koncepci tisku a editace a Ponson proti Francii ze dne 5. března 2009, stížnost číslo 26935/05.

⁹⁶ Zákon o boji proti kouření a alkoholismu.

„V rámci zemí evropského kontinentu panuje dlouhodobě konsenzus v otázkách zákazu reklamy na tabák a tabákové výrobky. Omezení svobody projevu stěžovatelů, v tomto případě svobody projevu, se dostalo do střetu s takovou naléhavou společenskou potřebou a použité prostředky nebyly v nepoměru k dosažení legitimního cíle.“⁹⁷ Článek 10 tedy nebyl porušen.

V rozhodovací praxi Soudu k otázkám ochrany zdraví, zaměřující se na reklamu tabáku spatřuji striktní přístup k případné toleranci inzerce výrobků zdraví škodlivých, jako je tabák. Osobně mohu stěží říci, zda je takový postup považovat za spíše správný nebo za spíše nesprávný, protože se jedná právě o hodnotu právního statku zdraví. Objektivně vzato takový postup neshledávám přiměřeným, nicméně právě závažný zájem na ochraně zdraví je obhajitelný, co se týče omezování svobodného projevu.

Z malého počtu rozhodnutí, které v této věci (ochraně zdraví) jsou k dispozici, činím úsudek o ne tolik precizní právní argumentaci, která bývá u jiných limitačních klauzulí přítomná především k ospravedlnění konkrétního zásahu. V rozhodnutí ve věci *Hachette Filipacchi Presse Automobile a Dupuy*, ve kterém byla uložena pokuta za znak a barvy oblečení osobně nespátřuji nezbytnost omezení tak, jak jej Soud uvádí.

Pokud však uvažuji o v rozhodnutí ve věci *Hachette Filipacchi Presse Automobile a Dupuy* diskutovaném omezení jako o neproporcionálním, neshledávám závažné důvody limitace ani v případě *Společnost pro koncepci tisku a editace a Ponson proti Francii*.

Obrazec na pilotově kombinéze, myslím si, nevyvolá v průměrně smýšlejícím čtenáři touhu po cigaretě nebo spojení tabáku s vrcholovým sportem, protože očekává, že na kombinéze často bývají znaky sponzorů znázorněny (nejen znaky tabákových společností). V druhém případě, kde mezi většinového čtenáře se řadí adolescenti, jsou i tyto již schopni posoudit a zvážit rizika kouření.

Co se týče tabákové politiky a lobby k omezování reklam by měly státy přistupovat dle mého mínění primárně prostřednictvím tvrdších opatření, jako jsou plošný zákaz kouření v restauracích, zvýšení spotřební daně, povinnost tabákových společností prokazovat více služeb dobročinného typu a zákaz reklam by měl nastoupit

⁹⁷ Rozsudek Soudu ve věci *Společnost pro koncepci tisku a editace a Ponson proti Francii* ze dne 5. března 2009, stížnost číslo 26935/05, paragrafy 53-64.

spíše jako doprovodný jev.

Zdravotnické zařízení

Lékařská profese je povolání jako každé jiné a vztahují se na její provádění mimo jiné zásady požadavku odbornosti péče *lex artis*. Zdravotní péče má ale i specifika, pacient často nerozumí problémům, musí být klientovi náležitě a srozumitelně osvětlen jeho zdravotní stav a případné možnosti lékařského postupu a léčby. Na doktory se také vztahuje právní úprava zákazu nekalé soutěže a jiné normy soukromého práva.

Komise posuzovala v případě ve věci **Colman proti Spojenému království**⁹⁸ oprávněnost uložené disciplinární sankce za manipulativní reklamy spočívající v inzerci své zdravotnické praxe v novinách.

Stěžovatel provozoval soukromou lékařskou praxi se zaměřením na holistický přístup ke zdravotní péči a k pacientům. V rámci služby pro Národní zdravotní službu získal zkušenost o blahodárném vlivu metod holistického přístupu vůči pacientům, který se orientuje na prozkoumání příčin problémů klientů a tomu odpovídající použití další léčby. Stěžovatel založil Celostní poradenské a vzdělávací centrum.

V rámci snahy o získání klientů propagoval svou metodu a praxi u ostatních praktických lékařů, žádal o inzerci v telefonních seznamech. Na praktické lékaře se vztahovalo omezení medicínské profesní organizace Generální lékařské rady (dále jen „GLR“) ohledně propagace s ohledem zejména na inzerce, která jim byla zapovězena.

Stěžovatel požádal o reklamní článek v lokálním tisku, ale v souladu s Pokyny GLR, inzerát nebyl zveřejněn a dotyčný byl upozorněn, aby žádost o uveřejnění reklamy přehodnotil pod hrozbou zahájení disciplinárního řízení. Zároveň byl odkázán na jiné možnosti podpory své praxe, například pomocí pořádání besed v knihovnách nebo informačních centrech.

Stěžovatel podal návrh na soudní přezkum rozhodnutí politiky GLR pro podezření na protiprávnost a nepřiměřenost z důvodu, že omezení se netýká zájmů pacientů a porušuje výkon práva na svobodný projev. Britské soudy žádosti nevyhověly,

⁹⁸ Rozhodnutí Komise ve věci Colman proti Spojenému Království ze dne 19. října 1991, číslo stížnosti 16632/90.

načež se stěžovatel obrátil na Komisi. Komise shledala existenci zásahu do svobodného projevu stěžovatele.

Dle názoru Komise sdělování profesionálních a obchodních informací spadá pod úroveň ochrany svobodného projevu deklarovaného článkem 10. Vedení GLR se dopustilo zásahu do tohoto práva a je nutno prokázat, že zásah byl nutný, tedy že zde existovala naléhavá společenská potřeba.

Nicméně, odpovědnost za zajištění souladu právních norem států dopadá na státy samotné. Státní orgány disponují poměrně širokým prostorem pro uvážení. Nelze vyžadovat po profesní organizaci, aby tato demonstrovala naléhavou společenskou potřebu, aby touto potřebou legitimovala omezení reklamy.

Stěžovatel souhlasil s tvrzením, že manipulativní reklama se nepřipouští v zájmu ochrany zdraví, také se ztotožnil s požadavkem nezbytnosti potírat nekalou soutěž, nicméně zásah užitý vůči němu považuje za nepřiměřený sledovanému účelu.

Komise konstatovala, že „s ohledem na povinnosti a odpovědnosti spojené s výkonem práva svobodného projevu zaručeného článkem 10, nelze říci, že úvahy při uplatňování reklamní politiky GLR šly nad rámec prostoru pro uvážení ponechaného národním orgánům. Nicméně Úmluva neměla v úmyslu nahrazovat státní orgány při hodnocení jejich vlastních příslušných zdravotnických orgánů.“⁹⁹ Rozhodnutí GLM Komise bere v potaz a v zásah do svobodného projevu stěžovatele shledává přiměřeným. Článek 10 tedy nebyl porušen.

Přestože judikatura týkající se limitační klauzule v zájmu ochrany zdraví není bohatá, shledávám zajímavou skutečnost nemožnosti nalezení rozhodnutí Soudu nebo Komise, ve kterém by byla shledána přítomnost zásahu do svobody projevu v zájmu ochrany zdraví, kdy by hodnota svobodného projevu v daném případě převážila nad zájmem státu na ochraně zdraví. Z tohoto vyvozují závěr významnosti zdraví a o tom, že při střetu práva politického, kterým je svoboda projevu, s právem na ochranu zdraví jakožto základní fyziologické hodnoty, ochrana zdraví převáží.

3.2 Ochrana morálky

⁹⁹ Rozhodnutí Komise ve věci Colman proti Spojenému království ze dne 19. října 1991, číslo stížnosti 16632/90, paragraf 39.

Morálka představuje systém norem a zvyků, které určují pravidla chování. Bylo by nesprávné zaměňovat normy morální s normami právními, ačkoliv většina právních norem by se také dala označit svým obsahem za normy morální. Pravidla morálky by měla být každému jednotlivci imanentní, nicméně pohled na to, co je správné, se může lišit s ohledem na rozdílnosti kultur jedinců, náboženství a jiné faktory. Státy chrání ty morální normy, které jsou vlastní obyvatelům daného teritoria či občanům daného státu. Vlivem těchto distinkcí v pohlížení na to, co je a co už není morální, vznikají mnohdy neshody, proto posuzování případů obsahující aspekt ochrany morálních hodnot skýtá značná úskalí a bývá též předmětem společenské diskuze, tudíž osoby zainteresované v takových případech bývají vystavovány nežádoucím tlakům. Již z principu je složité rozhodování záležitostí týkajících se morálky. Lze vůbec zajistit objektivitu, když soudci Soudu pocházejí z různých zemí za situace, kdy přistane na stole Soudu stížnost, v níž se stěžovatel domáhá práva na výkon svobodného projevu, stát namítá limitační klauzuli ochrany morálky a tuto stížnost pak mají posuzovat soudci, kteří příslušností nepatří do stejného místního okruhu určujícího způsob nahlížení na morálku? Kompromis lze hledat ve vyabstrahování těch nejjobecnějších morálních norem, které by měly být stejné všem státům, protože úprava Úmluva záměrně deklaruje minimální standard ochrany práv.

Judikatura Soudu zaměřující se na toto téma je hojná. V následujících odstavcích bych se na vybraná rozhodnutí Soudu a na úvahové postupy při posuzování zaměřila důkladněji.

Obscénní publikace

Obscénnost značí nedostatek mravní umírněnosti. Jedná se o nevkusné až neslušné vyjádření názoru či postoje. Obscénní jev vytváří nepřátelské prostředí, je způsobilý vyvolat v lidech nevoli, odpor. Může se jednat o lascivní akty až pornografického rázu, projevy nežádoucích sexuálních praktik či brutality.

Soud posuzoval v případě ve věci **Handyside proti Spojenému království**¹⁰⁰ legitimitu odsouzení nakladatele a konfiskaci publikace pro obscénnost britskými úřady.

¹⁰⁰ Rozsudek Soudu ve věci Handyside proti Spojenému království ze dne 7. prosince 1976, číslo stížnosti 5493/72.

Stěžovatel, majitel londýnského nakladatelství, odkoupil práva k vydání díla s názvem „Červená knížka pro školáky“ ve Spojeném království. Publikace byla koncipována jako referenční dílo zabývající se výchovou a vzděláváním, přičemž asi deset procent obsahu knihy se zaměřovalo na sexuální oblast. Veřejný prodej knihy byl zahájen 1. dubna 1970. Po vytištění knihy stěžovatel zaslal několik exemplářů publikačním společnostem, celonárodním i lokálním deníkům a pedagogickým a lékařským periodikům za účelem recenzování.

Dne 30. března britské úřady přijaly opatření v důsledku provádění zákonů o obscénních publikacích. V průběhu následujících dvou dnů policejní orgány zabavily výtisky knihy nalezené u vydavatele i tiskařské společnosti, což v součtu představovalo asi tisíc výtisků z celkového počtu dvaceti tisíců exemplářů. Zbylých devatenáct tisíc výtisků zabaveno nebylo a následně šlo k prodeji, především školám, které si knihy již dříve objednaly.

Vůči stěžovateli bylo vzápětí zahájeno trestní stíhání a v následně probíhajícím řízení mu byla uložena pokuta a nařízeno zničení konfiskovaných knih. Odvolání stěžovatele nebylo úspěšné, pročež se obrátil na Soud s domněním, že byl porušen jeho výkon svobodného projevu deklarovaný Úmluvou.

Soud předně konstatoval, že opatření vůči stěžovateli spočívající v uložení pokuty a konfiskaci publikací představoval zásah do svobodného projevu. Poté přikročil k posouzení testu legality, legitimacy a proporcionality.

Omezení stěžovatelova práva bylo představováno normou zákonné úrovně.¹⁰¹ Co se týče legitimního cíle omezení svobody projevu, omezení sledovalo ochranu morálky. „*Knihy byla určena primárně pro dětské čtenáře ve věku od dvanácti let a ti si mohli interpretovat obsah jako povzbuzování a návod k aktivitám, které pro ně jsou předčasné a zatím nevhodné, či dokonce by mohly naplňovat znaky skutkové podstaty trestného činu. Domněnka existence nežádoucího vlivu na zdravý vývoj a morálku dětí nebyla neoprávněná.*“¹⁰²

Soud dovodil, že z vnitrostátních právních úprav jednotlivých států není možné určit jednotné pojetí morálky a státům je v této oblasti přiznána určitá míra uvážení. Opatření užitá vůči stěžovateli byla přiměřená sledovanému účelu a představovala svým

¹⁰¹ Obscene Publications Acts 1959, 1964.

¹⁰² Rozsudek Soudu ve věci Handyside proti Spojenému království ze dne 7. prosince 1976, číslo stížnosti 5493/72, paragrafy 46-48.

obsahem očekávatelné rozhodnutí ze strany britských soudů, které se v tomto případě neodchýlili od dřívější rozhodovací praxe. Článek 10 tedy nebyl porušen.

K opačnému závěru Soud dospěl při rozhodování případu ve věci **Akdas proti Turecku**,¹⁰³ kde se jednalo posouzení legitimacy rozhodnutí o odsouzení vydavatele a zabavení překladu publikace erotické literatury.

Stěžovatelem byl vydavatel, který zveřejnil turecký překlad erotického románu francouzského spisovatele Guillaumea Apollinaira Jedenáct tisíc prutů. Román obsahoval grafické popisy scén ze sexuálního styku s různými praktikami jako sadomasochismus či pedofilie.

Následovalo zahájení trestního stíhání ze strany tureckých orgánů vůči stěžovateli pro publikování obscénního nebo nemorálního materiálu způsobilého vyvolat nebo využít sexuální touhu mezi obyvateli, v důsledku čehož byl stěžovatel odsouzen k vysoké pokutě a bylo nařízeno zabavení a zničení všech kopií knihy.

V poslední odvolací instanci Turecka, kasační soud zrušil rozkaz zničit kopie publikace, v návaznosti na legislativní změny a potvrdil pokutu, která by mohla být převedena do výkonu trestu odnětí svobody v případě nezaplacení.

Zabavení překladu publikace světoznámého autora a následné stěžovatelovo odsouzení představují zásah do práva na svobodu projevu. Soud po bližším zkoumání konstatoval, že opatření vůči stěžovateli byla stanovena zákonem a že také sleduje legitimní cíl, a to ochranu morálky.

Soud s přihlédnutím k relativní povaze morálních koncepcí v evropském právním prostoru, v němž je dán státům určitý prostor pro uvážení v dotčených záležitostech, tak v tomto konkrétním případě konstatoval, že *„by neměl být podceňován význam té skutečnosti, že od prvotního vydání publikace uplynula doba přesahující sto let (první vydání se uskutečnilo v roce 1907). Překlad knihy byl publikován v různých jazycích ve velkém počtu zemí a získal uznání také převedením do formy seriálu a to vše již deset let před zabavením knihy v Turecku. Přestože je dán prostor pro uvážení tureckým orgánům, není možné, aby po uplatnění uvážení byl stav v dotčeném státu eliminován tím způsobem, kdy by bylo zabráněno přístupu veřejnosti v určitém jazyce*

¹⁰³ Rozsudek Soudu ve věci Akdas proti Turecku ze dne 16. února 2010, stížnost číslo 41056/04.

*k dílu, které patří do evropského literárního dědictví.*¹⁰⁴

Tyto faktory vytvářely dostatečný důvod se domnívat, že použití právních předpisů platných v době událostí nebyla určena k uspokojení naléhavé společenské potřebě. Kromě toho, zásah do práv stěžovatele, v podobě vysoké pokuty a zabavení všech kopií knihy, nebyl přiměřený sledovanému legitimnímu cíli, a že tedy nebylo nutné v demokratické společnosti, čímž byl článek 10 porušen.

Morální aspekt jako důvod omezení svobody projevu Soud rozlišuje ve dvou rovinách, které na výše zmíněných případech lze spatřovat. První se orientuje na druh literatury a druhý na pravděpodobné čtenáře publikace. Obě kritéria spolu souvisí. Publikace pro děti, kterou Soud shledal nevhodnou, respektive omezující jednání státu respektoval, byla primárně určena pro potřeby vzdělávání a společnost má zájem na řádné výchově dětí a mládeže. Erotická literatura je jednak určena širokému okruhu čtenářů a to především dospělým, a ti už nepotřebují být směřováni vhodným způsobem k vytváření hodnot tak jako je to u dětí. Navíc kniha už byla dostupná v mnoha jiných jazycích a měla uměleckou hodnotu.

Ve dvou výše rozebíraných případech spatřuji poměrně jasné hranice, kdy Soud rozhodl o legitimitě omezení a kdy již takové prohlášení není možné. Přestože pojem morálky je chápán v jednotlivých zemích, kulturách a společnostech rozdílně, v určitých konkrétních případech, které bývají vždy posuzovány jako celky, lze meze vidět v jasnějším světle jako tomu je v posuzovaných případech.

Morální aspekt potratů

Na přípustnost umělého přerušování těhotenství ženy bývá pohlíženo nejednotně. Naopak se jedná o téma, které vyvolává značně horlivé společenské diskuze. Aktivně v této věci agitují například spolky hájící práva žen svobodně se rozhodovat, církevní společnosti odvolávající se na náboženská pravidla.¹⁰⁵ Některé státy mají potraty zakázány, jiné je povolují do určité doby stádia těhotenství matky a poté již pouze ze zdravotních důvodů. Druhý z uvedených přístupů se vztahuje také na Českou republiku.

¹⁰⁴ Rozsudek Soudu ve věci Akdas proti Turecku ze dne 16. února 2010, stížnost číslo 41056/04.

¹⁰⁵ Jako vodítko mi zde posloužila studie knihy: KNOP, K. Gender and Human Rights, 2004, 1. Vydání, OXFORD, ISBN-13: 978-0199260911.

Na pořad jednání Soudu bylo zařazeno posouzení oprávněnosti příkazu irských orgánů, kterými byla zakázána činnost poradenské společnosti, zaměřující se na poskytování informací těhotným ženám ohledně zdraví, manželství, plánování rodičovství či možností provádění potratů ve zdravotnických zařízeních v zahraničí v případě ve věci **Open Door Counselling Ltd. A Dublin Well Woman Centre proti Irsku**.¹⁰⁶ Dle názoru stěžovatelek, neziskových společností poskytujících poradenské služby se specializací na záležitosti týkající se těhotenství, Irsko bránilo jejich právu poskytovat informace těhotným ženám o interrupci prováděné ve zdravotnických institucích se sídlem mimo irskou jurisdikci.

Po podání podnětu Společností pro ochranu nenarozených dětí, bylo proti korporacím zahájeno trestní stíhání, v důsledku kterého irský soud dospěl k závěru, že společnosti poskytovaly rady, které přispívaly ke zničení nenarozených životů, což bylo shledáno v rozporu s právem na život zaručený irskou Ústavou. Korporacím a jejím zaměstnancům bylo zakázáno pomáhat těhotným ženám, které podléhaly irské jurisdikci, cestovat za hranice v úmyslu přerušit těhotenství a bylo jim příkázáno upozornit irské orgány v případě zjištění úmyslu žen provést tímto způsobem interrupci.

Společnosti se následně obracejí na Komisi s tvrzením, že uložené opatření nevyhnutelně představovalo nepřípustný zásah do práva přijímat nebo šířit informace, tudíž bylo v přímém rozporu s článkem 10. Komise stížnost postoupila Soudu.

Soud poznamenal, že opatření užitá vůči stěžovatelkám představovalo zásah nejen do svobody projevu stěžovatelek, ale také adresátů sdělení, zásah je tedy také omezením práva přijímat informace týkající se těhotenství.

K posouzení skutečnosti, zda omezení bylo uloženo normou zákonné úrovně, Soud odpovídá pozitivně.¹⁰⁷ Irský právní systém uplatňuje vysokou úroveň ochrany nenarozeného dítěte.

Legitimním cílem ospravedlňující zásah byla právě ochrana práv nenarozených dětí na život, která spočívá v hlubokém morálním přesvědčení související s hodnotou smyslu a povahy života, s nímž se názorově ztotožňuje většina irské společnosti.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Rozsudek Soudu ve věci Open Door Counselling Ltd. a Dublin Well Woman Centre proti Irsku ze dne 29. října 1992, stížnosti číslo 14234/88 a 14235/88.

¹⁰⁷ Článek 40.3.3. irské Ústavy

¹⁰⁸ Irsko v roce 1983 hlasovalo v referendu proti možnosti umělého přerušit těhotenství

Omezení vůči stěžovatelům sledovalo zájem ochrany morálky, jehož aspektem je irské pojetí ochrany práv nenarozených dětí.

K otázce přiměřenosti opatření Soud dospěl k závěru, že zásah nebyl nezbytný v demokratické společnosti. „*Státy v oblasti ochrany morálky mají při posuzování určitý rozsah uvážení, nicméně tato pravomoc není absolutní a podléhá kontrole. Definitivní charakter rozhodnutí zakazující sdělovat těhotným ženám informace o možnostech umělého přerušování těhotenství v zahraničí, přestože tato činnost byla poskytována bez ohledu na zdravotní stav a věk dotyčných, se jeví jako příliš široký a nepřiměřený sledovanému účelu. Stěžovatelky poskytovaly poradenství, nepovzbuzovaly ani nedoporučovaly, pouze vysvětlovaly možnosti. Navíc informace o přerušování těhotenství je možné obstarat i z jiných zdrojů, takže osvěta poskytovaná profesionálním personálem poskytuje ženám mnohem větší ochranu. Omezení mělo dle předložených údajů kontraproduktivní účinek, spočívající v přerušování těhotenství žen bez dostatku odborných rad a s větším rizikem či v pokročilejších stádiích.*“¹⁰⁹

Zásah vůči stěžovatelkám byl shledán nepřiměřeným, je tudíž v rozporu s právem na svobodu projevu.

V rozhodnutí Soudu spatřuji vhodně kladený důraz na zdraví dotyčných žen, kdy důsledek rozhodnutí měl opačný účinek, než irské orgány předpokládaly. Přestože mravní teorie pojetí života v Irsku chápe jeho vznik již od okamžiku početí, jsou tedy poskytována práva dítěti ještě nenarozenému, rozhodnutí učiněné irskými orgány se mi jeví jako příliš přísné, s ohledem na argumenty Soudu se s jeho názorem plně ztotožňuji.

Morálka a umění

Hodnota uměleckého díla není neměnná. S plynutím doby je nazíráno na dílo vlivem vývoje vědy, techniky a společnosti pokrokověji, tedy s vyšší mírou tolerance. O místních zvycích a rozdílnostech v posuzování toho, co je a co není morální, je pojednáváno již s ohledem na literaturu a knihy. Tento aspekt není typický jen pro díla literární, nýbrž hraje roli také u práce s uměleckou hodnotou celkově.

¹⁰⁹ Rozsudek Soudu ve věci Open Door Counselling Ltd. a Dublin Well Woman Centre proti Irsku ze dne 29. října 1992, stížnosti číslo 14234/88 a 14235/88, paragrafy 67-75.

Soud posuzoval oprávněnost zásahu švýcarských orgánů, které malíři zabavili vystavované obrazy a následně jej pokutovali za obscénní publikaci v případě ve věci **Müller a další proti Švýcarsku**.¹¹⁰

Malíř Felix Müller a další osoby pracující v oblasti umění, mezi něž patří také profesor kresby, restaurátor či architekt, pořádali vernisáž k příležitosti oslav 500. výročí vstupu kantonu Fribourg do Švýcarské konfederace. Výstava pojmenovaná „Fri-Art 81“ zaměřená na současné umění obsahovala mimo jiné tři plátina zobrazující sexuální styky nazvaná „Tři noci, tři obrazy“, která byla namalovaná na místě.

Švýcarské orgány vydaly příkaz tato plátina odstranit a konfiskovat z důvodu obscenity výtvořů a pořadatelům uložily pokuty. Plátina byla svěřena Muzeu umění a historie kantonu Fribourg. Odvolání pořadatelů byla zamítnuta a ti se následně obrátili se svou stížností na Komisi. V postupu švýcarských orgánů spatřovali porušení práva na výkon svobodného projevu. O pět let později švýcarský soud nařídil restituci pláten a autor získal obrazy krátce poté zpět.

Předně Soud deklaroval, že právo na výkon svobodného projevu zahrnuje také uměleckou tvorbu, která uskutečňuje veřejnou výměnu kulturních, politických a společenských vyjádření a myšlenek a dodal, že zásahem spočívajícím v konfiskaci díla a pokutě byla tato svoboda omezena. Poté přistoupil k posuzování, zda toto omezení splňovalo kritéria ospravedlnitelnosti stanoveného v odstavci 2 článku 10.

Dle názoru Soudu odsouzení stěžovatelů k pokutě a konfiskaci bylo předpokládáno zákonem,¹¹¹ který byl navíc předvídatelný též bohatou doprovodnou judikaturou švýcarských soudů. Co se týče přítomnosti legitimního cíle omezení, existoval v tomto případě zájem na ochraně morálky, a to jak při pokutování stěžovatelů, tak imanentně při konfiskaci maleb, protože k dosažení účelu by pokuta nebyla odpovídající sankcí, za předpokladu, že by dílo bylo dále veřejnosti přístupné.

K nezbytnosti omezení v demokratické společnosti Soud dovodil, že výměna myšlenek a názorů je nezbytným prvkem demokratické společnosti stejně jako ochrana výkonu práva tvořit, interpretovat a šířit mínění a postoje. *„Bylo by bezúčelné hledat v právních rádech a společenském systému smluvních států Úmluvy společné postoje v chápání morálky. Sporné malby neskrytě zobrazují sexuální styky a praktiky, zvláště*

¹¹⁰ Rozsudek Soudu ve věci Müller a další proti Švýcarsku ze dne 24. května 1988, stížnost číslo 10737/84.

¹¹¹ §204 švýcarského trestního zákona, týkající se obscénních publikací.

*pak mezi lidmi a zvířaty. Navíc díla byla tvořena v místě výstavy, což odpovídalo úmyslu pojmout akci jako spontánní, ke které měla přístup volný veřejnost, když pořadatelé neomezili účast vstupným ani věkovou hranicí. Přestože chápání sexuality a sexuálních praktik a morálky časem vyvinulo, nezdá se být nepřiměřený názor švýcarských orgánů ohledně působení díla na osoby, jakožto hrubě zraňujícího sexuální stud osob s průměrnou vnímavostí.*¹¹² Uložená pokuta tedy byla přiměřená sledovanému cíli.

Úvahy o nezbytnosti konfiskace Soudu vedly poněkud jiným směrem. Přijaté opatření autorovi bránilo užívat díla a volně s ním nakládat. Avšak dotčenému majiteli nebránilo nic žádat dříve o navrácení maleb v době, kdy již předmět nepředstavoval nebezpečí nebo ohrožení morálky. Švýcarská judikatura v obdobných případech obvykle vyhovovala žádostem o navrácení a byla i zde vysoká pravděpodobnost, že by tomu tak bylo. Soud shledal i konfiskaci s ohledem na výše uvedené nezbytnou. Článek 10 tedy nebyl porušen.

Domnívám se, že skutečnost, že malby již nepředstavovaly ohrožení legitimního zájmu ochrany morálky, tedy opatření v době, kdy již nebylo přeměřené, mělo být *ex officio* zrušeno a malby měly být navraceny majiteli. Nemělo by být stěžovateli přisuzováno k tíži, že o své kresby neusiloval dříve. Po dobu výstavy považuji zabavení za přiměřené, ale po ukončení akce by dílo, myslím si, mělo být bez prodlení vráceno zpět autorovi.

¹¹² Rozsudek Soudu ve věci Müller a další proti Švýcarsku ze dne 24. května 1988, stížnost číslo 10737/84, paragrafy 31-37.

4 Ochrana práv jiných a zabránění úniku důvěrných informací jako limitační klauzule svobodného projevu

Ze zájmů, kterým odst. 2 článku 10 Úmluvy přikládá schopnost určit mantinely svobodě projevu, jsou ochrana práv jiných a zabránění úniku důvěrných informací asi nejvíce užívanými důvody pro aplikaci takového omezení. Tato skutečnost pramení z toho, že tyto cíle (ochrana práv jiných a zabránění důvěrných informací) věcně dopadají na velké množství možných situací. Dle právního členění se tato práva budou týkat nejen také rámce veřejnoprávní úpravy, ale také budou patřit k normám soukromého práva, protože složky tohoto chráněného zájmu mají v určitých aspektech dopad na každého příslušníka společnosti, neboť každý má zájem na ochraně alespoň některého prvku, který lze subsumovat pod normy soukromoprávního charakteru. Úmluva nekonkretizuje, o která práva jiných se jedná. Do této materie zahrnujeme práva osobnostního charakteru, právo na soukromí, ochranu cti a pověsti, právo na ochranu rodinného života, náboženského vyznání.

S ohledem na potřebu stanovení obsahu rámce ochrany důvěrných informací je důležité pojetí takové informace, tedy určení toho, které sdělení bude považováno za důvěrné a které již tyto vlastnosti mít nebude. Přesnou definici důvěrné informace v Úmluvě ani v judikatuře Soudu nenalezneme, nicméně v jednotlivých rozhodnutích Soud dotváří, jaké informace řadíme to této kategorii.

K důvěrným informacím neřadím primárně utajované skutečnosti, ačkoliv spadají též do věcné působnosti ustanovení týkající se ochrany důvěrných zpráv, a to z toho důvodu, že vzhledem ke specifickým utajovaných skutečnostem je této problematice věnována část podtitulu v kapitole o národní bezpečnosti.

V případech zaměřených na záležitosti týkající se ochrany práv jiných a zabránění úniku důvěrných informací, které posuzoval Soud lze velmi dobře vidět v úvahových postupech Soudu precizní právní argumentaci. Domnívám se, že je tomu tak mimo jiné také proto, že důležitost a kvalita poměřovaných právních statků jsou v této oblasti často podobné a drobné distinkce je třeba sladit právě excelentním výkladem a interpretací práva a Úmluvy, s pomocí obecných juristických zásad a principů.

4.1 Ochrana práv jiných

Úmluva deklaruje práva, která se státy zavázaly dodržovat. Jedná se pouze o výšeč základních hodnot, na nichž setrval konsenzus signatářů. Úmluva a dodatkové protokoly k Úmluvě upravují práva jako například právo na svobodu a bezpečnost, na respektování soukromého a rodinného života, svoboda myšlení, svědomí a náboženství, právo uzavřít manželství, zákaz diskriminace a právo na účinný právní prostředek nápravy. Některá taková práva jsou zaručena každému, čímž se míní fyzická osoba či jejich skupiny, jiná jsou aplikována také ve prospěch osob právnických.

Výkon práva svobody projevu lze omezit právě v zájmu ochrany poskytované jiným deklarovaným právem. Soud opakovaně posuzoval střet kolidujících právních statků, a to zájmu na výkonu svobodného projevu se zájmem na ochranu soukromí, dobré pověsti a cti, rodiny a náboženství.

Ochrana soukromí, osobnosti, pověsti a cti

Právo na respektování soukromého a rodinného života zaručuje Úmluva v článku 8.¹¹³ Zachování ochrany soukromí a rodiny a cti je velmi důležité pro stabilní a plnohodnotný život. Soud řeší stížnosti zaměřující se na ochranu zmiňovaných hodnot opakovaně, přesto dlouho neexistovala v této věci byt' částečná ustálená argumentační konstrukce. Postupně však Soud začal při posuzování střetu práva na svobodu projevu s právy osobnostními vyzdvihovat významnost úvahových postupů vnitrostátních soudů při rozhodovací praxi ubírajících se cestou splnění podmínek ovlivňujících faktorů, tedy kritérií, jež by měly soudy brát v úvahu při posuzování čest ohrožujících záležitostí. Tato kritéria jsou blíže analyzována s přihlédnutím k užití v konkrétních případech níže.

Soud posuzoval v případě ve věci **Fedčenko proti Rusku**¹¹⁴ legitimitu odsouzení za zveřejnění urážejících článků o politikovi kandidujícím do Parlamentu před nadcházejícími volbami.

Stěžovatel byl editorem lokálního týdeníku. V období před volbami

¹¹³ Článek 8 odst. 1 Úmluvy zní: „Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.“

¹¹⁴ Rozsudek Soudu ve věci Fedčenko proti Rusku, ze dne 11. února 2010, číslo stížnosti: 33333/04.

publikoval v rámci periodika prospekty o členovi parlamentu, který ve volbách znovu kandidoval. V článcích politika osočuje z korupčního jednání a z úzké spolupráce s lobbisty, kvůli čemuž si údajně opatřil nelegální majetkový prospěch. Obsah sdělení byl poskytnut řadě dalších novin a také internetovým zpravodajským portálům.

Dotyčný politik podal žalobu k civilnímu soudu pro pomluvu a domáhal se náhrady škody s tvrzením, že některé pasáže byly nepravdivé a poškozovaly jeho čest a pověst. Ruské soudy daly za pravdu politikovi s odůvodněním, že sporné články obsahovaly urážlivé úsudky takového charakteru, kdy závažně poškozovaly čest, důstojnost a pověst politika ve společnosti, navíc v době zvláště důležité, a stěžovatel byl povinen prokázat svá tvrzení, což neučinil.

Stěžovatel se obrátil na Soud v domnění, že ruské orgány porušily jeho právo vyjádřit svůj názor, když rozlišovaly mezi skutkovými a hodnotovými soudy také tím, že žádaly průkaznost pravdivosti hodnotových soudů stěžovatele.

Soud shledal rozsudky ruských soudů vynesené v rámci řízení o ochraně osobnosti zasahujícími do Úmluvou zaručené svobody projevu. Nebylo pochyb o skutečnosti, že opatření bylo předem stanoveno zákonem¹¹⁵ a sledovalo dosažení legitimního cíle, a to ochrany pověsti a práv jiných.

K posouzení nezbytnosti omezení svobodného projevu stěžovatele Soud dovedl, že součástí svobody projevu je také právo předat v dobré víře zajímavou informaci, týkající věci veřejného zájmu a to i za předpokladu, že se jedná o škodlivé výroky o soukromí fyzických osob. Meze přípustné kritiky u politiků jsou nastaveny *a priori* benevolentněji než u ostatních obyvatel. Při zkoumání konkrétních okolností případu Soud bral v úvahu okolnosti jako společenské postavení stěžovatele, postavení politika v řízení na ochranu osobnosti, obsah publikace a kvalifikaci napadaného prohlášení vnitrostátní soudy.

Je třeba podotknout, že stěžovatel byl novinář a zakladatel novin. Tisk plní důležitou funkci v demokratické společnosti. Ačkoliv nesmí překročit určité hranice, zejména pokud jde o pověsti a práva jiných, je povinností novin sdělovat informace na všech věcech veřejného zájmu, a to i s využitím určitého stupně nadsázky, nebo dokonce provokace.

Stěžovatel podal svá vyjádření zároveň s jinými politickými sděleními v rámci

¹¹⁵ Článek 152 ruského občanského zákoníku.

výtisku novin. „Publikace byla tedy součástí politické debaty o věci obecného a veřejného zájmu, a právě význam stálého přístupu k informacím vyžaduje velmi silné důvody pro ospravedlnění omezení politického projevu, protože široké uplatňování zásahů do projevu v jednotlivých případech by nepochybně mělo vliv na dodržování svobody projevu obecně ve státě.“¹¹⁶

Soud dal za pravdu stěžovateli v tom ohledu, že ruské orgány skutečně nesprávně nečinily rozdíl mezi hodnotícími soudy a informacemi, které připouštěly důkaz tvrzení. Existence skutečností může být prokázána, pravdivost hodnotových soudů není možné prokázat důkazem. Požadavek dokázat pravdivost hodnotového soudu není možné.

S ohledem na výše uvedené úvahy je třeba konstatovat, že vnitrostátní soudy neprokázaly přesvědčivě naléhavou společenskou potřebu při prosazování opatření omezující svobodu tisku. Skutečnost, že řízení bylo civilní, nikoli trestní povahy nic nemění na skutečnosti, že standardy používané vnitrostátními soudy nebyly v souladu se zásadami obsaženými v článku 10, protože nepředložily dostatečné důvody pro legitimitu zásahu. Vnitrostátní soudy překročily prostor pro uvážení, který měly poskytnuty k omezení debaty ve veřejném zájmu. Zásah byl nepřiměřený sledovanému cíli. Svoboda projevu byla porušena.

Rozhodnutí Soudu se mi jeví jako správné, a přestože nemám přesné znalosti o fungování ruského právního systému, vnitrostátní rozsudky na mě působí zvláštním až vykonstruovaným dojmem s účelem zdiskreditovat novináře. V tisku, kde se denně píše nepřehledné množství nových zpráv, se informace rozptýlila mezi jinými sděleními. Navíc za situace, kdy politik již byl členem Parlamentu, byl tedy veřejně činnou osobou a nic mu nebránilo vystoupit s prohlášením o svém postoji k diskutované záležitosti, uvést na pravou míru sporné informace či jakkoliv komentovat potažmo dementovat obvinění.

K posouzení záležitosti sporné publikace informace se Soud vyjadřoval také v případě ve věci **Růžový panter o. s. proti České republice**.¹¹⁷

¹¹⁶ Rozsudek Soudu ve věci Fedčenko proti Rusku, ze dne 11. února 2010, číslo stížnosti: 33333/04, paragraf 42.

¹¹⁷ Rozsudek Soudu ve věci Růžový panter, o.s. proti České republice ze dne 2. února 2012, stížnosti

V tomto případě stěžovatelem bylo občanské sdružení zabývající se bojem proti korupci ve veřejné správě. Stěžovatel publikoval na svých internetových stránkách tiskovou zprávu, ve které poukazoval na existenci vazeb mezi tehdejšími místopředsedou dolní komory Parlamentu, Ivanem Langerem, a osobou A, která měla být napojena na dva podnikatele, odsouzené za přípravu vraždy v souvislosti s obchodováním s lehkými topnými oleji.

Tisková zpráva obsahovala výzvu dotyčnému místopředsedovi, aby uvedl, zda se domnívá, že je společensky akceptovatelné, aby místopředseda pronajímal ve svém domě kanceláře osobě A, která se svého času spolčila v rámci svých podnikatelských aktivit s osobami odsouzenými za přípravu vraždy.

Pan A podal na stěžovatele žalobu na ochranu osobnosti, které české soudy z převážné části vyhověly a přikázaly stěžovateli stáhnout spornou tiskovou zprávu, uveřejnit na svých internetových stránkách a v celostátním deníku omluvy a zaplatit panu A odškodné. V posuzovaném případě nešlo tolik o pravdivost tvrzených informací uvedených v tiskové zprávě, ale zejména o způsob prezentace jinak v zásadě pravdivých skutečností. Předmětem sporu bylo především použití slova „spolčila“, které má podle vnitrostátních soudů trestněprávní konotaci a jehož použití v rámci sdělení mohlo vyvolat dojem, že se osoba A podílela na trestné činnosti dalších osob, ačkoli ji s nimi pojila jen skutečnost, že osoba A byla po určitou dobu členem představenstva obchodní korporace, v níž oba působili.

Dle názoru Soudu vnitrostátní soudy ve svých rozhodnutích jasně vysvětlily důvody, které je vedly k učiněným závěrům, které nejsou v rozporu se skutkovými okolnostmi daného případu, natožpak svévolné.

Při vyvažování jednotlivých navzájem soupeřících zájmů české soudy naplnily podstatu kritéria slučitelnosti s článkem 10 Úmluvy. V této souvislosti Soud zdůraznil, že svoboda projevu není bez hranic, nýbrž jsou s ní spojeny i určité povinnosti a také odpovědnost, jež mají význam například tehdy, hrozí-li nebezpečí zásahu do pověsti a práv jiných osob.

Soud konstatoval, že sankce pro stěžovatele představovala zásah do jeho svobodného projevu, o čemž má jasno jak stěžovatel, tak žalovaná vláda. K opatření

došlo na základě zákona¹¹⁸ a sledovalo legitimní cíl, a to ochranu pověsti jiných. Co se týče přiměřenosti uloženého omezení, Soud se ztotožnil s českými soudy, podle kterých „veřejnost má nepochybně tendenci považovat informace publikované sdružením, které jako svůj cíl prezentuje boj proti korupci, za věrohodné a seriózní.

Přestože je zřejmé, že k plnění tohoto cíle musí sdružení získávat zájem veřejnosti, musí tak činit obezřetně a umírněně. Cílem inkriminovaného sdělení bylo jménem veřejnosti vykonat kontrolu nad osobními vazbami dotyčného místopředsedy, avšak tohoto cíle mohlo být stejně dobře dosaženo i jinak, bez uvedení celého jména pana A nebo použitím vhodnějších výrazů.“ Vzhledem k výše uvedenému Soud uzavřel, že „opatření užitá vůči stěžovateli spočívala na relevantních a dostatečných důvodech. Sankce nebyla podle mínění nepřiměřená sledovanému účelu,“¹¹⁹ byť stěžovatel měl určité potíže, aby povinností vyplývajícím z rozhodnutí domácích soudů dostál. Svoboda projevu v tomto případě tedy porušena nebyla.

Dle mého názoru ve výše uvedeném případě Soud vyzdvihнул především tu skutečnost, že stěžovatelem bylo sdružení zaměřující se na boj proti korupci z důvodu postavení „hlídacího psa“ sdružení ve společnosti, z čehož vyvozují závěr, že tato skutečnost byla klíčová.

Toto sdružení samo sebe reprezentovalo jako nestranné a nezávislé, tudíž exces v podobě uveřejnění nikoliv nesprávné, ale zavádějící informace bylo tvrdě sankcionováno. Jestliže Soud dovedl, že problémem nebyl obsah, ale forma sdělení, dle níž si čtenáři učinili závěr o odlišném obsahu, a tvrzení bylo samo o sobě s drobnými nepřesnostmi pravdivé, nezdá se mi opatření aplikované vůči stěžovateli přiměřené. Nicméně jistě vzbuzuje důležitý aspekt prevence jak pro stěžovatele samotného, tak pro jiné osoby s obdobným výkonem činnosti a sice poukazuje na povinnost zpráv dbát na přesnost uváděných informací.

Osobně se však s úvahami Soudu v tomto případě rozcháším, domnívám se, že zájem na svobodě projevu měl převážet, a ubírala bych se argumentační cestou podle případu Fedčenko. Také se mi zdá neproporcionální sankce, kdy stěžovateli bylo uloženo omluvit se na internetu a také v celonárodním deníku, když původní informace

¹¹⁸ Ustanovení občanského zákoníku upravující ochranu osobnosti.

¹¹⁹ Rozsudek Soudu ve věci Růžový panter, o.s. proti České republice ze dne 2. února 2012, stížnosti 20140/08, paragrafy 27-36.

byla uveřejněna pouze prostřednictvím internetu.

Umělecká tvorba

Umění je považováno za prostředek prezentace názorů. Svoboda projevu se nevztahuje pouze na sdělení písemná či ústní ale zahrnuje také práva vyjádřit svůj názor prostřednictvím umění, ať už se jedná o sochy, obrazy, hudební či divadelní a filmové nahrávky. Limitační klauzule, kdy je možné svobodu projevu omezit za současného dodržení stanovených podmínek, se vztahuje i na tyto formy vyjádření. Protože umělecké dílo může být interpretováno různě, o čemž také svědčí mimo jiné různé názory kritiků hodnotících konkrétní dílo, každá osoba má pocitové hodnocení, které je k posouzení díla třeba, odlišné, nebude také jednoduché posuzování, zda uměním představované vyjádření je způsobilé porušit či ohrozit práva jiných osob.

Soud posuzoval v případě ve věci **Otto Preminger Institut proti Rakousku**¹²⁰ zadržení a následnou konfiskaci filmu považovaného rakouskými orgány označeného za rouhačský.

Stěžovatel byl sdružením podle rakouského soukromého práva. Dle svých stanov bylo sdružení neziskovou organizací, jejímž hlavním cíl představovala podpora kreativity, komunikace a zábavy prostřednictvím audiovizuálních médií.

Stěžovatel inzeroval reklamu na sérii šesti filmových představení, které byly přístupné široké veřejnosti. Samotná reklama obsahovala satirické pojetí renesančního procesního řízení, parodovala křesťanské představitele i náboženství. Informační bulletin zahrnoval také prohlášení o zákazu přístupnosti filmu osobám mladším sedmnácti let v souladu se zákonem.¹²¹ Na žádost diecéze katolické církve státní zástupce zahájil trestní stíhání vůči stěžovateli pro hanobení náboženské doktríny. Film byl uveden při neveřejném vysílání v přítomnosti soudce a státního zástupce, který podal žádost o jeho zadržení, v důsledku čehož se veřejné promítání neuskutečnilo. Film byl zadržen a zkonfiskován.

Stěžovatel se proti opatření filmu odvolal. Rakouské soudy konstatovaly, že

¹²⁰ Rozsudek Soudu ve věci Otto Preminger Institut proti Rakousku, ze dne 20. září 1994, číslo stížnosti 13470/87.

¹²¹ Tiroler Lichtspiel Gesetz.

umělecká svoboda byla omezena z důvodu možnosti výkonu práva ostatních na svobodu náboženského vyznání. Rozhořčení bylo dle tamních soudů oprávněné, protože objekt byl způsobilý urazit náboženské citění průměrného člověka normální náboženské citlivosti.

Následně se stěžovatel obrátil na Soud v domnění, že bylo porušeno jeho právo na svobodu projevu. Rakouská vláda i stěžovatel se v této věci shodli. Následně soud přistoupil k testu legality-legitimity-nezbytnosti a dovedil, že opatření bylo uloženo zákonem.¹²² Cílem omezení bylo chránit práva občanů nebýt urážen v náboženském citění prostřednictvím veřejných projevů názorů jiných osob. Soud poukazuje na určité meze při rozsahu uvážení vnitrostátních soudů a připouští, že sporná opatření sledovala legitimní cíl v souladu s článkem 10 a to ochranu práv druhých.

K nezbytnosti opatření v demokratické společnosti Soud vyzdvihuje samotné znění článku 10, kde ten, kdo vykonává práva svobodného projevu, se zavazuje k takovým povinnostem a odpovědnosti, mimo jiné v rámci ochrany náboženských názorů a přesvědčení, kde je oprávněně zahrnuta povinnost používat co možná umírněné výrazy, které přispívají k formě veřejné diskuze schopné většího pokroku v lidských záležitostech.

„Za těchto okolností v zásadě může být považováno za nezbytné v některých demokratických společnostech, aby sankce nebo dokonce znemožnění práva svobody projevu zabránilo útokům na předměty náboženské úcty za předpokladu legitimního cíle. Článek 10 nelze vykládat tak, že zakazuje propadnutí ve veřejném zájmu věci, jejichž používání je prohlášeno za nezákonné.“¹²³ Propadnutím věci byla filmu zakázána publikace kdekoliv v Rakousku. Soud má za to, že použité prostředky nebyly v nepoměru k legitimnímu cíli, a že tedy vnitrostátní orgány nepřekročily svůj prostor pro uvážení v této oblasti. Svoboda projevu v tomto případě nebyla porušena.

K obdobnému závěru Soud dospěl v případě ve věci **Wingrove proti Spojenému království**,¹²⁴ ve kterém shledal přiměřeným odmítnutí udělení povolení k distribuci filmu považovaného za rouhačský Úřadem pro kinematografii. Film byl

¹²² §188 trestního zákona.

¹²³ Rozsudek Soudu ve věci Otto Preminger Institut proti Rakousku, ze dne 20. září 1994, číslo stížnosti 13470/87, paragraf 57.

¹²⁴ Rozsudek Soudu ve věci Wingrove proti Spojenému království ze dne 25. listopadu 1996, stížnost číslo 17419/90.

laděn značně erotickým podtónem, popisoval život svaté Terezy, které měla extatické vize Krista. U obou rozhodnutí, *Wingrove* i *Otto Preminger Insitute*, Soud postavil nad zájem na ochraně výkonu svobodného projevu zájem na ochraně křesťanů proti závažné urážce jejich přesvědčení. Vnitrostátní normy dotčených států jasně určovaly obsah pojmu trestného činu rouhačství. Co se týče britské právní úpravy, trestný čin rouhačství se vztahoval pouze na křesťanskou víru a dle názoru Soudu pak skutečnost, že právo nestaví naroveň různá náboženství vyznávaná ve Spojeném království, nic neubírá na legitimitě sledovaného cíle.

Takové pojetí se mi jeví jako diskriminační vůči ostatním náboženstvím, ba dokonce z logiky britského přístupu takový postup nahrává nerovnosti mezi právy lidí různého vyznání. Protože například pokud by pocitově chápali jako urážku film obdobného ražení příslušníci jiného vyznání, a nebylo vůči nim postupováno stejně, což dle mého názoru z britské právní úpravy jasně vyplývá, pak by takové pojetí Úmluvě odporovalo.

Osobně bych dala přednost svobodnému projevu před ochranou náboženského cítění skupiny obyvatel. Také ateisté jsou obyvatelé a mají právo na přístup k informacím a právo je svobodně šířit, navíc film nemuseli lidé sledovat, bylo na vůli každého, zda jej chce vidět a navštíví za tímto účelem kino, či tak neučiní.

V současné době jsou mediálně hodně rozebírány karikatury proroka Mohameda, kdy část muslimské populace tuto satiru karikující zakladatele islámu vnímá jako příkoří. Jedná se o znázorňování Mohameda kupříkladu s prasečí hlavou nebo pobuřujícím textem. Co se týče možného omezování svobody projevu, spočívající například v zákazech publikace, spatřuji takové zákazy nežádoucími, navíc muslimové, uráží-li je taková fotografie, nemusí si výtisky kupovat.

4.2 Zabránění úniku důvěrných informací

Svoboda projevu může být omezena z důvodu ochrany před únikem důvěrných informací. Při vyvažování hodnot práva na svobodu projevu a práva na legitimní ochranu důvěrné informace bude velmi podstatné určení toho, co vlastně důvěrná informace je. Jaké aspekty musí sdělení splňovat, aby bylo způsobilé ohrozit v tajnosti uchovávanou důvěrnou informaci.

Obecná definice důvěrné informace není obsažena v Úmluvě ani judikatuře

Soudu. Nicméně s ohledem na jednotlivé rozsudky Soudu lze konstatovat, co za takové informace považovat. Jedná se o informace o probíhajících trestních řízeních, sdělení uvedená v daňových přiznáních, informace lékařů týkající se svých pacientů.

Únik a šíření důvěrných zpráv mnohdy přesahují do osobnostních práv nebo také do práva na respektování písemností. Legitimní cíl zabránění úniku důvěrných informací se tedy do značné míry bude překrývat s ospravedlnitelným cílem deklarovaným Úmluvou, a to s ochranou pověsti nebo práv jiných. V takových případech Soud spíše akceptuje legitimní cíl ochrany pověsti nebo práv jiných než subsumpci jednání pod cíl zabránění úniku důvěrných informací. Tatáž svízele nastává v případech, kde jádro sporu tkví v prozrazení vojenského tajemství nebo citlivých informací tajných bezpečnostních služeb. Při posuzování podobných případů se Soud často argumentačně opírá o limitační klauzuli legitimního cíle národní bezpečnosti. Co se týče zveřejňování důvěrných informací ze soudního řízení, jeví se vhodnou úvaha nad aplikací legitimního cíle zachování autority a nestrannosti soudní moci.

Na jednotlivé aspekty posuzování legitimacy omezení svobody projevu v zájmu zabránění úniku důvěrných informací je blíže zaostřeno v rámci jednotlivých rozhodnutí Soudu, kde se Soud zabíral právě vyvažováním těchto právních statků.

Jaká informace může být považována za důvěrnou?

Soud posuzoval oprávněnost příkazu k zabránění další distribuce knihy obsahující důvěrné lékařské informace o zesnulé hlavě státu uloženého vnitrostátními soudy obchodní korporaci v případě ve věci **Éditions Plon proti Francii**.¹²⁵

Stěžovatelem byla obchodní korporace, která získala vydavatelská práva na knihu s názvem „Velké tajemství“, týkající se zdravotního stavu bývalého prezidenta. Publikace obsahovala mimo jiné údaje o vztazích mezi ošetřujícím lékařem a jeho doktorským týmem a prezidentem a faktické informace o zdravotním stavu pacienta. Kniha měla být zveřejněna, nicméně po smrti prezidenta se autoři a edice rozhodli zveřejnění odložit.

Následně byl v denním tisku uveřejněn článek odhalující informace o nemoci prezidenta a o tom, že rakovina, kterou trpěl, byla dlouhodobého trvání a článek, a

¹²⁵ Rozsudek Soudu ve věci *Éditions Plon proti Francii*, ze dne 18. května 2004, stížnost číslo 58148/00.

poukazoval na skutečnost, že veřejnost nebyla dlouhou dobu oficiálně informována o jeho nemoci a že prováděná léčba prezidenta nebyla adekvátní a byla spíše alternativního charakteru s ohledem na vůli pacienta.

Následovala mediální debata o kvalitě péče, jež se dostávala prezidentovi. Lékařská asociace shledala postup ošetřujícího lékaře bezchybným. Po zvážení vlivu veřejné kritiky na svou osobu se rozhodl ošetřující lékař knihu vydat.

Po stížnostech pozůstalých na porušení lékařského tajemství, narušení soukromí a ranění pocitů příbuzných prezidenta, soud vydal příkaz, kterým bylo zakázáno stěžovateli a autorovi pokračovat v další distribuci sporné publikace a bylo uloženo zaplacení vysoké pokuty za již publikované výtisky. V takovém příkazu stěžovatel spatřoval porušení výkonu svobodného projevu deklarovaného Úmluvou.

K zásahu do svobody projevu stěžovatele Soud konstatoval, že francouzské soudy uloženým zákazem distribuovat knihu a příkazem k náhradě škody z důvodu publikace stěžovatel utrpěl omezení prostřednictvím opatření veřejné moci.

Stěžovatel byl toho názoru, že norma, které omezení založila, nebyla dostatečně jasná, a tudíž nebyla splněna podmínka legality příkazu, což Soud vyvrací s tím, že zákony jsou formulovány obecně a z toho důvodu se jeví některé normy¹²⁶ vágní, přičemž jejich interpretace a aplikace jsou záležitostí rozhodovací praxe vnitrostátních orgánů.

Z odůvodnění rozsudků vnitrostátních soudů vyplývá, že francouzské soudní orgány založily své rozhodnutí na kombinaci dvou legitimních důvodů omezení, a to zabránění úniku důvěrných informací (zachování lékařského tajemství) a na ochraně práv druhých (vdovy a dětí).

Mnohé z údajů uvedených v knize představovaly prvky, jejichž ochrana byla zařazena do zákona jako ochrana údajů, které se týkají tajemství udržovaného v soukromí. Zájem na ochraně legitimního cíle tedy bez pochybností existoval. Soud se zaměřil na posouzení rušení výkonu svobodného projevu stěžovatele ve světle případu jako celku, aby zjistil, zda byl zásah přiměřený sledovanému legitimnímu cíli a zda důvody předložené vnitrostátními orgány ospravedlňující opatření to jsou relevantní a dostatečné. Soud dovodil, že není třeba ani žádoucí, aby posuzoval, která limitační klauzule a z jakého důvodu byla uplatněna při rozhodování francouzských soudů.

¹²⁶ Článek 226-13 francouzského trestního zákona.

Postačí, že opatření uložené stěžovateli bylo určeno k ochraně cti, dobré pověsti a soukromí zesnulého prezidenta a že informace, které prezident lékařům sděloval, podléhaly lékařskému tajemství, tudíž bylo přítomno legitimní očekávání uchování tajnosti.

Kniha byla vydána v rámci rozsáhlé debaty ve Francii týkající se věci veřejného zájmu, zejména práva veřejnosti na informace o všech závažných onemocnění hlavy státu. Ve společnosti probíhala diskuze, zda člověk, který věděl, že je vážně nemocný, mohl být dosti vitální pro výkon nejvyšší vnitrostátní funkce. Navíc se jednalo o záležitost, přičemž od jejich uskutečnění uplynulo více než deset let a zvýšený veřejnosti představoval otázku transparentnosti politického života.

Protože svoboda tisku je základním pilířem demokratické společnosti, francouzské orgány měly jen omezený prostor pro uvážení rozhodnout, zda došlo k naléhavé společenské potřebě přijetí opatření vůči stěžovateli.

„Opatření bylo přiměřeným po dobu několika dní či měsíců po smrti prezidenta, kdy případ posuzovali francouzské soudy, z důvodu ochrany práv pozůstalých, ale v následující době již převážil zájem na výkonu svobodného projevu, který převážil nad zájem zabránění úniku důvěrných informací nebo nad zájmem ochrany práv jiných.“¹²⁷ Omezení svobody projevu v době rozhodování před Soudem již nebylo proporcionální a Soud deklaroval, že byla porušena svoboda projevu.

Případ je složitým také z toho důvodu, že kniha měla být vydána již za života prezidenta, domnívám se tedy, že existoval souhlas pacienta, byť ne třeba výslovný či dokonce písemný, s vydáním knihy a že vůle knihu nevydat ihned po smrti závisela na rozhodnutí autora a stěžovatele. Za předpokladu, pokud by tento souhlas přítomen nebyl, ztotožnila bych se s názorem Soudu do doby přiměřenosti opatření sledovanému účelu a dále by se úvahy Soudu rozcházely s mými úvahami. Jinými slovy, domnívám se, že opatření by bylo přiměřené trvale, a to s ohledem na absenci souhlasu se zveřejněním citlivé lékařské informace.

Naopak pokud by svolení se zveřejněním, sic implicitní, dáno bylo, což dle mého názoru odpovídá nastalé situaci, jeví se mi zásah do svobody projevu nepřijatelným, a to i několik dní po smrti prezidenta. Dle mého názoru ošetřující lékař

¹²⁷ Rozsudek Soudu ve věci *Éditions Plon* proti Francii, ze dne 18. května 2004, stížnost číslo 58148/00, paragraf 52.

psal knihu za života svého pacienta s jeho souhlasem, opačný výklad by odporoval etice i lékařským zvykům. A protože, jak dedukuji, pacient s psaním knihy souhlasil, je logickým následkem publikace knihy. Pokud lékař s vědomím prezidenta plánoval o prezidentovi vydat psanou knihu, skutečnost, že pozůstali pociťovali takový úkon jako zraňující, není právně relevantní.

Povinnost mlčenlivosti

Legitimní důvod ochrany důvěrných informací při omezení svobody projevu Soud shledal oprávněným odsouzení novináře za zveřejnění důvěrných informací v případě ve věci **Stoll proti Švýcarsku**.¹²⁸

Stěžovatelem byl vydavatel, který publikoval v novinách články o názorech švýcarského velvyslance. Tyto informace byly důvěrné a předtím, než je stěžovatel obdržel, jiná osoba nutně musela porušit zákon.

V souvislosti s odškodňováním obětí holocaustu probíhala komunikace mezi Světovým židovským kongresem a švýcarskou bankou. Jednání se týkala uložených depozit v bance a nevyzvednutých aktiv na účtech v bance. Švýcarský velvyslanec vypracoval ve Spojených státech strategický plán, přičemž informace v něm obsažené byly klasifikovány jako důvěrné. Kopie dokumentů byly zaslány devatenácti dalším osobám, a to členům švýcarské vlády, federálním orgánům a švýcarským diplomatickým zástupcům. Výňatky z dokumentu psaného švýcarským velvyslancem pronikly na veřejnost a byly publikovány v tisku. Zveřejněný článek obsahoval názory velvyslance na postoj státu k interním záležitostem a na možné budoucí postavení státu na mezinárodním poli působnosti. Stěžovatel by neobdržel sporné materiály bez porušení úředního tajemství osobou, která měla povinnost toto tajemství zachovat. Následovaly novinové články útočící na švýcarského velvyslance.

Stěžovatel byl za zveřejnění článků odsouzen k pokutě, pročež se obrátil na Soud s otázkou, zda švýcarské orgány odsouzením stěžovatele pro zveřejnění tajných úředních jednání neporušily jeho právo na svobodu projevu.

Soud deklaroval, že není pochyb o existenci zásahu do svobodného projevu stěžovatele švýcarskými soudy, když tyto odsoudily dotyčného k pokutě. Omezení však

¹²⁸ Rozsudek Soudu ve věci Stoll proti Švýcarsku ze dne 10. prosince 2007, stížnost číslo 69698/01.

bylo uloženo zákonem¹²⁹ a sledovalo dosažení legitimního cíle ochrany důvěrných informací.

Znění článku 10 Úmluvy ve Švýcarsku mohlo mylně vyvolat dojem, že zákaz vyzrazení důvěrných informací se vztahuje pouze na původního nositele takového sdělení, což Soud vyvrátil. Takový výklad by byl příliš restriktivní a šel by proti smyslu dané limitační klauzule.

Soud dovedl, že způsobilost vyzradit důvěrnou informaci má každá osoba, která takovou informaci disponuje. Hlavním problémem bylo posouzení, zda byl zásah vůči stěžovateli nezbytný v demokratické společnosti. Bez ohledu na důležitou pozici, kterou zaujímá svoboda tisku v demokratické společnosti, novináři v zásadě nemohou být osvobozeni od povinnosti dodržovat trestní právo na základě toho, že článek 10 jim umožňuje ochranu.

Při posuzování nezbytnosti zásahu do svobody projevu sledujícího legitimní cíl zabránění úniku důvěrných informací Soud zohlednil důležitost ohrožených zájmů, přezkum zásahu ze strany vnitrostátních soudů, jednání stěžovatel a přiměřenost sankce.

Obsah sdělení článků před publikací nebyl zveřejněn, zveřejnění zprávy v důležitém bodě probíhajících jednání mezi švýcarským státem a Světovým židovským centrem mohlo způsobit značnou škodu švýcarským národním zájmům, a přestože stěžovatel nezískal zprávu ilegálním způsobem, nezbavovala ho tato skutečnost povinnosti a odpovědnosti, navíc stěžovatel citoval ze zprávy selektivně a vytrhával věty z kontextu, což mohlo být matoucí ohledně velvyslancových postojů.

Záruka poskytovaná novinářům ve vztahu k podávání zpráv o otázkách obecného zájmu, je s výhradou, že jsou tyto informace v dobré víře a odráží přesně skutkový základ, tedy poskytují spolehlivé a přesné informace v souladu s etikou žurnalistiky. Svoboda tisku má mnohem větší význam v případech, ve kterých jsou média v pozici demokratického nebo soudního kontrolora. Do této kategorie nicméně nespadá zveřejňování důvěrných nebo tajných informací.

S ohledem na výše uvedené při zvažování zájmů stojících proti sobě ve světle všech relevantních důkazů, Soud dospěl k závěru, že vnitrostátní orgány nepřekročily svůj prostor pro uvážení. Opatření užitá vůči stěžovateli Soud shledal přiměřeným

¹²⁹ Paragraf 293 švýcarského trestního zákona.

sledovanému legitimnímu cíli. Z toho vyplývá, že nedošlo k porušení článku 10 Úmluvy.

Toto rozhodnutí Soudu vnímám jako klíčové ke vztahu k okruhu osob, jež jsou vázány povinností mlčenlivosti, protože osoba, na kterou v konečném důsledku omezení dopadá, protiprávní jednání nespáchala a ani se nemusela podílet na činu jiného. Postačilo by, pokud novináři bude taková zpráva, třeba i anonymně zaslána. Soud zde rozšiřujícím výkladem deklaroval, že povinnost mlčenlivosti mají všechny osoby, kterým se inkriminovaná informace dostane do jejich sféry působnosti. A bez tohoto rozhodnutí Soudu, domnívám se, by měl být aplikován postup opačný v tom smyslu, že novinář by neměl být trestán za čin, který nespáchal nebo jehož nebyl účastníkem.

Toto rozhodnutí chápu jako průlomové, avšak věcně opodstatněné a správné a v dalších případech již nebude při posuzování osob, které důvěrnou informaci vyrazily, nutně záležet, zda dotyčná osob měla prvotní povinnost tuto informaci utajit, nebo obsah sdělní zjistila jiným způsobem.

Ještě dál se Soud vydal v rámci argumentace v případě ve věci **Rádio Twist proti Slovensku**,¹³⁰ kdy rozhodl, že i nezákonně získané informace mohou podléhat ochraně svobody projevu. Soud posuzoval legitimitu nařízení uloženého rádiové vysílací společnosti. Společnost měla zaplatit odškodné a omluvit se za odvysílání nelegálně získaného záznamu telefonického rozhovoru.

Stěžovatelem byla společnost, která odvysílala rozhovor tehdejšího ministra financí se státním tajemníkem ministerstva spravedlnosti (dále jen „tajemník“) týkající se tehdejší situace o stavu privatizace významného podniku pojišťovny. Tajemník podal proti společnosti žalobu na ochranu osobnosti. Slovenské soudy vyhověly žalobě, dospěly k závěru, že odvysílání záznamu rozhovoru, který byl zjevně odposlechnut nezákonným způsobem, představovalo nepřiměřený zásah do soukromí dotyčných. Stěžovatel považoval prohraný spor za důsledek porušení svého práva na svobodný projev a obrátil se na Soud, kde rovněž poukazoval na neúčinnost podané ústavní stížnosti, neboť právě onen tajemník se stal v období projednávání sporu soudcem

¹³⁰ Rozsudek Soudu ve věci Rádio Twist proti Slovensku ze dne 19. prosince 2006, stížnosti číslo 62202/00.

slovenského Ústavního soudu.

Soud konstatoval, že tajemník byl v době vzniku sporu veřejně činnou osobou a funkce, kterou tehdy vykonával, byla postem obsazovaným na základě politického konsenzu, nikoliv v souladu s kariérním postupem ve státní službě, a lze tedy zájem médií o názory a postoje takovéhoho funkcionáře chápat podobně jako zájem o chování politika.

Slovenské soudy věnovaly pozornost tomu, že novináři použily nelegálně pořízený záznam rozhovoru, neprokázalo se však, že by právě novináři porušili právo nedovoleným pořízením odposlechu. Kromě toho žádný z odpovědných úřadů nevěnoval v tomto konkrétním případě pozornost tomu, že nedovolené odposlechy existují, a nesnažil se čelit tomuto protiprávnímu stavu, na který média upozorňovala.

Soud deklaroval, že zásahem vůči stěžovateli bylo porušeno jeho právo na svobodu projevu a také že omezení bylo uloženo zákonem.¹³¹ Dovedil, že role tisku plní základní funkci při informování obyvatel v demokratické společnosti. Žurnalisté nesmí však překročit určité meze, zejména pokud jde o dobrou pověst a práva třetích osob a zabránění zveřejnění důvěrných informací. Limitační klauzule ochrany legitimního cíle byla naplněna.

Soud v posouzení uvádí naplnění zájmů ochrany práv a svobod druhých a také ochrany zabránění důvěrných informací, dále však jako legitimní důvod omezení s ohledem na proporcionalitu zásahu dále analyzuje jen ochranu práv druhých, což k učinění závěru přítomnosti legitimního cíle postačí. Tento postup souhlasí s výše tvrzenou skutečností, kdy jestliže lze subsumovat skutek pod jinou limitační klauzuli než zabránění úniku důvěrných informací, Soud tak učiní. Co se týče nezbytnosti uloženého opatření Soud vyzdvihl veřejný zájem na debatě o politických záležitostech nad poškozením pověsti tajemníka, přičemž neprůkaznost poškození pověsti dovedl mimo jiné z toho faktu, že kdyby prestiž tajemníka skutečně utrpěla, nebyl by jmenován soudcem Ústavního soudu.

Samotná skutečnost, že nahrávka rozhovoru byla pořízena nelegálně, není důvodem, proč by muselo být nezbytné omezit svobodu projevu a právo na šíření informací, zvláště pokud je bez pochyb, že novináři jednali v dobré víře, aniž by informací o jejich chování zkreslili. Soud shledal zásah vůči stěžovateli

¹³¹ Příslušná ustanovení slovenského občanského zákona.

neproporcionálním a dospěl k závěru, že svoboda projevu byla porušena.

V souvislosti s úvahami nad dvěma výše popsányi případy si kladu otázku, co oba dva případy odlišuje natolik, že byl Soud veden rozhodnout odlišně. V prvním posuzovaném případě je kladen důraz na skutečnost, že novinář získal inkriminované informace způsobem, kdy jiná osoba nutně porušila zákon. Ve druhém případě je jasné, že záznam byl pořízen nelegálně, nebyl však prokázán trestný čin novinářů. Ale už samotný odposlech byl pořízen v rozporu se zákonem. Z toho dovozují, že nezáleží na původu materiálů, k tomu, aby byla nelegálně pořízená informace v souladu s Úmluvou, postačí stav, kdy není konkrétní osobě prokázáno trestné jednání, přestože není sporu o tom, že samotný zdroj informace byl pořízen protizákonně. Tento přístup se mi nezdá právně bezchybný. *A contrario* by mohl zapříčinit stav, kdy zjevně trestné jednání bude podléhat ochraně pouze z toho důvodu, že vnitrostátní orgány nebudou schopné usvědčit konkrétní osobu například pro nedostatek proti ní směřujících důkazů.

5 Svoboda projevu a zachování autority a nestrannosti soudní moci

Soudy jsou určeny k naplnění jedinečného poslání v právním státě. Autoritativně rozhodují o právech a povinnostech osob. Je třeba chovat justici v úctě obyvatel, občanů, ale také v mezinárodně společenském aspektu je důležité nesnižovat její důvěryhodnost a to jak ze strany veřejnosti z důvodu ohrožování nebo narušování řádného výkonu soudní moci, tak co do postavení soudců samotných nebo ostatních zaměstnanců justiční oblasti.

Efektivní fungování soudní moci je nezbytným předpokladem pro zajišťování dodržování práv a svobod ve společnosti. Státy dbají na to, aby soudní moc byla řádně vykonávána. Přestože v rozdílných právních systémech je pohled na provádění soudnictví s ohledem na různé struktury soudních orgánů odlišný, panuje obecný konsenzus, co se týče důrazu na řádné zajištění jeho funkce.¹³²

Požadavek řádného výkonu soudnictví souvisí s kladením významu na zajištění principu právní jistoty v rozhodování a důvěry veřejnosti v právo. Status soudů tedy nesmí být znehodnocován jednáním osob soudců samotných ani osob od soudců odlišných, nicméně svým pracovním zařazením aplikujícím soudní moc, jako jsou například státní zástupci nebo soudní vykonavatelé.¹³³

Další způsob narušování soudní moci představuje jednání osob, které nepůsobí v justici v rámci pracovního postavení, bude se jednat o třetí osoby, které nejsou v řízení zainteresovány, ale svými projevy, které jsou způsobilé ohrozit vážnost soudnictví. Do tohoto okruhu činů spadají jednání jakýchkoliv osob způsobilá narušit řádný chod soudů výkon a soudní moci, nejčastěji se však bude jednat o úkony spočívající v činnosti žurnalistů.

Poslední kategorií, kterou bych ráda vyzdvihla, jsou nepřipustné projevy osob na soudním řízení věcně zainteresovaných, nebo účastníci toho které konkrétního řízení.

¹³² Jako vodítko mi zde posloužilo studium knih: ALSTON P., GOODMAN R., *International Human Rights in Context: Law, Politics, Morals*, 3. vydání, OXFORD, 2007, ISBN-13: 978-0199279425, JANIS, M. W., KAY S., BRADLEY A. W. *European Human Rights Law: Text and Materials*, 2008, ISBN-13: 978-0199277469 a FRANCIONI, F. *Access to Justice as a Human Right*. Collected Courses of the Academy of European Law. OXFORD, 2007, ISBN-13: 978-0199233090.

¹³³ Jako vodítko mi zde posloužila studie knihy: FRANCIONI, F. *Access to Justice as a Human Right*. Collected Courses of the Academy of European Law. OXFORD, 2007, ISBN-13: 978-0199233090.

Pro dosažení záruk autority a nestrannosti soudní moci může být svoboda projevu omezena. V konkrétních případech Soud jednotlivé zájmy vyvažuje, nicméně v rámci této limitační klauzule po splnění náležitostí omezení za užití restriktivního výkladu, Soud spíše dovodí převahy zájmy zachování autority a nestrannosti soudní moci při posuzování proporcionality nad právním statkem svobodného projevu.

Přestože limitační klauzule obsahuje dva pojmy, a to autoritu a nestrannost soudní moci, Soud příliš nerozlišuje při jejich aplikaci, dle mého názoru do jisté míry proto, že tyto obsah těchto termínů spolu do značné míry souvisí. Níže se zaměřuji na analyzování pojmů soudní moci, autority, nestrannosti tak, jak odpovídá pojetí v interpretaci Soudu s ohledem na konkrétní rozhodnutí.

5.1 Soudní moc

Pojetí soudní moci Úmluva nedefinuje a Soud jej chápe s ohledem na svou judikaturu dost široce. Lze dovodit, že do obsahu pojmu veřejné moci spadá chod justice, soudní moc v rámci tripartity dělení mocí vedle zákonodárné a výkonné, činnost soudce a státního zástupce při výkonu funkce či dalších soudních úředníků. Nicméně ani takto rozsáhlá koncepce soudní moci není zcela bez omezení.

Soud posuzoval legitimitu zákazu zveřejnění novinového článku o záležitosti týkající se drogové problematiky s přihlédnutím k existenci soudního sporu v případě ve věci **Sunday Times proti Spojenému království (č.1)**.¹³⁴

V Anglii se narodilo v průběhu tří let několik set dětí s vážnými tělesnými vadami, které byly přisuzovány následku vedlejších účinků užívání určitého druhu léku na podporu spánku, jež užívaly ženy v těhotenství. Řada matek podala žalobu na výrobce a prodejce farmaka. Stěžovatel, vydavatel známého týdeníku, otisknul článek pojednávající o obětech daného léku a o tom, že v krátké době poskytne podrobné informace o tragédii, o výrobě a pokusech s lékem. Po žádosti prokurátora britské soudy zakázaly otištění zamýšleného sdělení s odůvodněním, že publikace informace by představovala pohrdání soudem v tom ohledu, že by zpráva vedla veřejnost k předjímání výsledku probíhajícího soudního řízení. Vnitrostátní soudy účel omezení

¹³⁴ Rozsudek Soudu ve věci Sunday Times proti Spojenému království ze dne 26. dubna 1979, stížnost číslo 6538/74.

uloženého stěžovateli spatřovaly v ochraně chodu spravedlnosti. Stěžovatel se obrátil na Komisi s tvrzením, že zákaz publikace i principy, na nichž bylo rozhodnutí postaveno, jsou v rozporu s právem na svobodu projevu.

Komise a Soud shodně konstatovaly přítomnost zásahu do svobody projevu stěžovatele v důsledku přijatého opatření. Soud poté přistoupil k aplikaci testu legality, legitimacy a proporcionality omezení s ohledem na zajištění cíle sledovaného omezením.

Stěžovatel poukazoval na nepřesnost práva a novost principů zakládajících omezení, což soud vyvrací s ohledem na platnou aplikaci práva nepsaného,¹³⁵ které však bylo předvídatelné a v obdobných případech užívané. Omezení stěžovatelova projevu také sledovalo dosažení legitimního cíle, a to zájmu na zachování autority soudní moci.

„Výrazy autorita a nestrannost soudnictví je třeba chápat ve smyslu Úmluvy, přičemž je třeba vzít v úvahu postavení stran řízení v té souvislosti, jak je chápe článek 6 týkající se práva na spravedlivý proces, který odráží základní zásady právního státu. Pojem soudnictví zahrnuje chod spravedlnosti a aparát soudní správy, stejně jako soudce při jejich výkonu pravomoci úřední osoby. Fráze orgán justice odráží především skutečnost, že soudy jsou přijímány širokou veřejností jako vybraná instituce pro zjišťování zákonných práv a povinností a pro řešení sporů. Široká veřejnost chová respekt a důvěru ve schopnost soudů plnit tuto funkci.“¹³⁶

K nezbytnosti uloženého opatření Soud dovodil, že otištění zamýšleného článku by pravděpodobně moc nezvýšilo nátlak, který již byl vůči žalované farmaceutické korporaci vyvíjen za účelem poskytnutí vyšší finanční náhrady újmy způsobené matkám. I kdyby byl naplněn předpoklad, že při zveřejnění materiálu by si čtenáři učinili názor na způsobení újmy s ohledem, nebyla by tímto poškozena soudní moc. Soud dospěl k závěru, že médiím nejen přísluší sdělovat informace a názory, kterými se zaobírají soudy, ale naopak i veřejnost má právo přijímat tato sdělení. Při posuzování ospravedlnitelného omezování svobodného projevu z hlediska Úmluvy, je potřeba brát v potaz veškeré okolnosti případu, zvláště pak ty aspekty, jež spadají do veřejného zájmu. Záležitost týkající se účinku léku a otázka, k čí tíži dopadá odpovědnost, do veřejného zájmu náleží. Opatření nebylo nezbytné sledovanému účelu, čili bylo

¹³⁵ Zákonem pro účely splnění podmínky pro limitaci svobody projevu se rozumí v tomto případě nepsané právo *common law*, konkrétně právo *contempt of court*, představující trestný čin pohrdání soudem.

¹³⁶ Rozsudek Soudu ve věci Sunday Times proti Spojenému království ze dne 26. dubna 1979, stížnost číslo 6538/74, paragraf 55.

v rozporu se svobodou projevu.

Ve výše posuzovaném případě spatřuji vhodné uvážení Soudu v tom smyslu, že veřejnost má nárok být informována, jak Soud deklaroval, nicméně v argumentaci bych se nebála jít ještě dál, co se týče skutečnosti, kdy Soud shledal poměrně důležitým aspektem nevýznamnost vlivu článku na probíhající společenskou debatu ohledně finančního vyrovnání s poškozenými. Domnívám se, že by tomu mělo být naopak a případné ovlivnění by nemuselo být chápáno nutně záporně. Shledávám příhodným, že by v tomto případě tisk mohl mít kladný vliv z celospolečenského hlediska. Pravděpodobnost, že by žaloby matek dospěly do stadia závěrečných návrhů, byla mizivá. Nedošlo k veřejnému šetření. Náhrada újmy při smírném řešení závisela na dohodě zúčastněných a Soud byl při dodržení náležitostí více či méně již pouze procesně odpovědný v tom smyslu, že poskytnul souhlas se smírem. Výše finanční náhrady záležela na dohodě a skutečnost, že názory tisku mohly ovlivnit výši částky finanční náhrady, vidím jako nepodstatnou pro účely právního posouzení.

S ohledem na své postoje bych periodiku přiznala vyšší finanční náhradu, než byla přiznána s ohledem na vysoký ušlý zisk vzhledem ke sledované kauze.

5.2 Autorita soudní moci

Autorita soudní moci představuje jeden ze základních principů práva na spravedlivý proces, je jedním z atributů demokratického právního státu. Svoboda projevu může být v zájmu zachování autority soudní moci omezena. Vyvažování právem chráněných zájmů však bude spočívat předně ve vymezení pojmu autority soudní moci. Co si lze pod tímto termínem představit?

Autorita soudní moci zahrnuje především skutečnost, že soudy fungují jako vhodné fórum pro rozhodování o právech a povinnostech. Stejně důležitou je skutečnost, že veřejnost takto autoritu soudní moci vnímá, protože pouze za dodržení tohoto předpokladu má společnost respekt a důvěru ve schopnost soudů plnit tuto funkci.

5.3 Nestrannost soudní moci

Stejně jako pro autoritu soudní moci platí, že nestrannost je považována za

nezbytný komponent práva na spravedlivý proces, a sice práva na řízení před nestranným soudem. Nestrannost obvykle znamená absenci zaujatosti. V sázce v případě ochrany nestrannosti soudní moci je důvěra v soudy v demokratické společnosti. Soudy musí vyvolávat důvěru v zákonné a spravedlivé posouzení věci a to jak u účastníka řízení, tak u veřejnosti jako celku. Nestrannost soudní moci spočívá v takové povaze soudů, kdy soudy a soudci rozhodují ve věci nezávisle, aniž by zvýhodňovaly jednu či druhou stranu. Jedná se o protiklad inkvizičního středověkého řízení, kdy žalobce a soudce byla tatáž osoba. Nestrannost nezle spatřovat v současných soudních systémech v totalitních režimech, kdy rozhodující osoba nebo orgán zpravidla má zájem na upřednostňování jedné ze stran.

Nestrannost soudu a soudců napomáhá zajistit důkladný výběr osob vhodných pro výkon, možnost odvolání soudce z konkrétního případu pro možný zájem na výsledku řízení, vysoké finanční ohodnocení soudců, postup rozhodování řízení podle předem určených kritérií.

Na jednotlivé aspekty střetu svobody projevu se zájmem na zachování autority a nestrannosti soudní moci se zaměřím v následujících odstavcích. Dlužno podotknout, že v judikatuře Soud příliš nerozlišuje jednotlivá naplnění kritérií autority nebo nestrannosti a posuzuje tuto limitační klauzuli jako celek, zaměřila jsem se tedy na osvětlení kategorie autority a nestrannosti soudní moci jako celku. Následující úvahy se tedy vztahují k oběma limitačním prvkům.

Kritika soudní moci

Žalované vlády smluvních stran v případech týkajících se kritiky soudní moci často svůj postup obhajují s odvoláním na legitimní cíl ochrany pověsti nebo práv jiných a specifické postavení představitelů soudní moci bývá uplatňována až Soudem při posuzování naplnění kritéria nezbytnosti v demokratické společnosti. Proporcionalitu užitého opatření pak Soud již spojuje s pozicí napadané úřední osoby, společenský statusem soudu a soudců.

Soud posuzoval legitimitu odsouzení novináře a novin pro znevažování soudce v případě ve věci **Kobenter a Standard Verlag GmbH proti Rakousku**.¹³⁷

Stěžovatelem byli novinář a vydavatel novin. Pro pochopení situace je důležité osvětlení původního řízení, kterým vůbec spor ohledně jednání soudce začal.

Rakouská organizace sdružující homosexuály uspořádala demonstraci. Akce se účastnili také zástupci redakce katolicky orientovaného periodika, který poté otiskl článek o události včetně fotografií některých účastníků. Obsah sdělení odrážel negativní až nepřátelský postoj vůči homosexuálním vztahům, dokonce vyjadřoval případný souhlas s užitím nacistických metod vůči této skupině obyvatelů. Následně část homosexuálů podala žalobu. Soud nařídil vydavateli zaplatit pokutu a s ohledem na vyhovění žalobě pouze čtyřem vyfotografovaným osobám, další nároky na odškodnění byly odmítnuty s tím, že v článku nebyla zmíněna žádná jména. Součástí rozsudku představoval exkurz do povahy homosexuality s odkazem na literaturu a na výsledky průzkumu veřejného mínění na toto téma. Literární rozvaha v odůvodnění rozsudku pojednávala o tom, že homosexualita je obsažena také ve světě zvířat, což detailně prokazují popisující příklady styků stejného pohlaví mezi různými zvířaty.

Rozsudek vnitrostátního soudu vyvolal velké pozdvižení mezi politiky a zástupci rakouského fóra gayů a leseb, kteří veřejně kritizovali rozhodujícího soudce pro text a styl tohoto rozsudku, který byl popsán v řadě tiskových zpráv ze strany rakouské tiskové agentury. Stěžovatelé publikovali dva články ostře kritizující úvahy soudce. Později dotyčný soudce rozhodl o vynětí literární rozvahy z rozhodnutí a bylo s ním vedeno disciplinární řízení, výsledkem kterého bylo soudci uloženo napomenutí.

Mezitím soudce podal stížnost pro pomluvu vůči stěžovatelům. Vnitrostátními soudy byli stěžovatelé odsouzeni k pokutě a ke zveřejnění rozsudku. Dle vnitrostátních soudů pronesené pomlouvačné výroky na adresu soudce byly způsobilé snížit veřejnou vážnost soudce, protože odůvodnění sporného rozhodnutí nemusí odrážet názory konkrétního soudce a navíc bylo podloženo příslušnou literaturou. Stěžovatelé se obrátili na Soud v domnění, že jejich odsouzení pro pomluvu soudce bylo v rozporu s právem svobodného projevu.

Předně Soud deklaruje, že zásah do svobodného projevu stěžovatele byl přítomen, nicméně byl uložen zákonnou normou¹³⁸ a sledoval ochranu legitimního cíle,

¹³⁷ Rozsudek Soudu ve věci Kobenter a Standard Verlag GmbH proti Rakousku ze dne 2. listopadu 2006, stížnost číslo 60899/00.

výslovně pak ochranu pověsti jiných. K nezbytnosti zásahu v demokratické společnosti Soud dovedl, že otázka se týkala záležitosti veřejného zájmu. Na rozdíl od vlády a vnitrostátních soudů, které vyvažovaly zájmy zúčastněných stran ve prospěch zájmu soudce při ochraně jeho pověsti a postavení soudnictví obecně.

Soud má za to, že zájem stěžovatelů na šíření informací o předmět veřejného zájmu, převažuje nad zájmy zachování vážnosti soudce a justice. V důsledku zásahu vnitrostátních orgánů stěžovatelé nemohli dostát své povinnosti a odpovědnosti náležející k jejich postavení demokratického dozorce, a že kritika nebyla neoprávněná s ohledem na existenci vážného pochybení dotyčného soudce nebo justice jako takové. Rakouské orgány překročily úzký prostor pro uvážení, kterým členské státy disponují, a že zásah byl nepřiměřený sledovanému cíli, a tedy nebyl nezbytný v demokratické společnosti. Článek 10 Úmluvy byl porušen.

Na případu je mimo jiné opět patrná dovozovaná teorie, že jak Soud, tak vnitrostátní vlády spíše argumentují porušením práva na ochranu pověsti jiných než jinou limitační klauzulí, a to i přesto, že obsahově dle mého názoru tato záležitost spadá spíše do oblasti soudní moci, a tím i do okruhu limitační klauzule týkající se soudní moci, navíc kritérium nezbytnosti vnitrostátního opatření vůči stěžovateli Soud opíral o argumenty obsahově zaměřenými na ochranu justice.

Ovlivňování soudní moci

Co se týče sdělování informací ohledně právě probíhajícího soudního řízení, jsou uplatňována striktnější pravidla než při posuzování dalších oblastí svobodného projevu. Důvodem takového přístupu je skutečnost, že zveřejňované informace týkající se probíhajícího soudním řízení mohou kolidovat s principem presumpce nevinny nebo s právem na nestranný průběh soudu.

Při informování o probíhajících soudních řízeních je důležité činit rozdíly mezi soudním řízením v záležitostech trestních a ostatními typy soudních řízení. Také Soud přistupuje s větší citlivostí k informování v rámci soudního řízení ve věcech trestních, a to právě z důvodu zajištění řádného spravedlivého procesu. V mnoha právních

¹³⁸ Článek 111 rakouského trestního zákona a sekce 6 mediálního zákona.

systemech signatářů Úmluvy se výkonu soudnictví účastní laici, ať už jako porota nebo přísedící a zprávy o řízení by mohly ovlivňovat názory nejen této části veřejnosti.

Soud posuzoval otázku legitimacy odsouzení dvou novinářů, konkrétně redaktora týdeníku a autora článku pro zveřejňování informací týkající se trestního oznámení a občanskoprávní žaloby v případě ve věci **Du Roy a Malaurie proti Francii**.¹³⁹

Ve vydání čísla týdeníku byl otisknut článek s titulkem o tom, jak levice řeší záležitosti týkající se Národní společnosti pro výstavbu domů pro přeshraniční pracovníky, přičemž tento článek byl zvláště kritický vůči bývalému řediteli společnosti panu G. ohledně jeho vztahů s novým vedením, které proti němu podalo trestní oznámení kvůli zpronevěře.

Pan G. přizval k soudu, v němž vystupoval jako účastník, stěžovatele coby novináře, aby tam jejich prostřednictvím osvětlil veřejnosti svůj pohled na žalobu a na žádost o účast pana G. v trestním řízení v pozici civilního účastníka. Pan G. se považoval za oběť. Stěžovatelé v článku vyzdvihli odvahu současného vedení spočívající v podání trestního oznámení, poukazovali na skutečnost, že současní manažeři si uvědomovali vážné riziko představující možnost vzniku skandálu v souvislosti s činností dřívějšího vedení ohledně migrační politiky. Stěžovatelům byla za zveřejnění článku uložena pokuta. Zákaz byl určen k zajištění presumpce neviny, a aby se zabránilo jakémukoliv vnějšímu vlivu na průběh spravedlnosti. Stěžovatelé se obrátili na Soud s tvrzením o porušení jejich práva na výkon svobodného projevu.

Soud deklaroval, že uložená pokuta skutečně představovala zásah do svobodného projevu stěžovatelů a přikročil k posuzování splnění podmínek uplatňovaných pro výjimku z pravidla ochrany. Soud dovodil, že omezení ukládal zákon¹⁴⁰ a také, že opatření sledovalo naplnění legitimního cíle, a to ochranu pověsti a práv druhých a zachování autority a nestrannosti soudní moci.

Byl však zásah nezbytným? Soud předně zopakoval principy, které zohledňuje u posuzování případů, které se vztahují na problematiku oblasti žurnalistiky. Stěžovatelé poukazovali na skutečnost, že konkretizace výše uvedeného zákona trestními předpisy obsahuje zákaz publikace informací týkajících se pouze trestního řízení a spatřoval nepřípustný výklad pro aplikaci téhož omezení v případech občanskoprávních.

¹³⁹ Rozsudek Soudu ve věci Du Roy a Malaurie proti Francii ze dne 3. října 2000, stížnost číslo 34000/96.

¹⁴⁰ Section 2 of the Act of 2 July 1931.

Žalovaná vláda připomněla rozhodovací praxi Soudu při posuzování obdobných opatření, z nichž plynulo, že takové zásahy nelze považovat za rozporné s článkem 10 Úmluvy. Vláda také argumentovala pouhým odložením práva veřejnosti na informace, protože stěžovatelé mohli publikovat zprávy po vynesení rozhodnutí soudu.

„Zásah směřující vůči stěžovatelům měl povahu absolutního zákazu zveřejňování informací. Zákaz zveřejňování zpráv se týkal informací o trestním řízení zahájeném na základě podání stížnosti a ne na ta řízení, která byla zahájena na základě návrhu státního zástupce. Takový rozdíl v zacházení práva informovat veřejnost se nezdá být založen na žádném objektivním důvodu, přesto zcela brání právu tisku informovat veřejnost o záležitostech, které, i když se týkají trestního řízení s účastí občanskoprávního prvku, mohou být ve veřejném zájmu.“¹⁴¹ V projednávané věci šlo o věc francouzské politické debaty o státních institucích a o údajně podvodných jednáních jejich představitelů. Opatření tedy nebylo nezbytné ani přiměřené a Soud deklaroval, že svoboda projevu byla porušena.

Opět lze spatřovat tendence zahrnutí sporného jednání pod jinou limitační klauzuli než zabránění porušení autority a nestrannosti soudní moci, byť dle mého mínění argumentačně se Soud opíral právě o tuto tezi možné legitimacy omezení.

S učiněným závěrem Soudu v posuzované záležitosti souhlasím, nicméně, domnívám se, že dovozením o různém přístupu vnitrostátních orgánů k různým typům řízení si Soud přisvojil nevhodnou činnost, a sice jakousi *quazi* interpretaci vnitrostátních předpisů. Není záležitostí Soudu, aby hodnotil, zda vnitrostátní orgány v jednotlivých případech přistupují různě k přípustnosti prvku veřejnosti či zda si mohou vnitrostátní právní normy navzájem odporovat, a měl by se omezit na konstatování, zda v konkrétním případě tento princip porušen byl či nikoliv.

¹⁴¹ Rozsudek Soudu ve věci Du Roy a Malaurie proti Francii ze dne 3. října 2000, stížnost číslo 34000/96, paragraf 35.

Závěr

Svoboda projevu představuje stále nevyčerpané téma k diskuzi. Soud se vymežil k dílčím aspektům svobodného projevu, avšak stále existuje prostor pro vývoj interpretace, což v konečném důsledku ovlivní i aplikaci. Cíl této práce spočíval v bližším přiblížení a analýze limitů svobody projevu s ohledem na aplikaci Úmluvy v rámci rozhodovací praxe Soudu. Judikatura týkající se článku 10 Úmluvy, tedy práva svobodného projevu je velmi obsáhlá, protože požadavek na výkon svobodného projevu dopadá snad na veškeré aspekty lidského jednání, ať už soukromí či na veřejnosti. Svoboda projevu není bezbřehá, ale zahrnuje i právům korelující povinnosti a odpovědnost. Osoby, které byly na svých právech poníženy, se mohou dožadovat prostřednictvím individuálních stížností ke Komisi zjednání nápravy vnitrostátními orgány, protože signatářské státy Úmluvy se po delegaci rozhodování ve sporných záležitostech plynoucích z Úmluvy zavázaly respektovat rozhodnutí Soudu. Tímto způsobem vzniklo nepřeberné množství případů. Vybrané rozsudky jsem zasadila do limitačních klauzulí tak, jak tato kritéria vnímá Soud, a dovoluji si poznamenat, že z dalekosáhlosti materiálů jsem vytyčila, dle mého názoru, pouze klíčová témata. A tak přišla na svět tato práce.

Podtituly zahrnují vždy určité tematické okruhy se zaměřením na konkrétní případy z rozhodovací praxe Soudu. Záměrně jsem vybírala pro práci rozhodnutí, která by se dala označit jako problematická nebo precedenční. Kapitoly byly strukturovány dle jednotlivých limitačních klauzulí, přičemž u každého z legitimních cílů omezení svobody projevu jsou rozebírána stanoviska Soudu, v některých případech, zejména za okolností, kdy jsem shledala menšinové názory vítanými, jsou řešeny také tyto argumenty. Konečně uvádím též názory osobní či případné myšlenky *de lege ferenda*. V práci jsem dospěla k závěrům uvedeným níže, přičemž hodnotící soudy jsou opět rozděleny podle struktury kapitol.

První kapitola pojednává o legitimitě omezování výkonu svobodného projevu z důvodu ochrany národní bezpečnosti, územní celistvosti a veřejné bezpečnosti. Národní bezpečnost a územní bezpečnost a méně pak již veřejná bezpečnost představují právní statky zajišťující fyzickou ochranu států, proto i Soud v judikatuře ponechává vnitrostátním rozhodujícím orgánům podstatně široký rozsah uvážení při aplikaci norem, které výkon svobody projevu limitují.

V rámci záležitostí věcně spadajících do druhé kapitoly, která se týká ochrany pořádku a předcházení zločinnosti a možného omezení svobody projevu s cílem dosažení pokojného fungování společnosti, již státy nedisponují natolik širokým prostorem uplatňování omezujících opatření. Obsahově se totiž bude jednat o problematiku veřejných věcí založených nikoliv na bázi státního charakteru, ale obyvatelstva obecně a správného zajišťování chodu společnosti.

Třetí kapitola obsahuje vyvažování hodnot ochrany zdraví a morálky se zájmem na zajištění práva svobody projevu. V této záležitosti, co se ochrany zdraví týče, je judikatura značně co do počtu rozhodnutí skromná. Nicméně i z malého množství stanovisek dominuje protěžování ochrany zdraví, byť dle mého názoru na úkor svobody projevu. Aspekt legitimacy možné míry zachování morálky se jeví vskutku nikoliv jednoduchým, protože představuje značně subjektivní pohled na konkrétní záležitost. Ne vždy příliš přesvědčivě argumentačně zaujatá stanoviska Soudu jsou toho důkazem.

Kapitola číslo čtyři je zaměřena na legitimní cíle ochrany pověsti či práv jiných a zabránění úniku důvěrných informací a jejich střet s právem na svobodu projevu. V této oblasti je rozhodovací praxe Soudu hojná, nicméně nutno podotknout, že důvody omezení svobody projevu se často překrývají, tudíž leckdy není zcela jasné, jaký Úmluvou deklarovaný zájem byl v tom kterém případě ohrožen. Tuto nevyváženost Soud často usměrňuje precizní interpretací.

Pátá a poslední kapitola práce se zabývá možným omezením svobodného projevu požadavkem na zachování autority a nestrannosti soudní moci. Soud v rámci posuzování těchto záležitostí musel předně vymezit pojmy, až poté bylo možné řešit vyvstávající spory obsažené ve stížnostech. Soudní systémy států, jež se zavázaly Úmluvu dodržovat, jsou mnohdy citelně odlišné, dá se tedy říci, že Soud prostřednictvím rozhodování o otázkách o soudní moci obecně působí rolí sjednocující.

Snažila jsem se postihnout předmětnou problematiku spíše s přihlédnutím ke konkrétním případům, než-li obecně. Mnou činěné analytické závěry jsou vázány na případovou linii, nicméně za cíl jsem si kladla, bylo-li to možné poukázat na problematiku ve světle více případů pro vyšší míru objektivity, avšak subjektivní hledisko nelze popírat.

Téma svobody projevu bylo a je závažným tématem, protože svoboda projevu býti dodržována *a priori* musí, limitace nejen tak, jak ji chápe Úmluva, představuje

výjimkou z pravidla. Přestože již nyní je rozhodovací praxe Soudu bohatá, v budoucnosti na objemu ještě vzroste, jak Soud sám opakovaně deklaroval, limity svobody projevu jsou uplatňovány s ohledem na stále se vyvíjející systém a kulturu společnosti. V minulosti ve společnosti absolutně zakázané jednání dnes může požívat svobody projevu a v budoucnosti již bude zcela běžně toto jednání uskutečňováno a nikdo se nebude pozastavovat nad myšlenkou případného omezení, protože nebude důvod. Také z těchto důvodů shledávám svobodu projevu nadčasovým tématem a jsem přesvědčena, že v této oblasti Soud v budoucnu ještě mnoho více než zajímavých rozhodnutí přinese.

Seznam zkratk

Soud	Evropský soud pro lidská práva
Úmluva	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
Komise	Evropská komise
EU	Evropská unie
USA	Spojené státy americké
Spojené království	Spojené království Velké Británie a Severního Irska

Použitá literatura

Knižní publikace, články a další zdroje

ADAMUS, V. *Mezinárodní dokumenty o lidských právech, anglicky a česky*. Sestavil ADAMUS, V. Praha: Linde Praha, a.s., 2000, s. 387, ISBN 80-7201-221-5.

BERGER, V. *Judikatura Evropského soudu pro lidská práva*. 1. české vydání, vydalo nakladatelství IFEC ve spolupráci s korporací SEVT, a.s., 2003, 769 s., ISBN 80-86412-23-7.

BARTOŇ, M.. *Svoboda projevu: principy, meze, garance*. Praha: Leges, 2010, 384 s., ISBN 978-80-87212-42-4.

BARTOŇ, M. *Svoboda projevu a její meze v právu ČR*. Praha: Linde, 2002, 316 s., ISBN 80-7201-367-x.

HERCZEG, J. *Meze svobody projevu*. 1. vydání. Praha: Orac, 2004, 143 s., ISBN 80-86199-94-0.

HERCZEG, J. *Trestné činy z nenávisťi*. 1. vydání. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2008, VIII, 260 s., ISBN 978-80-7357-311-9.

JÄGER, P., MOLEK, P. *Svoboda projevu: demokracie, rovnost a svoboda slova.*, 1. vydání. Praha: Auditorium, 2007, 195 s., ISBN 978-80-903786-5-0.

KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář.*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 1687 s., ISBN 978-80-7400-365-3.

MILL, J. S. *On Liberty*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2015, ISBN 10: 1505852919.

BUERGENTHAL, T. *International Human Rights*, 2. vydání. St. Paul, Minnesota: West Publishing Co., 1995, ISBN-13: 978-0314065322.

LAUREN, P. G. *The Evolution of International Human Rights: Visions Seen*, 3. vydání, Pennsylvania Studies in Human Rights, 2011, ISBN-13: 978-0812221381.

FRANCIONI, F. *Access to Justice as a Human Right*. Collected Courses of the Academy of European Law. OXFORD, 2007, ISBN-13: 978-0199233090.

KNOP, K. *Gender and Human Rights*, 2004, 1. Vydání, OXFORD, ISBN-13: 978-0199260911.

JANIS, M. W., KAY S., BRADLEY A. W. *European Human Rights Law: Text and Materials*, 2008, ISBN-13: 978-0199277469.

ALSTON P., GOODMAN R. *International Human Rights in Context: Law, Politics, Morals*, 3. Vydání, OXFORD, 2007, ISBN-13: 978-0199279425.

ALSTON, P. *The Universal Declaration at 35: Western and Passé or Alive and Universal*, *International Commission of Jurists Review*, No.31/1983.

ROBERTSON A.H. a MERRILLS J.G. *Human Rights in the World. An introduction to the study of the international protection of human rights*, 4. upravené a rozšířené vydání. Manchester a New York: Manchester University Press, 1996, ISBN 13: 978-0719049231.

SCHOKKENBROEK, J. *The Basis, Nature and Application of the Margin-of Appreciation Doctrine in the Case-Law of the European Court of Human Rights*. *Human Rights Law Journal*, 1998, Vol. 19, No. 1, s. 30-36.

WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I., a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. 931 s. ISBN 978-80-7357-750-6.

PLATÓN. *Ústava*, Praha: Nakladatelství Svoboda – Libertas, 1993. 523 s. přeložil Hošek R. ISBN 80-205-0347-1.

KÜHN, Z., *K výkladu shromažďovacího práva německým Spolkovým ústavním soudem; k interpretaci trestněprávních norem a otázky hranic ústavně konformní interpretace zákona*. *Jurisprudence*, 2000, č. 6-7.

<http://hudoc.echr.coe.int>

http://www.echr.coe.int/Documents/Pub_coe_HFfiles_2007_18_ENG.pdf

http://www.rozhlas.cz/plus/nazory/_zprava/petr-honzejk-david-rath-jako-dobre-umisteny-obesenec--1477011

<http://tn.nova.cz/clanek/zpravy/domaci/jaky-bude-trest-pro-ratha-jeho-proces-se-blizi-a-rozhodne-nebude-kratky.html>

<http://psychoanalyza.com/maslowova-pyramida/>

http://www.lidskaprava.cz/uploads/existence/exisTENSE_1-2013sPrilohou.pdf

Judikatura Soudu a Komise

Rozsudek Soudu ze dne 28. srpna 1986 ve věci Glasenappová proti Německu, stížnost číslo 9228/80.

Rozsudek Soudu ze dne 26. září 1995 ve věci Vogtová proti Německu, stížnost číslo 17851/9.

Rozsudek Soudu ze dne 20. května 1999 ve věci Rekvényi proti Maďarsku, číslo stížnosti 25390/94.

Rozsudek Soudu ze dne 26. listopadu 1991 ve věci Observer a Guardian Newspapers Ltd. proti Spojenému království, stížnost číslo 13585/88.

Rozsudek Soudu ve věci Jersild proti Dánsku ze dne 23. září 1994, stížnost číslo 15890/89.

Stížnost ve věci Norwood proti Spojenému království ze dne 16. listopadu 2004, stížnost číslo 23131/03.

Rozsudek Soudu ve věci Grigoriades proti Řecku ze dne 25. listopadu 1997, stížnost číslo 121/1996/740/939.

Rozsudek Soudu ve věci Hadjianastassiou proti Řecku ze dne 16. prosince 1992, stížnost číslo 12945/87.

Rozsudek Soudu ve věci Castells proti Španělsku ze dne 23. dubna 1992, stížnost číslo 11798/85.

Rozsudek Soudu ve věci Piermont proti Francii ze dne 27. dubna 1995, stížnost číslo 15773/89 a 15774/89.

Rozsudek Soudu ve věci Incal proti Turecku ze dne 9. června 1998, stížnost číslo 41/1997/825/1031.

Rozsudek Soudu ve věci Sürek proti Turecku (č.1) ze dne 8. července 1999, číslo stížnosti 26682/95.

Rozsudek Soudu ve věci Chorherr proti Rakousku ze dne 25. srpna 1993, stížnost číslo 13308/87.

Rozsudek Soudu ve věci Steel a další proti Spojenému království ze dne 23. září 1998, stížnost číslo 67/1997/851/1058.

Rozsudek Soudu ve věci Worm proti Rakousku ze dne 29. září 1997.

Rozsudek Soudu ve věci Lupsa proti Rumunsku ze dne 8. června 2006, stížnost č.

10337/04.

Rozsudek Soudu ve věci Markt Intern Verlag GmbH a Klaus Beermann proti Německu ze dne 20. listopadu 1989, stížnost číslo 10572/83.

Rozsudek Soudu ve věci Autronic AG proti Švýcarsku, rozsudek ze dne 22. května 1990, stížnost číslo 12726/87.

Rozsudek Soudu ve věci Groppera Radio AG a další proti Švýcarsku ze dne 28. března 1990, stížnost číslo 10890/84.

Rozsudek Soudu ve věci Pentikäinen proti Finsku ze dne 4. února 2014, stížnost č. 11882/10.

Rozsudek Soudu ve věci Öztürk proti Turecku ze dne 28. září 1999, stížnost č. 22479/93.

Rozsudek Soudu ve věci Balsytė-lideikienė proti Litvě, ze dne 4. listopadu 2008, stížnost číslo 72596/01.

Rozhodnutí o nepřipustnosti stížnosti ve věci Donaldson proti Spojenému království ze dne 25. ledna 2011, číslo žádosti 56975/09.

Rozsudek Soudu ve věci Leroy proti Francii ze dne 2. října 2008, číslo stížnosti 36109/09.

Rozsudek Soudu ve věci Lehideux a Isorni proti Francii ze dne 23. září 1998, číslo stížnosti 55/1997/839/1045.

Rozsudek Soudu ve věci Hachette Filipacchi Presse Automobile a Dupuy proti Francii ze dne 5. března 2009, stížnost číslo 13353/05.

Rozsudek Soudu ve věci Společnost pro koncepci tisku a editace a Ponson proti Francii ze dne 5. března 2009, stížnost číslo 26935/05.

Rozhodnutí Komise ve věci Colman proti Spojenému království ze dne 19. října 1991, číslo stížnosti 16632/90.

Rozsudek Soudu ve věci Handyside proti Spojenému království ze dne 7. prosince 1976, číslo stížnosti 5493/72.

Rozsudek Soudu ve věci Akdas proti Turecku ze dne 16. února 2010, stížnost číslo 41056/04.

Rozsudek Soudu ve věci Open Door Counselling Ltd. a Dublin Well Woman Centre proti Irsku ze dne 29. října 1992, stížnosti číslo 14234/88 a 14235/88.

Rozsudek Soudu ve věci Müller a další proti Švýcarsku ze dne 24. května 1988, stížnost

číslo 10737/84.

Rozsudek Soudu ve věci Fedčenko proti Rusku, ze dne 11. února 2010, číslo stížnosti 33333/04.

Rozsudek Soudu ve věci Růžový panter, o. s. proti České republice ze dne 2. února 2012, stížnosti číslo 20140/08.

Rozsudek Soudu ve věci Otto Preminger Institut proti Rakousku, ze dne 20. září 1994, číslo stížnosti 13470/87.

Rozsudek Soudu ve věci Wingrove proti Spojenému království ze dne 25. listopadu 1996, stížnost číslo 17419/90.

Rozsudek Soudu ve věci Éditions Plon proti Francii ze dne 18. května 2004, stížnost číslo 58148/00.

Rozsudek Soudu ve věci Stoll proti Švýcarsku ze dne 10. prosince 2007, stížnost číslo 69698/01.

Rozsudek Soudu ve věci Sunday Times proti Spojenému království ze dne 26. dubna 1979, stížnost číslo 6538/74.

Rozsudek Soudu ve věci Kobenter a Standard Verlag GmbH proti Rakousku ze dne 2. listopadu 2006, stížnost číslo 60899/00.

Rozsudek Soudu ve věci Du Roy a Malaurie proti Francii ze dne 3. října 2000, stížnost číslo 34000/96.

Resumé

Limity svobody projevu ve světle judikatury Evropského Soudu pro lidská práva

Tato práce pojednává o svobodě projevu a jejích přípustných limitech tak, jak tyto hranice deklaruje Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) v článku 10. Svoboda projevu je každému garantována. Nicméně svoboda projevu není absolutní, omezování svobody projevu prostřednictvím zásahů vnitrostátních orgánů do svobod jednotlivce je možné za splnění přítomnosti některého z ospravedlnitelných cílů dle odstavce 2 článku 10, při současném užití tzv. testu legality, legitimacy a proporcionality. Čili jinými slovy, opatření užitá vůči osobě musí být stanoveno zákonnou normou, musí sledovat dosažení legitimního cíle a musí být nezbytné v demokratické společnosti. Tento test Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Soud“) aplikuje vždy, když shledá zásah do svobody projevu přítomným. Tato práce se zaměřuje na judikaturu Soudu ve věcech stížností pro porušení svobody projevu s ohledem na posuzování přípustnosti užití legitimních limitačních klauzulí ze strany vnitrostátních orgánů aplikujících právo.

Struktura obsahu této práce věcně odpovídá skladbě článku 10 odstavce 2 Úmluvy, co se týče zajištění cílů dosažených omezením podle okruhů ospravedlnitelných důvodů zásahů do svobody projevu. Mezi tyto legitimní zájmy patří cíle národní bezpečnosti, územní celistvosti a veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví a morálky, ochrany pověsti a práv druhých a zabránění úniku důvěrných informací, a ochrana autority a nestrannosti soudní moci.

Se zaměřením na kazuistiku v konkrétních případech jsou analyzovány závěry rozhodnutí Soudu. V rámci některých případů je vyzdvihována argumentační přesvědčivost interpretace Soudu, k níž je přikládána analýza konstrukcí úvahových metod Soudu. Při posuzování hodnocení jiných věcí bývá naopak přikládáno odůvodnění nesouhlasu se závěrem Soudu.

Dřívější rozhodnutí Soudu jsou postavena do kontrastu dnešního pohledu na posuzované záležitosti. Novější rozsudky jsou zasazeny do kontextu místního

společenského, kulturního a sociálního dění, přičemž bývají přítomny myšlenky nad úvahami možného posuzování sporného jednání *pro futuro* či s ohledem na aplikaci vnitrostátních omezujících opatření spekulace právní úpravy *de lege ferenda*.

Abstract

Limits of freedom of expression in the light of case-law of the European Court of Human Rights

This diploma thesis deals with the freedom of expression and its permissible limits as those declared in Article 10 of the European Convention on Human Rights (hereinafter referred to as „Convention“). Freedom of expression is guaranteed to everyone. However freedom of expression is not absolute, restrictions on freedom of expression by the intervention of the national authorities to individual freedoms is permissible in case of existence any justifiable targets pursuant to paragraph 2 of Article 10. We named this procedure by test legality, legitimacy and proportionality. So, in other words, the measures used against a person must be established legal standards, must pursue achieving a legitimate aim and be necessary in a democratic society. European Court of Human Rights (hereinafter "the Court") applies this test whenever it finds existing interference with freedom of expression. It focuses on case law precedents, set by the European Court's of Human Rights (hereinafter referred to as „Court“), in cases of complaints for violation of the freedom of expression concerning the admissibility of the use of legitimate aim clauses by national authorities applying law.

The structure of the contents of this thesis gives substantive equivalent to the composition of Article 10, paragraph 2 of the Convention, in terms of ensuring the legitimate aims achieved by limiting circuits justifiable reasons interference with the freedom of expression. These legitimate aims include the interests of national security, territorial integrity or public safety, prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation and rights of others and for preventing the disclosure information received in confidence, and for maintaining the authority and impartiality of the judiciary.

Focused on studying case-law in specific cases are analyzed decisions of the Court. It highlighted persuasive arguments and interpretation of the Court, to which is connect structural analysis consideration of methods of Court. In assessing the

evaluation of other things is contrary given to justification disagreement with the court's conclusion.

Newer Court's decisions are contrasted today's perspective on the matter under consideration. Newer judgments are set in the context of local, cultural and social conditions, concerning considerations to ideas *pro futuro* or *de lege ferenda*.

English title of the diploma thesis, Český název diplomové práce

Limits of freedom of expression in the light of case-law of the European Court of Human Rights

Limity svobody projevu ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva

Klíčová slova, key words

Svoboda projevu, Evropský soud pro lidská práva, limity

Freedom of expression, European Court of Human Rights, limits

